

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Reálie v učebnicích češtiny pro cizince

Facts in the textbooks of Czech for foreigners

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Pavla Chejnová, Ph. D.

Vypracovala: Bc. Lenka Machuldová
Hodonínská 41
32300 Plzeň

Studijní obor: Učitelství pro střední školy (N ČJ-D)
Forma studia: prezenční

2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a že odevzdaná elektronická verze DP je identická s její tištěnou podobou.

V Plzni 17. 4. 2013

Lenka Machuldová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji PhDr. Pavle Chejnové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a rovněž děkuji Doc. PhDr. Milanu Hrdličkovi, Csc. a PhDr. Janě Bischofové za jejich cenné rady. Bez jejich pomoci by tato práce nevznikla.

OBSAH

ÚVOD	6
1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	7
1.1 OBORY ČEŠTINA PRO CIZINCE A ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK.....	7
1.1.1 Definice oborů čeština pro cizince a čeština jako cizí jazyk	7
1.1.2 Vývoj oborů čeština pro cizince a čeština jako cizí jazyk	7
1.2 VYMEZENÍ POJMU REÁLIE	10
1.3 REÁLIE A SOCIOKULTURNÍ KOMPETENCE	15
1.4 REÁLIE A SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC PRO JAZYKY	17
1. 5 VÝUKA REÁLIÍ	22
2. PRAKTICKÁ ČÁST	24
2.1 UČEBNICE BASIC CZECH I (Adamovičová, Ivanovová: 2003)	25
2.1.1 Celková koncepce a struktura učebnice	25
2.1.2 Vlastní analýza.....	25
2.1.3 Zhodnocení	28
2.2 UČEBNICE BASIC CZECH II (Adamovičová, Ivanovová, Hrdlička: 2007) 29	
2.2.1 Celková koncepce a struktura učebnice	29
2.2.2 Vlastní analýza.....	29
2.2.3 Zhodnocení	34
2.3 UČEBNICE BASIC CZECH III (Adamovičová, Hrdlička: 2010)	34
2.3.1 Celková koncepce a struktura učebnice	34
2.3.2 Vlastní analýza.....	35
2.3.3 Zhodnocení	42
2.4 UČEBNICE ČEŠTINA PRO CIZINCE – ÚROVEŇ B1 (Kestřánková, Šnidaufová, Kopicová: 2010)	43
2.4.1 Celková koncepce a struktura učebnice	43
2.4.2 Vlastní analýza.....	44
2.4.3 Zhodnocení	50
2.5 UČEBNICE ČEŠTINY PRO VÝUKU V ZAHRANIČÍ (Confortiová, Cvejnová, Čadská: 2002)	51
2.5.1 Celková koncepce a struktura	51
2.5.2 Vlastní analýza.....	51

2.5.3 Zhodnocení	57
2.6 Adam a Eva v českém ráji (Froulíková: 2008)	58
2.6.1 Celková koncepce a struktura	58
2.6.2 Vlastní analýza	59
2.6.2.1 Zeměpisné informace	60
2.6.3 Zhodnocení	64
2.7 UČEBNICE DO YOU WANT TO SPEAK CZECH: CHCETE MLUVIT ČESKY? (Čechová, Trabelsiová, Putz: 1993)	64
2.7.1 Celková koncepce a struktura	64
2.7.2 Vlastní analýza	65
2.7.3 Zhodnocení	67
2.8 UČEBNICE CZECH EXPRESS (Holá: 2006)	68
2.8.1 Celková koncepce a struktura	68
2.8.2 Vlastní analýza	69
2.8.3 Zhodnocení	3
2.9 UČEBNICE ČEŠTINA PRO STŘEDNĚ A VÍCE POKROČILÉ (Bischofová, Hasil, Hrdlička, Kramářová: 2008)	3
2.9.1 Celková koncepce a struktura	3
2.9.2 Vlastní analýza	4
2.9.3 Zhodnocení	12
2.10 UČEBNICE CO CHCETE VĚDĚT O ČESKÉ REPUBLICE (Cvejnová: 2001)	12
2.10.1 Celková koncepce a struktura učebnice	12
2.10.2 Vlastní analýza	13
2.10.3 Zhodnocení	20
3. ZÁVĚR	23
4. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	26
4.1 ODBORNÁ LITERATURA	26
4.2 UČEBNICE	28

ÚVOD

Problematika výuky češtiny pro cizince je v současnosti velmi aktuální. Je to dáno nejen vstupem České republiky do Evropské unie, ale i vzrůstajícím počtem imigrantů přicházející do České republiky z různých kulturních oblastí. Čeština pro cizince se stává žádaným předmětem studia, a to i díky nově zavedené povinnosti ovládat základy českého jazyka pro získání trvalého pobytu v České republice. Právě kvůli rostoucímu počtu žáků-cizinců, resp. studentů-cizinců na českých základních a středních školách by se lingvodidaktikou češtiny pro cizince neměli zabývat jen odborníci z univerzit a vyučující jazykových škol, ale všichni učitelé českého jazyka.

Reálie jsou nedílnou součástí výuky cizích jazyků, tedy i češtiny pro cizince, již celá desetiletí. Jejich znalost pomáhá studentovi dosáhnout sociokulturní kompetence a následně i kompetence komunikační.

Cílem naší práce je analyzovat učebnice češtiny pro cizince z hlediska zařazení a způsobu prezentace reálií. Naše práce je rozdělena do dvou částí.

V teoretické části práce se pokoušíme nastínit vývoj oborů čeština pro cizince a čeština jako cizí jazyk, dále shrnout současné poznatky o reáliích a objasnit jejich propojenost se sociokulturní kompetencí.

V druhé, praktické, části naší práce se soustředíme na to, zda jsou reálie v jednotlivých učebnicích češtiny pro cizince prezentovány implicitně či explicitně, zda jsou reálie prezentovány v kontrastu s kulturou předpokládaného studenta a zda jsou reálie v učebnicích procvičovány a testovány. Dále se pokoušíme postihnout přítomnost či nepřítomnost zeměpisných informací, historických informací, informací o kulturní charakteristice Čechů a jejich životním stylu, informací o češtině a jejím vývoji, informací o zdvořilosti a řečovém chování, informací o české literatuře, umění, vědě a sportu, informací o českém jídle, informací o české politice a případně dalších reálií. Součástí analýzy každé z učebnic je i její zhodnocení a doporučení vyučujícím.

V závěru práce shrnujeme zjištěné poznatky o reáliích v učebnicích češtiny pro cizince.

1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

1.1 OBORY ČEŠTINA PRO CIZINCE A ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK

1.1.1 Definice oborů čeština pro cizince a čeština jako cizí jazyk

Podle Hrdličky (2002, str. 50) můžeme češtinu pro cizince definovat jako „český jazyk pro jinojazyčné mluvčí“ a češtinu jako cizí jazyk jako „teoretickou bázi výše uvedeného oboru a odbornou přípravu rodilých mluvčích k prezentaci češtiny jako cílového jazyka.“

Podle Hasila (2011, str. 16) je čeština jako cizí jazyk „samostatná oblast aplikované lingvistiky, zabývající se lingvodidaktickými metodami výuky češtiny pro cizince a výchovou budoucích učitelů češtiny pro cizince, která zároveň řeší i teoretické otázky spojené s výukou češtiny pro cizince“. Oproti tomu je čeština pro cizince „samostatná oblast aplikované lingvistiky aplikující v pedagogické praxi teoretické poznatky oboru čeština jako cizí jazyk a věnující se praktické výuce češtiny pro cizince.“

1.1.2 Vývoj oborů čeština pro cizince a čeština jako cizí jazyk

Obor čeština pro cizince začal konstituovat po roce 1945 s rostoucím počtem cizinců přijíždějících do tehdejší Československé republiky. Do té doby se předpokládalo, že se cizinci, v případě zájmu, naučí českému jazyku sami.

Z počátku se vyučující češtiny pro cizince potýkali spíše s praktickými problémy, museli vytvořit učební programy a učební pomůcky. Teoreticky pohlížet na problematiku výuky českého jazyka pro cizince se začalo až později, a to na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde se zdokonalovali zahraniční studenti pražských vysokých škol v češtině a kde od roku 1959 fungovala i Letní škola slovanských studií¹. Sloučením samostatné katedry Letní školy slovanských

¹ Letní škola slovanských studií (LŠSS) je označení pro každoročně pořádané několikátýdenní kurzy češtiny pro cizince konané v letních měsících. Kurzy jsou určeny nejen pro zahraniční studenty, odborníky (pedagogy, překladatele, tlumočníky) a akademické pracovníky z oblasti bohemistiky a slavistiky, ale i ostatním zájemcům o český jazyk, literaturu, dějiny a kulturu. V nabídce jsou kurzy

studií a oddělení češtiny pro cizince katedry českého a slovenského jazyka FF UK vznikl roku 1978 samostatný Ústav slovanských studií. Od roku 1991 nese název Ústav bohemistických studií. Právě v Ústavu pracovali a pracují vynikající odborníci oboru čeština pro cizince, kteří jsou autory osvědčených učebnic, např. Jan Holub², Alena Trnková³, Jiřina Luttererová⁴, Milan Hrdlička⁵, Jiří Hasil⁶, Jana Bischofová⁷, Ana Adamovičová⁸ a další.

Po vzoru FF UK vznikala obdobná pracoviště i na univerzitách v Bratislavě, v Brně a v Olomouci. Nesmíme opomenout Ústav jazykové a odborné přípravy zahraničních studentů UK založený roku 1974, který připravuje cizince ke studiu na českých vysokých školách.

Nové výzvy pro odborníky zabývající se češtinou pro cizince přišly po roce 1989, kdy vzrůstal počet zájemců o studium češtiny, a to nejen na vysokých školách. I na základní a střední školy přicházeli cizinci, což vyvolalo potřebu studia problému s integrací mezi české spolužáky a potřebu zabývat se problematikou samotné výuky češtiny pro cizince. Tohoto úkolu se zhostila mladší generace odborníků na češtinu pro cizince, např. Milan Hrdlička⁹, Ludmila Zimová¹⁰, Ilona Balkó¹¹, Marie Hádková¹² a další. V momentu, kdy se předmětem vědeckého bádání stala výuka češtiny pro cizince, vznikla nová disciplína čeština jako cizí jazyk.

V 90. letech 20. století se Česká republika zapojila do projektu výzkumu a popisu evropských jazyků jako cizích jazyků. Pod záštitou Rady Evropy vznikl Společný evropský referenční rámec pro jazyky¹³ a popisy referenčních úrovní

českého jazyka na různých úrovních, výběrové semináře zaměřené na českou literaturu, kulturu a dějiny, volnočasové aktivity zahrnující divadelní, hudební a taneční představení, exkurze a poznávací výlety. V současnosti LŠSS pořádají i univerzity v Brně, Olomouci, Plzni a v Č. Budějovicích.

² HOLUB, J.: *Czech for Beginners*. Praha: Nakl. H&H, 1991.

³ TRNKOVÁ, A.: *Textová cvičebnice českého jazyka I, II*. Praha: ISV, 1994.

⁴ LUTTEREROVÁ, J.: *Česká slovní zásoba a konverzační cvičení*. Praha: ISV, 1994.

⁵ HRDLIČKA, M., HRDLIČKOVÁ, H.: *Učte se s námi česky*. Praha: ISV, 1996.

⁶ HASIL, J. a kol.: *Brána jazyka českého otevřená*. Praha: Karolinum, 2007.

⁷ BISCHOFOVÁ, J. a kol.: *Čeština pro středně a více pokročilé*. Praha: Karolinum, 1997.

⁸ ADAMOVIČOVÁ, A.: *Basic Czech I, II*. Praha: Karolinum, 2007.

⁹ HRDLIČKA, M.: *Předložky ve výuce češtiny jako cizího jazyka*. Praha: Karolinum, 2000.

HRDLIČKA, M.: *Cizí jazyk čeština*. Praha: ISV, 2002.

HRDLIČKA, M.: *Gramatika a výuka češtiny pro cizince*. Praha: Karolinum, 2009.

¹⁰ ZIMOVÁ, L.; BALKÓ, I.: *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*. Ústí n. Labem: ÚJEP, 2006.

¹¹ ZIMOVÁ, L.; BALKÓ, I.: *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*. Ústí n. Labem: ÚJEP, 2006.

¹² HÁDKOVÁ, M.: *Čeština z druhé strany*. Ústí n. Labem: PF ÚJEP, 2009.

¹³ Podrobněji o Společném evropském referenčním rámci pro jazyky pojednává kapitola 1.4.

jednotlivých jazyků. Popis českého jazyka vypracovaly kolektivy vedené Milanem Šárou¹⁴, Marií Hádkovou¹⁵, Miladou Čadskou¹⁶ a Janem Holubem¹⁷.

V současnosti se zvyšujícím se zájmem cizinců o český jazyk stoupá i počet institucí zabývajících se češtinou jako cizím jazykem. Kromě pražského Ústavu bohemistických studií FF UK, Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK, Ústavu jazykové a odborné přípravy UK v Praze, je to i Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Filozofické fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Technická univerzita v Liberci a Západočeské univerzita v Plzni. Ze soukromých institucí jmenujme vysokou školu AKCENT COLLEGE Praha, kde je možné studovat obor čeština jako cizí jazyk v rámci bakalářského studia.

Od roku 2002 existuje v České republice Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ), která pořádá pravidelná setkání, na nichž dochází k výměně pedagogických zkušeností učitelů češtiny pro cizince. Obdobná setkání pořádá např. Ústav jazykové a odborné přípravy v Poděbradech, Ústav bohemistických studií FF UK, Metropolitní univerzita v Praze, Zemědělská univerzita a Pedagogická fakulta Západočeské univerzity. Přínosem oboru jsou i webové stránky Čeština pro cizince¹⁸, které provozuje od roku 2008 Výzkumný ústav pedagogický z pověření MŠMT ČR. Portál je zaměřen především na zkoušku z českého jazyka na úrovni A1 podle SERR, jejíž splnění je od roku 2009 nezbytné pro získání trvalého pobytu v České republice.

Odborné statě týkající se češtiny jako cizího jazyka nalezneme ve sbornících AUČCJ, v časopise Český jazyk a literatura, v časopise Studie z aplikované lingvistiky i v polském časopise Bohemistyka.

¹⁴ŠÁRA, M.; BISCHOFOVÁ, J.; CONFORTIOVÁ, H.; CVEJNOVÁ, J.; ČADSKÁ, M.; HOLUB, J.; LÁNSKÁ, L.; PALKOVÁ, Z.; TURZÍKOVÁ, M.: Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2001.

¹⁵HÁDKOVÁ, M.; LÍNEK, J.; VLASÁKOVÁ, K.: *Čeština jako cizí jazyk - Úroveň A1*. Praha: TAURIS, 2005.

¹⁶ČADSKÁ, M.; BIDLAS, V.; CONFORTIOVÁ, H.; TURZÍKOVÁ, M.: *Čeština jako cizí jazyk - Úroveň A2*. Praha: TAURIS, 2005.

¹⁷HOLUB, J.; ADAMOVIČOVÁ, A.; CVEJNOVÁ, J.; GLADKOVÁ, H.; HASIL, J.; HRDLÍČKA, M.; MAREŠ, P.; NEKVAPIL, J.; PALKOVÁ, Z.; ŠÁRA, M.: *Čeština jako cizí jazyk – Úroveň B2*. Praha: TAURIS, 2005.

¹⁸<http://www.cestina-pro-cizince.cz>

1.2 VYMEZENÍ POJMU REÁLIE

Ačkoli jsou reálie už několik desetiletí nedílnou součástí výuky češtiny pro cizince, nebyla doposud přijata jednotná a přesná definice.

Již Antonín Bytel (1985, str. 25) konstatoval, že: „termín reálie je velmi vágní, neboť pod něj lze zahrnout leccos: od konkrétní reality českých knedlíků a lokálnosti zbavené „plzně“ přes jevy související s kulturou (Švejk a „švejkovina“) až po symboly uzlových bodů národních dějin (Bílá hora – bělohorská porážka, Mnichov – mnichovská zrada).“ Zároveň však navrhuje (1985, str. 26), aby studenti češtiny pro cizince byli seznamováni s všestrannými informacemi o všech oblastech života, tedy s nejdůležitějšími informacemi o stavu české společnosti, politickém uspořádání, historických kořenech, stavu naší kultury a jejím mezinárodním přínosu, o tykání a vykání, pozdravech, oslovení, žádostech, stratifikaci češtiny, o režimu českého dne, trávení volného času, mezilidských vztazích, českých tradicích a zvycích. Tento Bytelův výčet můžeme chápat jako jeho vymezení reálií.

Čermák (2007, str. 278) definuje reálie jako „úhrn věcných znalostí a informací o společnosti, jejím životě a zvycích, prostředí, historickém pozadí, institucích apod., které jsou relevantní při studiu cizího jazyka“.

Hendrich a kol. (1988, str. 115) objasňuje reálie, nebo též zeměvědu, jako „poznatky týkající se zeměpisu dané jazykové oblasti, jejího historického vývoje (dějin), jejích hospodářských, politických a sociálních podmínek, její literatury, umění, vědy a techniky i dalších okruhů tvořících kulturu příslušné cizí země a jejího národa či národů. Obsahují tedy fakta (skutečnosti, reálie) charakterizující příslušnou jazykovou oblast v naší současnosti s přihlédnutím k její minulosti i k jejím aktuálním vývojovým tendencím. Tato fakta jsou zároveň klíčem k pochopení mnohých jevů jazykových (po stránce výrazové i významové) spadajících do sféry lingvoreálií. Lingvoreáliemi jsou míněny poznatky úzce související s významem slov, slovních spojení, frazeologie i větších jazykových útvarů, a to zvláště těch slov či útvarů, které odrážejí mimojazykovou skutečnost příznačnou pro danou cizojazyčnou oblast a odlišnou od mimojazykové skutečnosti, která obklopuje žáka a jejímž odrazem je po stránce významové, popř. i výrazové, žákova mateřština.“

Nejpropracovanější definici a klasifikaci reálií zatím nabízí Hasil (2008, str. 128 – 133), který rozlišuje „tři roviny reálií, a to takto:

- A. Reálie vnější, mimojazykové, neboli zeměvěda, tj. soubor poznatků charakterizujících zemi či země, jejichž jazyk učíme jako jazyk cizí (anebo ho studujeme), a to z hlediska historického, kulturního a kulturně historického, geografického, včetně politického a ekonomicko-sociálního uspořádání, z hlediska učlenění státu a jeho státního zřízení, z hlediska životního stylu, tradic, zvyků, práva, národnostního složení, náboženského vyznání obyvatel, národní mentality atd., což jsou jevy, jež se přímo neodrážejí v jazyce, ale jsou pro získání dobrých znalostí daného jazyka jako cizího jazyka nezbytné. Pochopitelně, že bychom sem mohli zařadit i řadu dalších poznatků například z oblasti sportu, umění, vědeckého poznání a jeho vývoje, školství, systému zdravotního zabezpečení, podnikání a rozvoje jednotlivých průmyslových odvětví a zemědělství, z oblasti turistických zajímavostí a atraktivit atd.
- B. Reálie vnitřní, jazykové, neboli lingvoreálie, které představují nesmírně široký okruh faktů odrážejících se přímo v jazyce, především ve slovní zásobě, frazeologii a idiomatice, ve stylistickém ztvárnění komunikátů i ve vlastním komunikativním aktu. Jsou to jazykové jednotky velmi obtížně přeložitelné do druhého jazyka, a nebo vůbec nepřeložitelné a také další jevy, které umožňují či naopak znesnadňují sociální komunikaci v daném jazyce a různě tuto komunikaci modifikují. Týkají se jak složky verbální, tak i neverbální. Problematika lingvoreálií je nesmírně důležitá a potřebná, ale také obtížná a dosud málo propracovaná. K jejímu rozpracování jsou nezbytné znalosti z oblastí sociolingvistiky a psycholingvistiky.

Pokusme se dále ve stručnosti alespoň naznačit jemnější strukturaci lingvoreálií, patří sem:

- I. Lingvoreálie extralingvální jsou tvořeny řadou poznatků verbální i neverbální povahy:
 - a) proxémika, tj. „prostorový aspekt komunikace, zahrnující nejen různou standardizovanou vzdálenost partnerů a její variabilnost ve

vazbě na typ promluvy, ale zčásti i držení těla“ (Čermák, 1997, s. 342);

- b) kinesika, tj. „oblast užití výrazů obličeje a gest ruky, popř. i držení těla jakožto doprovodného komunikačního systému k mluvě“ (Čermák, 1997, s. 342);
- c) komunikační strategie, projevující se v odpovídající volbě tempa řeči, tempa rozhovoru, přerušováním promluvy či naopak intruzí, volbou náležité celkové strategie při komunikaci;
- d) řečová etiketa představuje poměrně širokou oblast jevů důležitých pro zvládnutí náležité společenské role každého uživatele jazyka (tedy i rodilého mluvčího, ale platí úzus, podle něhož to, co si může „dovolit“ neznat a v praxi neužívat rodilý mluvčí, působí u cizince dvojnásob nápadně). Patří sem v první řadě znalost a náležité užívání různých variant pozdravů, pronášení přípitků a různých přání i forem kondolence, zvládnutí náležitého užívání vykání a tykání a také užívání titulů. Konečně do oblasti řečové etikety můžeme zařadit i znalosti formální úpravy dopisů, jejich úvodních i závěrečných fází, oslovení a dalších náležitostí, a to včetně psaní podpisů i normované úpravy dopisů úředních, psaní adres atd.

II. Lingvorealie intralingvální představují značně rozsáhlý komplex jazykových jednotek především lexikální povahy, ale i faktů z oblasti frazeologie a idiomatiky atd. Zjednodušeně by se dalo říci, že jejich zvládnutí je především záležitostí zvládnutí dostatečného množství lexikálních jednotek, slovníku, ale ve skutečnosti jde o záležitost komplikovanější. Ve výkladových slovnících, ale i ve slovnících překladových ve velké většině najdeme jen jejich základní význam, který může být značně rozdílný od jejich skutečného významu, a tudíž i zavádějící – např. frazeologický výraz mít kliku – jak známo – znamená „mít štěstí“. S ohledem na šíři této problematiky zde nyní pouze naznačíme kusé rozřídění do určitých tematických celků. A to

s vědomím, že tato klasifikace bude pouze ilustrativní, nikoli vyčerpávající.

- a) Archaismy a historismy z doby dávné i zcela nedávné: *fěrtoch, velké prádlo, kamizola...*, *domovní důvěrník, domovnice, uliční výbor, brigáda socialistické práce, pionýr, jezdit na chmel, výjezdni doložka ...*;
- b) Časová historická určení vycházející ze znalosti historie nejen české, ale i evropské. Jednotlivé historické události či období se tak metaforicky stávají základem pro označení bližšího časového určení: *Bílá hora, za Němců, za první republiky, za bolševika, za Novotného, za Husáka, za Rakouska, po sametu...*;
- c) Lokální určení jsou též velmi frekventovaná a často jejich znalost bývá omezena lokálně, např. jen na určitá města, kraje apod. Mimo tento region může být jejich srozumitelnost značně omezena, např. *sejít se u koně* nebo *pod vocasem, Kulaťák*, *sejít se na Zelňáku, skončit v Bohnicích*;
- d) Tradice, tradiční zvyky, obyčeje, lidové tance, písně apod.: *svíca, jízda králů, posvícení i pouť, dušičky, svatý týden, taneční*, patří sem i jevy související se školní docházkou, názvy známek atd., jakož i názvy součástí tradičních lidových krojů, hudebních nástrojů, tradičních řemeslnických i rolnických náradí, náradí, která tvoří součást vybavení domácností atd.;
- e) Názvy jídel, nápojů a pochoutek: a to nejen tradiční lidová jídla – *oukrop, cmunda, culifinda, jitrnice, žebračka, couračka, kyselo, škubánek* či *škubánky, vánočka, mazanec, jidáš, beránek, chlupaté knedlíky...*, ale i jídla současné moderní gastronomie: *ruské vejce, španělský ptáček, moravský vrabec, gothajský salám, duryňská tlačenka, francouzské brambory...*;
- f) Politicky motivované jazykové jednotky představují živou a poměrně početnou vrstvu a tvoří ji jednotky historicky podmíněné, často mající „krátkou životnost“, ale zato velkou frekvencí zvláště v publicistice a žurnalistice – *strana modrého ptáka* či *strana rudé*

růže, Strakovka, Hrad, Sarajevo, pět na stole v českých, čunkiáda, cikrtné...;

- g) Literárně či kulturně motivované jednotky, jež jsou poměrně frekventované a jejich srozumitelnost je dána znalostí literárních či jiných uměleckých děl příslušné jazykové oblasti. Některé z těchto jednotek jsou všeobecně známé a představují běžné frekventované jazykové jednotky: *švejkovat, švejkovina...*, mohou to být i celé fráze *Tak nám zabili ferdinanda...*, zvláště oblíbené jsou tzv. hlášky z českých filmů: *... nekupte to..., pivo ze sedmého schodu, Nepřepínej* apod. Jindy se jméno literární postavy může stát i symbolem pro určité typy lidí: *Kája Mařík, Hujer, Rumcajs, Kecal, Hlustvisihák, Mazánek...*;
- h) Zkratky a zkratková slova mohou být též volně začleněny do problematiky intralingválních reálií, např. *STK, SPZ, PSC, OP, RČ, OÚ, UK, ČVUT, AV ČR, ČSAV, hl. m., s. r. o., a. s., 3+ k. k., 2 +1 aj.*;
- i) Frazeologické a idiomatické jednotky tvoří sice samostatnou oblast jazykovědy, ale zároveň jsou též integrální součástí intralingválních reálií, zvláště ty, pro jejichž pochopení je třeba znalostí historických a kulturně historických, kupř. *dopadnout jako sedláci u Chlumce, má se jako Pánbůh ve Frankrajchu.*
- C. Komplexně chápané reálie představují souhrn vnějších a vnitřních. Výčet těchto jevů, které lze zahrnout pod pojem komplexně chápaných reálií, není zdaleka vyčerpávající, ale všechny tyto jevy jsou důležité pro bezchybnou a bezporuchovou komunikaci, tj. jak pro oblast produkce, tak i percepce v procesu komunikačního aktu. Jejich neznalost pak může vést ke komunikačnímu šumu, ba dokonce i ke znemožnění celého procesu komunikace. Reálie můžeme ve skutečnosti považovat za katalyzátor jazykové komunikace. Jejich znalost nám doslova otevírá dveře do nové komnaty, komnaty, kde se hovoří pro nás cizím jazykem.“

Na nutnost rozlišování termínu reálie a lingvoreálie upozorňuje Choděra (2006, str. 89), neboť „jejich spjatost s jazykem není stejná. Lingvoreálie jsou spjaty s jazykem těsně, tedy ve smyslu jednoty označujícího a označovaného, zatímco u reálií je toto spojení volné.“ Dalším rozdílem mezi lingvoreáliemi a reáliemi podle Choděry (2006, str. 89) tkví v tom, že „lingvoreálie jsou předmětem lingvistiky, zatímco reálie příslušných speciálních věd, např. historiografie, geografie atd. Opora o lingvistiku je závazná ve všech situacích cizojazyčného vyučování-učení, opora o speciální odborné vědy je okazionální. Lingvoreálie míří k naplnění jazykového cíle, reálie – cíle vzdělávacího, resp. výchovného.“

1.3 REÁLIE A SOCIOKULTURNÍ KOMPETENCE

V současnosti, v době evropské integrace, se výuka každého cizího jazyka, tedy i češtiny pro cizince, neobejde bez prezentace reálií a vytváření sociokulturní kompetence¹⁹, což spolu úzce souvisí. Podle Holuba a kol. (2005, str. 182) „Sociokulturní kompetenci představuje znalost reálií, tradic, mravů, společenských rituálů, způsobů chování, typických postojů. Obecně jde o to, abychom uměli chápat a přijímat, co druzí lidé cítí, mít schopnost empatie, neodmítat přijmout osoby s rozdílným společenským a etnickým pozadím a vyhnout se stereotypům, nemotornosti a ztrnulosti, osvojit si pozitivní postoj vůči cizímu prostředí a nenechávat se ovlivňovat předsudky. Sociokulturní kompetence představuje tu stránku komunikačních schopností, která se týká charakteristických vlastností dané společnosti a její kultury, jak je odráží chování příslušníků společnosti při komunikaci. Všechny skutečnosti, jež tvoří sociokulturní kompetenci, přímo ovlivňují jazykový projev, odrážejí se ve všech jazykových rovinách a jejich neznalost jazykový projev silně poznamenává a může vést až k vytvoření závažných bariér v komunikačním aktu. Naopak, obrazně řečeno, osvojení si náležité sociokulturní kompetence působí jako katalyzátor, který komunikační akt urychluje, usnadňuje a v mnohých případech je ke zdárné realizaci tohoto komunikačního aktu přímo nezbytné.“

¹⁹ Kompetencí chápeme soubor znalostí, dovedností a postojů.

Studenti tedy musí získat znalosti a dovednosti nejen z oblasti morfologické, lexikální a syntaktické, ale také sociokulturní. Podle Bischofové (2008, str. 60) by se na sociokulturní aspekt měl vyučující zaměřit od samého počátku výuky, neboť učení se jazyku je spojeno s učením se kultury a naopak. Například učivo o vyjadřování zdvořilosti, užití metafor atd. v sobě nutně obsahuje jazykovou i sociokulturní složku.

Jak už bylo řečeno, sociokulturní kompetence úzce souvisí s reáliemi a z výše uvedeného vyplývá, že souvisí i s komunikační kompetencí, jejíž získání pro studenta cizího jazyka znamená nabytí všech znalostí, dovedností, schopností a postojů nezbytných pro úspěšnou komunikaci ve všech životních situacích.

Například Jan van Ek²⁰, pod jehož vedením vznikl projekt popisu evropských jazyků, pracuje v rámci komunikační kompetence²¹ s následujícími složkami: s kompetencí jazykovou, sociolingvistickou, tedy se schopností užívat jazykových forem adekvátním způsobem, tj. s ohledem na příslušnou komunikační situaci, se složkou sociokulturní, což je obeznámenost s pravidly a principy společenského chování, znalost reálií, tzv. kulturní historie, dále se složkou diskurzí, strategickou a společenskou. Podle Hasila (2011, str. 39) získání sociokulturní, sociolingvistické a společenské kompetence je podmíněno znalostí široce chápaných reálií. Hasil (2011, str. 40) chápe reálie jako znalosti, na jejichž základě může být teprve vytvořena sociokulturní kompetence, jím chápaná jako dovednosti a schopnosti. Propojenost reálií, sociokulturní kompetence a komunikační kompetence zobrazuje následující náčrt.

²⁰ Prof. Jan van Ek (1925 - 2003), nizozemský lingvodidaktik. Spolu s profesorem J. L. M. Trimem jsou považováni za zakladatele jednotné jazykové politiky Rady Evropy.

²¹ Komunikační kompetence je podle Průchy (2010, str. 125) schopnost používat s sociálním stykem (pracovním, zájmovým, intimním aj.) různé dovednosti umožňující uskutečňovat za určitým účelem akty verbální komunikace (mluvení, naslouchání, psaní, čtení) a s nimi spojené dovednosti neverbální.

Hasil rovněž řadí reálie do oblasti langue (systém jazyka) a sociokulturní kompetenci do oblasti parole (konkrétní realizace řeči).

Ovládnutí sociokulturní kompetence, jež je nemožné bez znalosti reálií dané země, podmiňuje začlenění cizince, žijícího v cizí zemi, do společnosti a v mnohém usnadňuje učení se jazyku.

1.4 REÁLIE A SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC PRO JAZYKY

Společný evropský referenční rámec pro jazyky byl vytvořen Radou Evropy v roce 2000 jako nový klasifikační nástroj. S rostoucí integrací Evropy bylo totiž nutné porovnávat úroveň různých cizích jazyků jednotnou klasifikací. Společný evropský referenční rámec pro jazyky poskytuje obecný základ pro vypracovávání jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikul, zkoušek a učebnic v celé Evropě. Obsáhle popisuje, co se musí studenti naučit, jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby dosáhli komunikační kompetence v daném jazyce. Popis se rovněž týká kulturního kontextu jazyka. Rámec také definuje úroveň ovládnutí jazyka, které umožňují měřit pokrok studentů v každém stadiu učení se jazyku a v průběhu celého života studenta.²²

Čeština jako cizí jazyk byla doposud popsána na čtyřech úrovních, a to A1, A2, B1, B2. Jako první byla zpracována úroveň B1, jejíž autoři se inspirovali obdobným popisem angličtiny. Úrovně A1, A2 a B2 byly paralelně vypracovány později. Tento postup nebyl neoptimálnější, neboť autoři nemohli svou práci koordinovat a sjednotit své metodologické přístupy k popisu referenčních úrovní, navazovat a cyklicky prohlubovat poznatky jednotlivých úrovní. V současnosti se intenzivně pracuje na popisu zbývajících úrovní C1 a C2.

Z již vyhotovených popisů vyplývá, že student ovládající cizí jazyk na úrovni A1 SERR rozumí každodenním výrazům a zcela základním frázím, umí tyto výrazy a fráze používat, umí představit sebe a ostatní, umí klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, umí na podobné otázky odpovídat,

²² Podrobněji: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>.

dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně²³. Student ovládající cizí jazyk na úrovni A2 SERR rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblasti, které se ho/ jí bezprostředně týkají (např. základní informace o nakupování, o zaměstnání), dokáže komunikovat prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují výměnu informací o známých a běžných skutečnostech, umí jednoduchým způsobem popsat svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti týkající se nejnaléhavějších potřeb²⁴. Student ovládající cizí jazyk na úrovni B1 SERR rozumí hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní informace týkající se běžných témat, se kterými se setkává v práci, ve škole atd., umí si poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví, umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/ji osobně zajímají, dokáže popsat své zážitky, a události, naděje a cíle, umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány²⁵. Student ovládající cizí jazyk na úrovni B2 SERR dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů týkajících se jak konkrétních, tak abstraktních témat, včetně odborně zaměřených diskusí ve svém oboru, dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, umí napsat srozumitelné podrobné texty na širokou škálu témat, umí vysvětlit své názorové stanovisko týkající se aktuálního problému²⁶. Student ovládající cizí jazyk na úrovni C1 rozumí širokému rejstříku náročných a dlouhých textů, umí se plynule a pohotově vyjadřovat bez zjevného hledání výrazů, umí užívat jazyk pružně a efektivně pro společenské, akademické a profesní účely, umí vytvořit srozumitelné, dobře uspořádané, podrobné texty na složitá témata²⁷. Student ovládající cizí jazyk na úrovni C2 snadno rozumí téměř všemu, co si vyslechne nebo přečte. Dokáže shrnout informace z různých mluvených a psaných zdrojů a přitom dokáže přednést polemiku a vysvětlení v logicky uspořádané podobě. Dokáže se spontánně, velmi

²³ Podrobněji: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>.

²⁴ Podrobněji: tamtéž

²⁵ Podrobněji: tamtéž

²⁶ Podrobněji: tamtéž

²⁷ Podrobněji: tamtéž

plynule a přesně vyjadřovat a rozlišovat jemné významové odstíny dokonce i ve složitějších situacích²⁸.

Každý popis referenční úrovně obsahuje kapitolu týkající se sociokulturní kompetence, která zahrnuje i reálie. Náplň těchto kapitol se přirozeně prolíná i s dalšími částmi popisů.

Největší pozornost věnovali autoři sociokulturní kompetenci v popisu Čeština jako cizí jazyk – Úroveň A1. Právě na úrovni A1, která je vymezena jako prvotní kontakt s českým jazykem, je vytvoření sociokulturní kompetence mnohdy důležitější než mechanické ovládnutí pouček o gramatice. Je známo, že Češi u cizinců prominou spíše jazykovou chybu než prohřešek vůči normám chování. Další dokumenty popisující úroveň češtiny rozvíjí a prohlubují sociokulturní poznatky z úrovně A1.

Dokument Čeština jako cizí jazyk – Úroveň A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky uvádí v kapitole *Sociokulturní kompetence na úrovni A1* doporučení pro zařazení následujících témat do výuky²⁹:

- právní normy České republiky, např. zákony týkající se řízení motorových vozidel a požívání alkoholu,
- tabuová témata,
- popis neverbální komunikace, např. podání ruky, vzdálenost mezi komunikačními partnery, gestikulace,
- zdvořilost a řečová etiketa, např. oslovení, pozdrav, rozloučení, představování, prosba, žádost, poděkování, omluva, pozvání,
- tykání a vykání,
- úprava dopisů a zápis adresy v korespondenci,
- úprava elektronické pošty a krátkých textových zpráv,
- zásady telefonování,
- znění blahopřání k narozeninám a svátkům
- znění pozdravů z výletu či dovolené,
- způsob oblékání pro různé společenské situace,

²⁸ Podrobněji: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>.

²⁹ Pro účely naší práce upraveno a kráceno. Srov. HÁDKOVÁ, M.; LÍNEK, J.; VLASÁKOVÁ, K.: Čeština jako cizí jazyk - Úroveň A1. Praha: TAURIS, 2005.

- režim dne, včetně stravování
- návštěva v české rodině,
- české jídla a zásady stolování,
- pozvání do restaurace a spropitné,
- ubytování v hotelích,
- oslavy narozenin, svátků a výročí svatby,
- bydlení,
- pracovní doba,
- prázdniny,
- svátky, např. Vánoce, Velikonoce, Dušičky, tradice a zvyky s nimi spojené,
- zimní a letní čas,
- trávení volného času a sportovní aktivity,
- náboženství,
- rasová tolerance.
- zdravotnictví,
- zeměpisné informace, konkrétně historická území České republiky, tedy Čechy, Morava a Slezsko, hl. město, státní symboly České republiky, mapa České republiky,
- podnebí a počasí.

Dokument *Čeština jako cizí jazyk úroveň A2* podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky uvádí v kapitole *Sociokulturní kompetence* doporučení pro zařazení následujících témat do výuky³⁰:

- popis neverbální komunikace,
- vykání, tykání,
- zdvořilá žádost, omluva, nabídka, nesouhlas, pozvání,
- rituály spojené s návštěvou, např. čas návštěvy, oblečení, dárek, pohoštění,
- rituály při jídle a pití,
- zásady stolování,
- doba vyhrazená pro jednotlivá denní jídla,
- české speciality,
- státní svátky a pracovní doba,

³⁰ Pro účely naší práce upraveno a kráceno. Srov. ČADSKÁ, M.; BIDLAS, V.; CONFORTIOVÁ, H.; TURZÍKOVÁ, M.: *Čeština jako cizí jazyk - Úroveň A2*. Praha: TAURIS, 2005.

- trávení volného času,
- rodinné vztahy a vztahy mezi pohlavími,
- náboženství,
- struktura české společnosti,
- etnické složení obyvatelstva a vztahy mezi etniky,
- hlavní politické strany,
- podmínky bydlení,
- životní úroveň v České republice.

Podle Hasila (2006, str. 188) obsahuje dokument *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk* rovněž kapitola věnující se sociokulturní kompetenci: „Kapitola Sociokulturní kompetence pro češtinu na prahové úrovni má dvě podkapitoly. První z nich se jmenuje Univerzální zkušenosti a tvoří ji poučení o každodenních zkušenostech, životních podmínkách, mezilidských vztazích a hlavních hodnotách a postojích. Druhá podkapitola má název Společenské konvence a rituály a je rozdělena na dva pododdíly:

- a) mimojazykové (mluva těla, rituály při návštěvě, rituály při jídle a pití),
- b) jazykové (zde se uživatel dozví poučení o existenci dvou variant českého lexikogramatického kódu, běžně označovaných jako spisovná čeština a obecná čeština; také se zde odkazuje na další kapitoly B1).

Jedenáctá kapitola B1 obsahuje i partii nazvanou Zdvořilostní konvence, zde najde uživatel poučení o tom, jak vést rozhovor s partnerem, aby byl tento rozhovor plynulý, aby v něm komunikanti dosáhli svých záměrů a aby byl veden na určité společenské úrovni.“

Dokument *Čeština jako cizí jazyk úroveň B2* podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky uvádí v kapitole *Sociokulturní kompetence* doporučení pro zařazení následujících témat do výuky³¹:

- každodenní situace, např. svátky, pracovní doba, volný čas, režim dne,
- mezilidské vztahy formální a neformální,
- nuance zdvořilostních frází,
- rodinné vztahy,

³¹ Pro účely naší práce upraveno a kráceno. Srov. HOLUB, J.; ADAMOVIČOVÁ, A.; CVEJNOVÁ, J.; GLADKOVA, H.; HASIL, J.; HRDLIČKA, M.; MAREŠ, P.; NEKVAPIL, J.; PALKOVÁ, Z.; ŠÁRA, M.: *Čeština jako cizí jazyk – Úroveň B2*. Praha: TAURIS, 2005.

- vrstvy společnosti,
- návštěva,
- rituály při jídle, např. přípitek,
- zvyky, lidové písně, posvícení, pout',
- názvy jídel, včetně lidových, např. oukrop, couračka, škubánky,
- rozdílnost užití spisovné češtiny, obecné češtiny a dialektů,
- archaismy, historismy
- časová historická určení, např. za Husáka, za první republiky, po Bílé hoře,
- lokální určení, např. u koně, Kulat'ák,
- frazeologie z české literatury a filmu, např. Tak nám zabili Ferdinanda, Hujer
- frazeologie z české historie, např. dopadnout, jak sedláci u Chlumce.

Vyučující a autoři učebnic by měli chápat výčet sociokulturních témat jako doporučující a vždy se orientovat podle schopností studentů. Autoři popisů jednotlivých referenčních úrovní si jsou vědomi, že není možné jednotlivá témata postihnout vyčerpávajícím způsobem.

1.5 VÝUKA REÁLIÍ

Cílem výuky reálií není jen rozšířit obzory studentů o nové poznatky z oblastí zeměpisné, historické, politické, metajazykové a kulturní, ale především směřovat k vytvoření sociokulturní kompetence. Reálie jsou tedy jen prostředkem k získání sociokulturní kompetence a následně komunikační kompetence, nikoli ústředním cílem. Vyučující češtiny pro cizince mají k dispozici celou řadu didaktických postupů, s jejichž pomocí toho mohou dosáhnout, např. vyprávění o zemi, zařazení referátu studenta, diskuse o jednotlivých tématech, četba literárních textů, sledování videoprojekce, exkurze³² atd. Vždy je potřeba dodržovat veškeré didaktické zásady, především zvážít přiměřenost obsahu a rozsahu učiva podle schopností a zájmu studentů. Podle Hendricha (1988, str. 119) by se měly reálie ve výuce nejen procvičovat, ale měly by být i součástí kontrolních testů a hodnocení.

Základní didaktickou pomůckou pro výuku reálií je učebnice, vedle níž lze využívat i časopisy, fotografie, videa, literární texty i autentické materiály ilustrující

³² Podle Kuklíka (1985, str. 29) jsou exkurze a výlety jednou z neúčinnějších forem výuky reálií.

příslušnou tematiku, např. plakáty, prospekty, mapy apod. Podle Hendricha (1988, str. 397) je „Učebnice je konkretizací učebních osnov. Je zpracována pro jednotlivé ročníky různých druhů a stupňů škol podle specifiky předmětů a má normativní a instruktivní charakter z hlediska výchovných a vzdělávacích cílů, obsahu, metod a forem práce. Učebnice je pro studenta také zdrojem poznání - informací, textů, slovní zásoby, a měla by podporovat studentovu motivaci k učení. Učebnice by svým uspořádáním a výběrem učiva měla odpovídat specifickým zvláštnostem a potřebám cílové skupiny studentů.“ Učivo o reáliích prezentované v učebnicích by mělo mít obecnější a trvalejší platnost, např. zeměpisné informace, historické informace, pevně zakotvená frazeologie. Aktuální a v čase měnící se reálie, např. informace o politické situaci, výčet interpretů současné populární hudby, by měly být doplněny samotným vyučujícím a jím zvolenými didaktickými pomůckami.

Autoři učebnic i vyučující by se měli snažit, aby výběr reálií byl promyšlený a systematický, zvážit jejich typičnost či výjimečnost, dále aby reálie souvisely, pokud možno, s probíraným tématem a aby náročnost textů, ať už psaných či mluvených, odpovídala znalostem a schopnostem studentů.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

Při analýze zpracování českých reálií v učebnicích češtiny pro cizince jsme se u každé z níže uvedených učebnic zaměřili na otázky:

1. Jsou české reálie prezentovány implicitně či explicitně?,
2. Jsou české reálie prezentovány s přihlédnutím ke kultuře potenciálního uživatele učebnice?,
3. Jsou české reálie v učebnicích procvičovány a testovány?

Zároveň jsme se při rozboru učebnic snažili postihnout tyto skupiny českých reálií:

1. Zeměpisné informace,
2. Historické informace,
3. Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů,
4. Informace o českém jazyce a jeho vývoji,
5. Informace o zdvořilosti a řečovém chování,
6. Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě,
7. Lingvoreálie,
8. Informace o českém jídle,
9. Informace o české politice,
10. Ostatní reálie.

Z velkého množství učebnic na našem trhu jsme zvolili těchto deset učebnic:

1. řadu učebnic **Basic Czech I – III** autorů Adamovičové, Ivanovové, Hrdličky, která obsáhla jazykové úrovně A1, A2, B1, B2,
2. učebnici **Čeština pro cizince - úroveň B1** autorek [Šnaidaufové](#), [Kopicové](#), [Kestřánkové](#), která obsahuje samostatné kapitoly věnované českým reáliím,
3. dvoudílnou publikaci **Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí** autorek Confortiové, Cvejnové, Čadské, která je určena pro zahraniční studium českého jazyka,
4. učebnici **Adam a Eva v českém ráji** autorky Froulíkové, která se snaží české reálie prezentovat i ilustracemi,
5. učebnici **Do you want to speak czech? Chcete mluvit česky?** autorů Čechové, Trabelsiové, Putze, která byla jednou z prvních učebnic češtiny pro cizince v porevoluční době,

6. dvoudílnou publikaci **Czech express** autorky Holém která slibuje nejkratší možné studium českého jazyka,
7. učebnici **Čeština pro středně a více pokročilé** autorů Bischofové, Hasila, Kramářové, Hrdličky, kterou vypracovali přední čeští odborníci Ústavu bohemistických studií FF UK, zabývající se problematikou češtiny jako cizího jazyka,
8. Učebnici **Co chcete vědět o České republice** autorky Cvejnové, která je přímo učebnicí českých reálií.

2.1 UČEBNICE BASIC CZECH I (Adamovičová, Ivanovová: 2003)

2.1.1 Celková koncepce a struktura učebnice

Učebnice autorek Adamovičové a Ivanovové je určena pro rychlé seznámení se základy češtiny, tedy převážně pro intenzivní krátkodobé kurzy úrovně A1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR). Basic Czech I, jak už název napovídá, je učebnicí češtiny pro cizince na pozadí angličtiny. Studenti by proto měli anglický jazyk bezpečně ovládat. Zprostředkující jazyk se objevuje v instrukcích ke cvičením či ve funkci vysvětlivek.

Učebnice se skládá z pěti lekcí, z nichž by každá měla odpovídat deseti vyučovacím hodinám. Basic Czech I obsahuje přibližně 700 slov a frází vztahujících se k tématům město, bydlení, restaurace, zájmy, společenské obraty, cestování, nákupy. Tyto fráze může student nalézt s anglickým ekvivalentem v přehledném slovníčku na konci každé lekce. Rovněž na konci každé lekce je vložena testovací karta k probranému učivu. Metodicky tato učebnice vychází z komunikativního přístupu³³.

Učebnice Basic Czech I obsahuje pouze minimum černobílých fotografií a ilustrací.

2.1.2 Vlastní analýza

³³ Též komunikační přístup, komunikativní model výuky. Podle Šáry (1999, str. 100) „Komunikativní model výuky se zaměřuje na jazyk jako proces a jazyková kompetence se pojímá jako jazyková realizace záměru s partnery, poznávání jejich záměru a postojů a tím sdílení světa.“

České reálie jsou v učebnici Basic Czech I předkládány ve většině případů implicitně. Výjimkou je anglický text *Několik dat z české historie a kultury* na straně 105, viz níže.

Reálie nejsou v učebnici Basic Czech I prezentovány v kontrastu s kulturou studenta.

Procvičování reálií týkajících se zdvořilosti a řečového chování nacházíme pouze na straně 32 a 135 a v testu k lekci č. 1. Jedná se o cvičení, ve kterých mají studenti za úkol spojit zdvořilostní fráze, např. *Promiňte! – Nic se nestalo., Děkuju moc! – Za málo, Jak se máš? – Děkuju, dobře.*

2.1.2.1 Zeměpisné informace

Z českých měst učebnice Basic Czech I implicitně zmiňuje Prahu, Brno, Tábor, Český Krumlov a Beroun. Z pražských čtvrtí, ulic a náměstí nacházíme Hostivař, Žižkov, Vinohrady, Národní třídu (s fotografií), Václavské náměstí, Staroměstské náměstí. Dále stanice metra Hradčanská, Můstek a Staroměstská. Na straně 106 a 107 s označením *Znáte Prahu? Víte kde je ... ?* nalezneme mnoho pražských pamětihodností i dalších míst, konkrétně Staré město, Židovský hřbitov, Národní divadlo, Rudolfinum, Havelův trh, Pražský hrad, pražský orloj, Strahovský klášter, Anežský klášter, Týnský chrám, Veletržní palác, Státní operu, Petřínskou rozhlednu, Hladovou zeď, Národní knihovnu, Prašnou bránu, Zlatou uličku, Betlémskou kapli, Staronovou synagogu, Národní galerii, Celetnou ulici, Staroměstskou radnici, zoologickou a botanickou zahradu, Hlavní nádraží a obchodní dům Tesco. Součástí textu je i mapa centra Prahy. Autorky zařadily do reálií učebnice také zámek Konopiště a hrad Karlštejn.

2.1.2.2 Historické informace

Informace o české historii studenti naleznou pouze v již zmíněném, anglicky psaném, textu *Několik dat z české historie a kultury* na straně 105³⁴. Studenti se dozvědí, v kterých letech byl založen Pražský hrad, Staré Město a Malá Strana, Univerzita Karlova, Karlův most a Národní museum. Dále kdy se narodil Franz Kafka a Jaroslav Hašek, kdy vydal Karel Hynek Mácha *Máj*, Jan Neruda *Malostranské povídky* a Jan Ámos Komenský *Orbis Pictus*. Text stručně pojednává i

³⁴ Text se věnuje české historii, literatuře a vědě. Pro zachování celistvosti textu umístujeme jeho popis k historickým informacím, přestože by se nabízelo rozdělit jej k jednotlivým skupinám reálií.

o komunistické éře a tzv. sametové revoluci. Autorky nezapomněly ani na Jana Husa, Karla IV., Tomáše Garigua Masaryka, Václava Havla a nositele Nobelovy ceny Jaroslava Heyrovského a Jaroslava Seiferta.

2.1.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

Učebnice neuvádí příliš údajů o kulturní charakteristice Čechů. V třetí lekci si studenti mohou povšimnout, že oslavenec zve přátele na oslavu svých narozenin a platí za všechny útratu. Přátelé mu na začátku předají dárek, který hned rozbalí a poděkuje, tak jak je v České republice zvykem. Zároveň tento text přináší informaci o spropitném.

2.1.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

Informace o českém jazyce a jeho vývoji v učebnici Basic Czech I nejsou.

2.1.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Na straně 19 nacházíme souhrn základních zdvořilostních frází a pozdravů, např. *Promiňte, Pardon, Dobrý den, Dobré odpoledne* apod. Autorky nezapomněly označit neformální fráze a pozdravy. Na vyučujícím je objasnit způsob jejich užití.

Na následujících stranách jsou uvedeny možné odpovědi na otázku *Jak se máš?*, včetně ukázky dialogů.

2.1.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Z českých literátů autorky vybraly k zařazení do učebnice Milana Kunderu a Václava Havla. Studenti v učebnici naleznou i jméno, podle našeho názoru méně známé, zpěvačky Ivy Bittové.

Na konci učebnice nacházíme písně *Vínečko bílé* a *Kde se pivo pije* i s notovým zápisem.

Informace o českém sportu a vědě v učebnici nenacházíme.

2.1.2.7 Lingvoreálie

Lingvoreálii *mít okno* nacházíme na straně 87.

2.1.2.8 Informace o českém jídle

Z potravin, jídel a nápojů, se kterými se můžou studenti setkat v České republice, učebnice zmiňuje rohlík, obložený chlebiček, sýr Eidam, šunkovou rolku, hovězí vývar, kuřecí vývar, bramborovou polévku, houbovou polévku, zelnou polévku, pečené kuře, pečenou husu/ kachnu se zelím a knedlíkem, pečeného krocana, svíčkovou omáčku, rajskou omáčku, uzené maso, vepřovou pečení, hovězí

biftek, vepřový řízek, bramborový salát, bramborovou kaši, guláš, kapra na másle, pstruha na másle, rybí filé, smažený sýr, bramborák, čokoládový dort, grilované kuře, šunkovou pizzu, salámovou pizzu, špenát s vejcem, okurkový salát, míchaný salát, šopský salát, rajčatový salát, štrúdl, pivo (světlé, tmavé, malé, velké), víno (bílé, svařené), Dobrou vodu a bílou kávu.

2.1.2.9 Informace o české politice

Učebnice Basic Czech I neobsahuje informace o české politice.

2.1.2.10 Ostatní reálie

Na straně 49 jsou uvedena telefonní čísla na hasiče, Policii ČR a záchrannou službu, která by studenti žijící v České republice rozhodně měli znát. Vyučující může doplnit telefonní číslo pro veškerá tísňová volání, 112.

2.1.3 Zhodnocení

Učebnice Basic Czech I je velmi přehledná a srozumitelná. Ačkoli neobsahuje velké množství ilustrací, neubírá jí to na atraktivnosti.

Přestože si autorky daly za cíl vytvořit učebnici češtiny pro cizince pro začátečníky, podařilo se jim zařadit i dostatečné množství českých reálií, byť prezentovaných implicitně. Ocenění si zaslouží i anglický text *Několik dat z české historie a kultury*. Podle našeho názoru není nutné české reálie vždy prezentovat česky, je dobré zařadit i texty v jazycích, které studenti ovládají.

Úplně v učebnici chybí reálie z oblastí české politiky a českého jazyka a jeho vývoje. Vyučující může podle schopností a zájmu studentů doplnit i některé lingvoreálie a informace o české literatuře, umění, sportu a vědě.

V učebnici se vyskytují pouze cvičení testující zdvořilostní fráze, a je tedy na úsudku každého učitele, zda zařadí dalších cvičení na české reálie.

Co se týče doporučení dokumentu Čeština jako cizí jazyk úroveň A1 ohledně reálií, musíme konstatovat, že učebnice Basic Czech I nenaplní. Z výše zmíněných témat se v učebnici objevuje pouze učivo o pozdravech, rozloučeních, představování, prosbách, poděkování, omluvách, dále o pozvání do restaurace a spropitném, o kontaktech na záchrannou službu a je zmíněno i hlavní město ČR, Praha. Ostatní témata nebyla do učebnice zařazena a vyučující je musí doplnit.

2.2 UČEBNICE BASIC CZECH II (Adamovičová, Ivanovová, Hrdlička: 2007)

2.2.1 Celková koncepce a struktura učebnice

Učebnice Basic Czech II navazuje na učebnici Basic Czech I. Podle autorů lze učebnici využívat v intenzivních kurzech, ale i v kurzech dvousemestrálních. Odpovídá úrovni A2 až B1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

V učebnici je obdobně jako v ostatních učebnicích Basic Czech využíváno zprostředkujícího jazyka, a to angličtiny. Instrukce ke cvičením jsou psány, jak v angličtině, tak i v češtině.

Učebnice se skládá ze sedmi lekcí, které odpovídají přibližně 1000 slovům a frázím (opět přehledně zaznamenány na konci každé lekce ve slovníčku). Slovní zásoba a konverzační fráze se váží k jednotlivým tématům, jako jsou denní režim, nákupy, oslava, bydlení, rodina, zdraví a nemoc, vzhled a povahové vlastnosti, móda a oblečení apod. Součástí učebnice jsou také tabulky českého skloňování a slovesných valencí, vložené karty s testy k probranému učivu jednotlivých lekcí a CD s veškerými texty a dialogy z učebnic Basic Czech I a Basic Czech II.

Učebnice obsahuje jen minimum černobílých fotografií a ilustrací.

2.2.2 Vlastní analýza

Reálie v učebnici Basic Czech II jsou prezentovány především implicitně, tedy v textech, které se primárně zabývají jiným tématem než reáliemi. Výjimku tvoří příloha *Státní svátky* a příloha *Několik údajů o České republice*, která předkládá studentům některá zeměpisná data o České republice a nákres polohy České republiky v Evropě. Státní svátky jsou v příloze vypsány pouze s jednotlivými daty, bez dalších informací. Je tedy na samotném vyučujícím, aby studenty informoval, proč jsou právě tyto dny pro Českou republiku tak významné a co se k jednotlivým svátkům váže za zvyky, popř. oslavy.

Reálie jsou v této učebnici prezentovány bez ohledu na kulturu studenta. Vzhledem k tomu, že se jedná o učebnici češtiny pro cizince na základě angličtiny, předpokládá se, že uživatel už přišel do styku s evropskou kulturou.

S procvičováním nebo testováním reálií se v učebnici Basic Czech II setkáme v několika případech. Ve cvičení na straně 38, ve kterém mají studenti za úkol spojit dvě části zdvořilostní fráze.

Dále ve cvičení na straně 54, kde mají studenti spojit autory (Miloš Forman, Franz Kafka, Bohumil Hrabal, Milan Kundera, Bedřich Smetana, Jaroslav Hašek) s jejich díly (Amadeus, Zámek, Ostře sledované vlaky, Žert, Rusalka, Dobrý voják Švejk).

Na straně 102 nalezneme cvičení, ve kterém mají studenti za úkol podle poskytnutých informací určit, o jakou významnou českou osobnost se jedná. Studentům jsou dány možnosti: Jiří Menzel, Bohumil Hrabal, Antonín Dvořák, Milan Kundera, Václav Havel, Karel Čapek, Miloš Forman.

Cv.:

• *Narodil se v roce 1890. Žil v Praze. Byl spisovatelem a novinářem. Napsal drama Bílá nemoc. Zemřel v roce 1938. Kdo to je a co ještě napsal?*

• *Narodil se v roce 1936. Žije v Praze. Je dramatikem a byl prvním českým prezidentem (1993 – 2003). Je autorem divadelní hry Zahradní slavnost. Kdo to je a co ještě napsal?*

• *Narodil se v roce 1929. Je spisovatelem. Od roku 1975 žije v Paříži. Napsal román Žert. Kdo to je a co ještě napsal?*

• *Narodil se v roce 1932. Je filmovým režisérem. Od roku 1968 žije v USA. Natočil film Lásky jedné Plavovlásky. Kdo to je a co ještě natočil?*

• *Narodil se v roce 1938. Je divadelním a filmovým režisérem, scénáristou a hercem. Za film ostře sledované vlaky podle novely Bohumila Hrabala získal Oscara. Kdo to je a co ještě natočil?*

• *Narodil se v roce 1914. Žil v Praze. Byl spisovatelem. Napsal knihu Příliš hlučná samota. Zemřel v roce 1997. Kdo to je a co ještě napsal?*

• *Narodil se v roce 1841. Byl skladatelem. Tři roky byl ředitelem Národní konzervatoře hudby v New Yorku. Složil symfonii Z nového světa. Kdo to je a co ještě složil?*

Autoři tedy vybrali české osobnosti, které jsou známé i v zahraničí. Cvičení považujeme za povedené, neboť se díky němu studenti dozvědí o českých

osobnostech a zároveň je možné toto cvičení využít jako odrazový můstek pro diskuzi se studenty o české literatuře a filmu.

Dalším cvičením, na které je možno se studenty navázat diskuzí, je cvičení procvičující číslovky na straně 82: *Kolik znáš českých spisovatelů?*, *Kolik máš českých knih?*, *Kolik znáš českých zpěvaček?* atd.

Podobně jako v celé učebnici i na kartách s testy můžeme nalézt zmínky týkající se českých reálií, např. *Četl jsi něco _____ Škvoreckého?* (test č. 8, úkol č. 3), *Pojedu do (Karlovy Vary).* (test č. 9, úkol č. 2), *Sejdeme se před (pražský orloj).* (test č. 10, úkol č. 6). Vždy je ale primárním předmětem testu gramatika či slovní zásoba.

2.2.2.1 Zeměpisné informace

Nejvíce zastoupenou skupinou reálií jsou v učebnici Basic Czech II reálie týkající se měst a kulturních památek. Jak už bylo řečeno, tyto reálie jsou pouze součástí textů či vět týkajících se primárně jiných témat, jsou pouze zmíněny, bez dalších informací, jako např. *Moje kamarádka je z (Plzeň).* (str. 53), *Zítřej ráno pojedeme _____ výlet _____ Karlštejn.* (str. 59) apod. Z českých a moravských měst učebnice zmiňuje Prahu, Brno, Plzeň, Beroun, Benátky nad Jizerou a Veselí nad Moravou. Z posledních dvou příkladů je patrné, že většina reálií v učebnici skutečně funguje jen jako součást jazykových jevů, neboť důležitost měst Benátky nad Jizerou a Veselí nad Moravou pro úroveň A2 je mizivá. Ostrava jako třetí největší město České republiky byla opomenuta.

Z kulturních památek autoři učebnice několikrát zmiňují Karlštejn, Konopiště, Hlubokou nad Vltavou, Stavovské divadlo, Národní divadlo, Národní muzeum, Národní knihovnu, Národní galerii, Státní operu, Rudolfinum, Klementinum, Karlův most, Pinkasovu synagogu, Staronovou synagogu, Jindřišskou věž aj.

V učebnici Basic Czech II najdeme i pražské místní názvy, jako Hostivař, Můstek, Václavské náměstí, Staroměstské náměstí, Celetná ulice apod.

2.2.2.2 Historické informace

Učebnice předává překvapivě minimální informace o české historii. Pouze na straně 63, v rámci procvičování měsíců a dat, jsou zařazeny věty: *Víte, co bylo v roce 1348?, Víte, co bylo 17. 11. 1989?*

2.2.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

Informací vypovídajících o kulturní charakteristice Čechů v učebnici příliš nenacházíme. O české rodině pojednávají texty na stranách 142, 143 a 152. Student češtiny pro cizince se v nich dozvídá, že termínem rodina Češi označují nukleární rodinu, tedy rodiče a děti. Dále, že není běžné, aby česká žena zůstávala v domácnosti, ale je to právě ona, kdo obstarává chod domácnosti. V neposlední řadě můžeme z textu vyčíst, že ačkoli je v České republice sňatek povolen od 18 let, společnost často očekává, že do manželství vstoupí osoby o několik let starší. Také skutečnost, že je možné se v České republice rozvést.

2.2.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

Basic Czech II předkládá informace o českém jazyce, a to na straně 166 poznámku *Několik slov o mluvené češtině*. Zde je v angličtině vysvětlena podstata obecné češtiny, její typické koncovky a zároveň je student seznámen s typickými příklady univerbace, např. *cestovka, obyvák, řidičák, občanka, Václavák, foťák, spacák*.

2.2.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Zdvořilostí a řečovou etiketou se zabývá v sedmé kapitole část s názvem *Můžeme si tykat?*, ve které je předložen dialog s nabídkou tykání. Správně je zde nabídnuto tykání ženou. Vyučující může doplnit, že česká pravidla slušného chování nabádají dávat přednost ženám, starším a nadřízeným.

Rovněž v sedmé kapitole učebnice Basic Czech II nacházíme poučení o využití záporného tvaru slovesa k zdvořilejší otázce. Do kategorie zdvořilosti a řečové etikety můžeme zařadit i vzor písemné žádosti o prodloužení studia (str. 212).

2.2.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Reálií vztahujících se k české literatuře, k českému umění a k českému sportu je v učebnici Basic Czech II mnoho.

Z literátů se nejčastěji objevují jména Jaroslava Haška, a jeho Švejka, Karla Čapka, Milana Kundery, Václava Havla, Franze Kafky a Bohumila Hrabala. Jako nejvýznamnější hudební skladatele učebnice předkládá Bedřicha Smetanu a

Antonína Dvořáka. Zmiňuje i Karla Gotta a studentům nabízí možnost naučit se písničky *Kolik je na světě* a *Černé oči* (text i notový zápis písní jsou uvedeny v přílohách). Z filmové kultury autoři vybrali světoznámé režiséry Miloše Formana a Jiřího Menzela. Z českého sportu pak Martinu Navrátilovou a fotbalové kluby Spartu a Slavii. Vyučující může využít těchto zmínek pro rozhovor se studenty o současném českém umění a sportu.

2.2.2.7 Lingvoreálie

Autoři zařadili do učebnice i tzv. lingvoreálie, které v textech působí velmi přirozeně a jejichž význam je vždy vysvětlen anglickým ekvivalentem. Jedná se například o tyto výrazy: *Ranní ptáče dál doskáče.* (str. 18), *Zná ho jako své boty.* (str. 26), *být vedle z* (str. 55), *Host do domu, Bůh do domu.* (str. 69), *Host a ryba smrdí třetí den.* (str. 69), *Kolik umíš jazyků, tolikrát jsi člověk.* (str. 93), *Zvyk je železná košile.* (str. 103), *Za málo peněz málo muziky.* (str. 106), *To je jako nebe a dudy.* (str. 133), *muset se vdát* (str. 143), *Podobáme se jako vejce vejci.* (str. 143), *Každý kraj jiný mrav.* (str. 159), *mít opici* (str. 170), *držet palce* (str. 170), *Po bitvě je každý generál.* (str. 203), *Lépe pozdě než nikdy.* (str. 210), *Všechno chce svůj čas.* (str. 210). Na straně 161 si můžeme povšimnout věty: *Kde se sejdeme, __ Muzea, nebo __ koně?* (myšleno u sochy sv. Václava na Václavském náměstí). Podle J. Hasila (2008, str. 131) se jedná rovněž o lingvoreálie, tzv. lokální určení.

2.2.2.8 Informace o českém jídle

V učebnici se vyskytují i tradiční česká jídla a nápoje, jako jsou knedlíky, becherovka, pivo.

2.2.2.9 Informace o české politice

Jedinou zmínkou o české politické situaci je na straně 122 jméno prezidenta Václava Klause.

2.2.2.10 Ostatní reálie

Autoři zařadili do učebnice i názvy některých pražských obchodů, restaurací, kin a ubytovacích zařízení, např. Ikea, Pivnice U Sv. Tomáše, kavárna Slavie, Klub Radost, kino Světozor, kolej Komenského, kolej Jižní město.

Dokonce v učebnici Basic Czech II najdeme větu: *Proč se dívá na televizní pořad Události, komentáře?* ve cvičení na straně 21 a informaci, na straně 162, že

lístky na operu či koncert vážné hudby jsou v České republice levnější než ve Spojených státech. Studenti mohou tuto skutečnost ověřit pomocí internetu.

2.2.3 Zhodnocení

Učebnice Basic Czech II je velmi povedenou učebnicí češtiny pro cizince. Autorům se podařilo vytvořit přehlednou a srozumitelnou učebnici pro mírně až středně pokročilé studenty.

Kladem učebnice je smysluplné využití zprostředkujícího jazyka jen na těch místech, kde je to bezpodmínečně nutné, např. v rámci popisu obecné češtiny nebo u jednotlivých lingvoreálií. Domníváme se, že pokud by autoři v těchto případech nepoužili zprostředkujícího jazyka, musel by jej k objasnění této problematiky využít vyučující.

Učebnice obsahuje všechny námi sledované skupiny českých reálií, byť některé jsou prezentovány pouze implicitně.

Chvályhodné je dostatečné množství textů procvičujících české reálie. Oproti prvnímu dílu řady Basic Czech se nesoustřeďují pouze na oblast zdvořilosti, ale i na oblast české kultury.

Bohužel v učebnici studenti nenaleznou mnoho historických informací. Malé množství informací o české historii v tomto díle učebnicové řady lze vysvětlit tím, že již v prvním díle byl zařazen text o dějinách České republiky. Autoři tedy zřejmě předpokládali, že student již byl seznámen se základními fakty z českých dějin. Vyučující může podle vlastního úsudku toto téma doplnit.

Srovnáme-li zařazení reálií v této učebnici s doporučením autorů dokumentu Čeština jako cizí jazyk A2, dojdeme k závěru, že jej učebnice naplňuje z poloviny. Studenti sice naleznou témata zabývající se vykáním a tykáním, zdvořilou omluvou, pozdravem, žádostí, bydlením, rodinnými vztahy, ale nenaleznou ostatní doporučená témata. Vyučující je musí doplnit.

2.3 UČEBNICE BASIC CZECH III (Adamovičová, Hrdlička: 2010)

2.3.1 Celková koncepce a struktura učebnice

Učebnice Basic Czech III navazuje na učebnice Basic Czech I a Basic Czech II. Stejně jako první dva díly metodicky vychází z komunikativního přístupu.

Učebnice Basic Czech III, přesněji její lexikální a gramatická stránka, odpovídá úrovni B1 – B2 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, což rozhodně nekoresponduje s názvem učebnice Basic Czech (Základní čeština). Autoři se podle svých slov rozhodli název učebnice ponechat z důvodu formální kontinuity učebnicové řady.

Učebnice je vhodná pro intenzivní, dvousemestrální i jiné kurzy češtiny pro cizince. Dokonce ji lze využít při samostudiu, neboť veškerá řešení cvičení může student nalézt v klíči.

Autoři využili zprostředkujícího jazyka, a to angličtiny, ale v daleko menší míře než v předchozích dílech učebnicové řady Basic Czech, např. instrukce k jednotlivým cvičením jsou již psány pouze česky.

Učebnice je rozdělena do šesti lekcí, které obsahují přibližně 2000 slov a frází. Z témat, kterými se učebnice zabývá, můžeme zmínit svátky, vaření, zaměstnání, studium a vzdělání, výchova, svatba, služby, česká historie, kultura, sport, ekonomika, politický systém aj. Součástí učebnice jsou i přehledné tabulky českého skloňování a slovesné valence, přehled českých předložek a spojek a volně vložené karty s testovými úkoly pro jednotlivé lekce.

Učebnice obsahuje minimum fotografií a ilustrací.

2.3.2 Vlastní analýza

Reálie v učebnici Basic Czech III jsou prezentovány, na rozdíl od reálií v učebnici Basic Czech II, ve větší míře i explicitně, v textech věnujících se přímo nebo převážně tématu reálií.

Stejně jako v předcházejícím dílu řady učebnic Czech Basic jsou i zde reálie předkládány bez ohledu na kulturu studenta. Pouze v příloze s tématy esejí nacházíme téma *Kulturní život v Praze a v mé zemi*. Student má tedy za úkol srovnat situaci v České republice a ve své vlasti.

V učebnici Basic Czech III nalzáme i otázky testující studentovu znalost reálií, ale pouze těch, o kterých se učebnice sama zmiňuje, např. ve čtrnácté kapitole,

kteřá se z části věnuje českým vánočním svátkům: *Jak vypadá tradiční vánoční tabule? Co všechno musíme udělat, abychom se připravili na Štědrý večer?*

Na straně 176 nacházíme cvičení, ve kterém mají studenti za úkol vytvořit názvy českých ulic, měst a institucí z posesivních adjektiv vytvořených z nabídnutých jmen českých osobností, např. *Nerudova ulice, Karlův most*.

V osmnácté kapitole, na straně 186, kde se dozvídáme o počátcích českého středověkého státu, najdeme celé cvičení věnující se reáliím z české historie, resp. porozumění textu.

Cv.: Vyberte správné odpovědi (někdy je jich víc)

1. Křesťanství se v českých zemích začalo šířit

a) v 8. století b) v 9. století c) v 10. století

2. Ludmilin mladší syn se jmenoval

a) Vratislav b) Drahomír c) Bořivoj

3. Václav se stal knížetem

a) v 13 letech b) v 15 letech c) po dosažení plnoletosti

4. Drahomíra byla Ludmilina

a) vnučka b) tchýně c) snacha

5. Vztahy mezi Ludmilou a Drahomírou byly

a) uspokojivé b) dobré c) napjaté

6. Ludmila byla zavražděna

a) Drahomírou b) sluhy c) neznámými útočníky

7. Ludmila byla kanonizována

a) hned po své smrti b) v 10. století c) ve středověku

8. Kníže Václav je vychováván svou babičkou, protože

a) byl sirotek b) neměl otce c) jeho matka na něj neměla čas

9. Kníže Václav v bitvě s římským císařem Jindřichem

a) vyhrál b) prohrál c) byl zraněn

10. Kostel sv. Víta na Pražském hradě byl založen

a) Vratislavem I. b) sv. Václavem c) knížetem Bořivojem

11. Konflikt mezi Václavem a Boleslavem vznikl

a) ze závisti b) z touhy po moci c) z politických důvodů

12. Jejich konflikt vyvrcholil

a) vraždou b) prudkou hádkou c) rvačkou

13. Kníže Václav byl zavražděn

a) Boleslavem b) v Boleslavi c) na cestách

14. Václavovy ostatky jsou

a) v bazilice sv. Jiří b) v chrámu sv. Víta c) v kostele v Boleslavi

15. Svatý Václav je

a) ochránce státu b) zástupce králů c) nebeský vládce

16. „Svatý Václave nedej zahynouti nám ni budoucím“ jsou slova

a) básně b) písně c) modlitby

Ačkoli je toto cvičení primárně zaměřené na porozumění textu, studenti si prohloubí znalosti o počátcích českých dějin, což považujeme za výborné.

Podobné cvičení s otevřenými otázkami týkající se pověsti o kněžně Libuši nacházíme rovněž v osmnácté kapitole na straně 179. Na straně 240 je další cvičení procvičující znalosti o českých reáliích, ve kterém mají studenti za úkol představit si, že žijí v Čechách v roce 1350/ v roce 1620/ na přelomu 19. a 20. století/ a odpovědět na otázky: *Jak vypadala Praha, co v Praze ještě nestálo?, Koho byste mohli potkat, co a koho jste určitě ještě neznali? Co by vám mohlo scházet, co byste zřejmě postrádali?, V jakém domě byste žili, jak by ten dům vypadal, jaké přístroje a nástroje byste používali? atd.*

Toto cvičení je podle našeho názoru dosti náročné a vyučující by měl zvážit jeho zařazení s ohledem na schopnosti studentů.

Zajímavá jsou cvičení pracující s lingvoreáliemi. První, ve kterém mají studenti přiřazením zvířat z nabídky vytvořit ustálená spojení (např. *mazaný jako liška*), nalezneme na straně 27. Další cvičení na tvorbu ustálených spojení (např. *Achillova pata, Sisyfovská práce*) je na straně 178.

2.3.2.1 Zeměpisné informace

Reálie předkládající zeměpisné informace o České republice najdeme v devatenácté kapitole, která se zabývá číslovkami, v textu *ČR v číslech – Statistické údaje*. Zde se studenti dozvědí o délce hranic s okolními státy, nadmořské výšce, o zalesněné ploše České republiky. Studenti mají možnost seznámit se i se základními demografickými údaji ČR a rozdělením ČR na kraje.

Realie týkající se měst jsou i ve třetím díle učebnicové řady Basic Czech zmíněny pouze implicitně v textech či větách, díky kterým studenti procvičují českou morfologii a skladbu. Autoři z českých měst zmiňují Prahu, Karlovy Vary, České Budějovice, Teplice, Domažlice, Mariánské lázně, Brno a Ústí nad Labem. Z pražských městských částí Smíchov, Hradčany, Malou Stranu, Žižkov, Vinohrady, Hanspaulku, Vršovice, Holešovice, Strašnice, Dejvice, Bohnice a Vysočany. Dále uvádí některé pražské ulice, náměstí a nábřeží apod., jako Nerudovu ulici, Myslíkovu ulici, Václavské náměstí (i původní název Svatováclavské), Karlovo náměstí, Rašínovo nábřeží, Riegrovy sady, Stromovku.

V přílohách najdeme seznam českých památek zařazených do Světového kulturního dědictví UNESCO se stručným popisem.

2.3.2.2 Historické informace

Z období české historie autoři vybrali raný středověk, konkrétně osobnost sv. Václava a sv. Ludmily. Informace o nich jsou předkládány explicitně v textech osmnácté kapitoly. Studenti se dozvídají o spojitosti Ludmily se šířením křesťanství v českých zemích i o její mučednické smrti. Dále je jim popsán život a smrt sv. Václava, patrona české země.

Na straně 64 se ve cvičení zabývající se prepozicí *za* nachází věty *Kdo vládl v Čechách, když byla bitva na Bílé hoře?* a *Jaký byl život v Čechách, když vládli komunisté?*

Na straně 178 jsou zmíněny *Benešovy dekrety*, na což může vyučující, s ohledem na předpokládané názory studentů, navázat.

2.3.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

Informací o kulturní charakteristice Čechů přináší tato učebnice mnoho. Hned v první, resp. čtrnácté³⁵, kapitole se student dozvídá, jak vypadají tradiční české Vánoce, kdy začínají české ženy připravovat vánoční pečivo, která jídla se objevují na vánoční tabuli atd. Na straně 15 jsou dále studenti informováni o tom, že dárky v Čechách nosí Ježíšek. Zřejmě z důvodu názornosti je přirovnán k Santa Clausovi. Autoři neopomněli zmínit dva staré české zvyky, rozkrajování jablíčka a házení střevicem, a recept na tradiční štědrovečerní večeři. Studenti mohou s pomocí vyučujícího doplnit i další zvyky.

³⁵ Čísla kapitol v učebnici Basic Czech III navazují na kapitoly učebnice Basic Czech II.

V textu popisujícím nádobí užívané v České republice jsou studenti seznámeni s faktem, že výjimečně slouží vařečka i na trestání dětí. Tato informace musí být studentům přesněji vysvětlena, při čemž musí vyučující brát ohled na názory studentů týkajících se fyzických trestů. Dále mají studenti za úkol, na straně 120, určit co dělá/ jak se chová nevychované dítě? Učebnice nabízí několik možností: *skáče do řeči, zanechává za sebou nepořádek, pozorně poslouchá, pomáhá s úklidem, mlaská, zdraví starší, sedí a dává pozor, ukazuje na někoho prstem, nic neříká, sedí se sluchátky na uších a dívá se z okna, uvolní v tramvaji místo starším, jí potichu* atd. Je nutné studenty upozornit, že tyto příklady slušného a neslušného chování musí posuzovat podle českých norem, podle toho, co v České republice je považováno za slušné a neslušné. Tímto cvičením autoři nápaditě objasnili české normy slušného chování.

V textu s názvem *Příprava na svatbu* (str. 130) je zmíněna pověra, že když ve svatební den prší, přináší to štěstí.

V rámci cvičení na straně 188, rovněž v osmnácté kapitole, které se věnuje primárně slovesnému rodu, jsou prezentovány následující informace o České republice: *V Česku se žije dobře. Hodně se pije pivo. Ji se hodně masa. Hodně se jedí tučná jídla. Hodně se sportuje a cestuje. Hodně se poslouchá klasická hudba. Často se chodí na koncerty. Hodně se jezdí na chaty a chalupy. Příliš se pracuje. Hodně se nakupuje a utrácí. Málo se šetří. Na dálnicích se jezdí moc rychle. Příliš se pospíchá. Rodí se míň dětí než dřív. Málo se chodí do kostela. Míň se čte než dřív. Hodně se nadává na starý režim. Míň se odpočívá než dřív. Vypráví se míň vtípů než dřív. Víc se jedí saláty a čerstvá zelenina. Více se cestuje do exotických krajů. Staví se luxusní byty a vily. Obecně se žije líp a déle než dřív.*

Studenti, kteří se pohybují v českém prostředí, mohou diskutovat o pravdivosti jednotlivých výroků.

V dalším cvičení se studenti dozvědí, jak lidé žili v Čechách za socialismu. *V Čechách za totality lidé nežili lehce. Lidí³⁶ málo cestovali do západní Evropy a nešlo cestovat bez zvláštního povolení, a proto hodně lidí kupovalo chaty a chalupy, jezdili tam každý víkend, hodně tam sportovali, vařili oblíbená jídla, opékali klobásy, pili pivo a zpívali. Na veřejnosti nemluvili svobodně, a proto hodně vyprávěli vtípy o*

³⁶ V textu učebnice je skutečně uvedena hovorová varianta *lidi*.

politicích a režimu. Lidi žili dva životy: jeden veřejný a druhý soukromý. Lidi v té době hodně četli, přestože některé knížky nešlo sehnat. Knižky zakázaných autorů vydávali doma, v tzv. samizdatu, tyto knížky přepisoval na psacím stroji a kopie pak půjčovali kamarádům. Knižky vydané v exilových nakladatelstvích tajně převáželi přes hranice, takže obecně v té době lidi četli mnohem víc než dnes. Některé potraviny nešlo koupit denně, protože je prodávali jen v omezeném počtu, anebo jen před svátky, proto lidi někdy stáli na tyto potraviny i několikahodinové fronty. Hodně času lidi trávili s kamarády, rodilo se hodně dětí, všichni tenkrát museli povinně chodit do práce, ale v práci často málo pracovali, během pracovní doby totiž lidi chodili po nákupech, protože by po pracovní době některé potraviny už nesehnali. Taková běžná rekonstrukce koupelny, dejme tomu, to byl tehdy téměř nadlidský výkon. Lidi dlouhé týdny chodili po obchodech, sháněli základní materiál a nakonec většinou nesehnali to, co chtěli, ale jen to, co v obchodě nabízeli. Náš současný filozof Václav Bělohradský jednou řekl, že za totality mnoho věcí nešlo říct otevřeně, ale lidi všechno poslouchali s otevřenou myslí. Dnes všechno jde říct otevřeně, ale málo z toho lidi opravdu poslouchají a ještě méně opravdu slyší.

Dobrou sondou do charakteru Čechů je v rámci učebnice Basic Czech III otištěný výtah z diskuze lidí na stránkách zpravodajského serveru www.novinky.cz (str. 229). Názory lidí k článku *Izraelka vyhodila omylem matraci s 20 miliony korun* jsou v učebnici ponechány v původní podobě, včetně nespisovných výrazů.

2.3.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

Do informací o českém jazyce lze zahrnout i výše zmíněnou nespisovnost reakcí na článek *Izraelka vyhodila omylem matraci s 20 miliony korun*.

V osmnácté kapitole, v dialogu *Karlová, nebo Karlova* zmíněno české přechylování příjmení: *No a teď by ses správně, když už jsem si tě vzal, měla jmenovat Hanna Diazová! Stejně jako se říká paní Nováková, Součková a tak dál. To všechno byla původně posesivní adjektiva. Vyjadřovala, že dotyčná žena je majetkem pana Nováka, Součka...*(str. 170). Vyučující může studenty seznámit s faktem, že v českém prostředí, například v tisku, jsou přechylována i jména cizinek, např. Serena Williamsová, Hilary Clintonová. Zároveň by jim měl objasnit, že nutnost přípony -ová v cizích jménech souvisí s českým volným slovosledem.

2.3.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Jevy možné zařadit do kategorie zdvořilost a řečová etiketa nacházíme na stranách 21 a 60, kde jsou zobrazeny ukázky přání k Vánocům, blahopřání k narozeninám a korespondence zaměstnavatele a uchazeče o zaměstnání.

2.3.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Reálie týkající se českého literatury, umění, sportu a vědy jsou prezentovány pouze implicitně. Z literárních osobností učebnice zmiňuje Milana Kunderu, Karla Čapka, Jaroslava Švejka, Václava Havla, Jaroslava Seiferta.

Na straně 179 je stručně popsána pověst o Libuši, včetně ukázky Libušina vidění o vzniku Prahy. Na tento text navazuje výše zmíněné cvičení.

Co se týče hudby, studenti si mohou povšimnout jmen skladatelů Dvořáka, Martinů, Smetany, názvu nejslavnějšího českého hudebního tělesa České filharmonie. V přílohách nacházíme i písně *Půjdeme spolu do Betléma* a *Narodil se Kristus pán*, které korespondují s výše zmíněným tématem Vánoc.

Czech Basic III předkládá podrobné informace o Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech (str. 207).

Autoři neopomněli zařadit do cvičení zástupce české vědy, nositele Nobelovy ceny, chemika Jaroslava Heyrovského a zástupce českého sportu, fotbalové kluby Slavie a Spartu.

2.3.2.7 Lingvoreálie

I v posledním díle učebnicové řady Basic Czech nalezneme velké množství lingvoreálií: *Život je pes.*, *Sliby chyby.*, *Hlad je nejlepší kuchař.*, *Rozumíš tomu jako koza petrželi.*, *Dej mi pokoj.*, *být štěstím bez sebe*, *To letí.*, *To frčí.*, *Padne jako ulitý.*, *jako ze žurnálu*, *jako ze skatulky*, *Vypadáš jak strašák.*, *Změna je život.*, *Bez risku není zisk.*, *Ráno moudřejší večera.*, *mezi čtyřma očima*, *zamilovaný až po uši*, *nosit dříví do lesa*, *Jde to z kopce.*, *Jde to od desíti k pěti.*, *padnout do oka*, *mít klapky na očích*, *zapsat si to za uši*, *psí počasí*, *Neublížil by ani kuřeti/mouše.*, *Byl u nás pečený vařený.*, *hubený jako lunt*, *dvě strany téže mince*, atd.

Z tzv. lokálních určení jmenujme *Václavák* (Václavské náměstí) a *Karlák* (Karlovo náměstí).

2.3.2.8 Informace o českém jídle

Z pojmenování tradičních českých jídel se v učebnici Basic Czech III objevuje svíčková, vánočka, smažený kapr a bramborový salát.

2.3.2.9 Informace o české politice

Učebnice zmiňuje fakta z oblasti české politiky implicitně, a to na straně 97 název politické strany ODS a na straně 116 Stranu zelených, a explicitně na v textech *Dělba státní moci* na straně 220, *Ženy v politice* a *Poslanci kouření v restauracích nezakázali, nechali to na provozovatelích* na straně 227. Text *Dělba státní moci* je spíše přehledem rozdělení moci v České republice na zákonodárnou, výkonnou a soudní, včetně jejich úkolů. Text *Ženy v politice* pojednává o procentuálním zastoupení žen v obou komorách českého parlamentu a srovnání s jinými evropskými státy. Poslední text se pouze dotýká oblasti politiky tím, že zmiňuje schválení zákona o kouření v restauracích poslaneckou sněmovnou.

2.3.2.10 Ostatní reálie

O nejoblíbenějších českých křestních jménech pojednávají texty na straně 214 a 215. Nejčastějšími jmény jsou Anna, Eva, František, Hana, Petr, Václav, Jan, Jana, Jaroslav, Jiří, Karel, Marie, Miroslav, Martin, Pavel, Tomáš a Zdeněk. Autoři zařadili i informace o v současnosti nejčastěji dávaným jménům, dokonce zařadili mapu České republiky s vyznačenými kraji a oblíbeností jmen.

V učebnici Basic Czech III se studenti seznámí i s dalšími tématy, jakými jsou nezaměstnanost v České republice (str. 219) a schéma vzdělávacího systému ČR (str. 89).

2.3.3 Zhodnocení

Učebnice Basic Czech III splňuje cíl autorů vytvořit učebnici, která by vedla k vytvoření komunikační kompetence studentů. Zároveň se její autoři snažili do učebnice umístit velké množství reálií.

Učebnice obsahuje veškeré námi sledované skupiny reálií. Oceňujeme práci autorů s reáliemi týkající se české politiky a práci s lingvoreáliemi. Největší ocenění si však zaslouží zařazení mnoha informací o kulturní charakteristice Čechů a jejich životním stylu. Autorům se podařilo nenásilně a účelně začlenit české normy slušného chování, současné trendy života Čechů a dokonce i popsat život lidí za socialismu.

Vytknout můžeme jen minimum informací týkající se českého jazyka a jeho vývoje. Toto téma musí vyučující doplnit z jiných zdrojů.

Autoři zařadili do učebnice mnoho cvičení týkajících se českých reálií, což pokládáme za velké plus. Studenti procvičují pouze informace, se kterými je učebnice seznámila, ale nic nebrání vyučujícímu zařadit i další témata.

Učebnice je, stejně jako ostatní učebnice řady Basic Czech, minimálně ilustrována. V tomto díle by se nabízelo doplnit některé texty fotografiemi, např. text pojednávající o dědictví UNESCO v České republice. Text o patronovi české země, svatém Václavu, by mohl být doplněn fotografií Myslbekovy sochy na Václavském náměstí, aby si studenti uvědomili jejich souvislost.

Posoudíme-li učebnici Basic Czech III z hlediska doporučení zařazení reálií pro úroveň B1, B2, učebnice příliš nevyhovuje. Učebnice sice předkládá jeden příklad lokálního určení a jeden příklad politické strany, zmiňuje se i o českých svátcích, ale ostatní témata musí studentům objasnit vyučující.

2.4 UČEBNICE ČEŠTINA PRO CIZINCE – ÚROVEŇ B1 (Kestřánková, Šnidaufová, Kopicová: 2010)

2.4.1 Celková koncepce a struktura učebnice

Učebnice Čeština pro cizince – úroveň B1, jak už název napovídá, odpovídá úrovni B1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

Podle autorek je koncipována jako učebnice češtiny pro studenty všech národností. Autorky si uvědomují, že každé národnosti vyhovují jiné přístupy a jiný materiál. Vyučující mohou tedy z každé lekce vybírat jen ty části, které studentům z jednotlivých zemí vyhovují. Učebnice obsahuje prvky komunikační metody a je, podle slov autorek, vhodná k přípravě na certifikované zkoušky. Aby učebnice byla pro studenty všech národností, nevyužívá zprostředkujícího jazyka.

Učebnice obsahuje deset lekcí s názvy *Seznamování a národnosti, Rodina, Sport, Cestování, Móda, Konkurz a zaměstnání, Zdraví a nemoci, Charakteristika, Ve městě a Média*.

Každá lekce je složena z následujících částí: *Minidialogy, Slovní zásoba, Dialogy, Gramatika, Čtení, Poslech, Zopakujte si, Výslovnost a Reálie*. Na konci učebnice studenti naleznou klíč ke cvičením.

Součástí učebnice Čeština pro cizince úroveň B1 je CD s nahrávkami určenými k poslechu a ke cvičení výslovnosti a cvičebnice³⁷.

Učebnice je černobíle ilustrována a nalezneme v ní i několik černobílých fotografií.

2.4.2 Vlastní analýza

Učebnice Čeština pro cizince úroveň B1 je jednou z mála učebnicí češtiny pro cizince, která obsahuje zvláštní části kapitol týkající se převážně reálií – *Čtení a Reálie*. Části *Čtení* a *Reálie* mají stejnou koncepci a obsahují největší množství reálií. Autorky v předmluvě upozorňují, že část *Reálie* je určena schopnějším studentům. Předpokládají, že pro slovanské studenty by část *Čtení* byla příliš jednoduchá. Ve zmíněných podkapitolách jsou reálie předkládány explicitně, tedy v textech věnujících se právě informacím o České republice a Čechách. Téma těchto částí vždy souvisí s tématem celé kapitoly. Samozřejmě i v jiných částech všech kapitol nalezneme české reálie.

Reálie jsou prezentovány bez ohledu na kulturu studenta. Pokud by tomu bylo opačně, odporovalo by to koncepci učebnice vhodné pro studenty všech národností.

V učebnici Čeština pro cizince – úroveň B1 následují cvičení týkající se reálií vždy přímo po textech s fakty o České republice. Testují tedy spíše porozumění textu než získané znalosti. Autorky učebnice také nabídly studentům mnoho cvičení, která vedou k diskuzím o České republice, např. *Které zvyky a způsoby Čechů vás překvapily?*, *Jak se podle vás chová typický Čech?*, *Která místa ČR jsou podle vás zajímavá pro turisty?*, *Které české svátky a zvyky znáte?*, *Kam byste jeli na dovolenou v České republice?*, *Které české vědce znáte?* apod. Neobvyklá nejsou ani cvičení, ve kterých autoři vyzývají studenty, aby vyhledali informace o českých spisovatelích, českých vědcích, českých filmech či českých zvycích v česky psaných materiálech či na internetu.

Nejprve se budeme věnovat textům v částech *Čtení* a *Reálie*.

V první kapitole podkapitola *Reálie* předkládá studentům informace o českých lidových zvycích, resp. svátcích, jako je pálení čarodějnic, jízda králů, svátek svaté Barbory, posvícení, dušičky a první máj. Autorky zřejmě záměrně

³⁷ V rámci naší práce nebyla cvičebnice analyzována.

vybraly jiné svátky než Vánoce a Velikonoce, neboť se jedná o učebnici pro pokročilé studenty, kteří pravděpodobně už mají jistou zkušenost s českými vánočními a velikonočními zvyky. Pro prohloubení jejich znalostí může vyučující využít cvičení č. 2 na straně 32: *Zjistěte, jaké zvyky a tradice jsou typického české Vánoce a Velikonoce.*

V druhé kapitole v části *Čtení* se mohou studenti dozvědět mnoho o Čěších a jejich pohledu na muže na tzv. mateřské dovolené. Nejdříve jsou seznámeni se systémem mateřské dovolené, dále s faktem, že mnoho českých žen zůstává s dítětem doma do jeho čtyř let, na rozdíl od žen ze západní Evropy, které se vracejí do práce dříve a využívají služeb chůvy, a v neposlední řadě o důvodech, proč se v České republice těžko rozvíjí trend mužů na mateřské dovolené. Studenti se tak dozvídají o předsudku, že žena budující kariéru je krkavčí matkou, a zároveň o přetrvávajících rozdílech v platech mužů a žen. Na základě tohoto tématu mohou být studenti vybídnuti k diskuzi.

Podkapitola *Reálie* druhé kapitoly pojednává o režiséru Janu Svěrákovi, o scénáristovi a herci Zdeňkovi Svěrákovi a především o jejich filmech. O Zdeňkovi Svěrákovi se dozvídáme, že je spoluautorem fiktivní postavy Járy Cimrmana, pod jejímž jménem napsal mnoho divadelních her, a že napsal scénáře i pro filmy, které nереžiroval jeho syn. Nejvíce pozornosti je věnováno oscarovému snímku Kolja.

Třetí kapitola, tedy část *Čtení* a *Reálie*, se věnují sportu. V části *Čtení* se studentům představují naši nejúspěšnější olympijští sportovci: Věra Čáslavská, Emil Zátopek, Jan Železný, Kateřina Neumannová. Samostatně mají studenti za úkol vyhledat informace o dalších sportovcích, jakými jsou Aleš Valenta, Roman Šebrle, Štěpánka Hilgertová a Jaromír Jágr. Vyučující může doplnit i další sportovce, kteří nedávno uspěli na olympijských hrách.

Do části *Reálie* se autoři rozhodli zařadit text Ota Pavel a úryvek z Pavlovy knihy Plná bedna šampaňského. Ota Pavel s tématem sportu koresponduje, neboť byl profesí sportovní redaktor.

Ve čtvrté kapitole s názvem *Cestování* jsou v podkapitole *Čtení* otištěny tři nabídky zájezdů po České republice, konkrétně do pražské Tróji, do Českého ráje a do Jeseníků.

Část *Reálie* čtvrté kapitoly pojednává o slavných českých cestovatelích 20. století, o Jiřím Hanzelkovi a Miroslavu Zikmundovi, kteří procestovali mnoho zemí světa. Jejich první trasu napříč Afrikou mají studenti za úkol zaznamenat do mapy, tak jak ji text popisuje.

Pátá kapitola učebnice Čeština pro cizince – úroveň B1 nese název *Móda*. Z informací týkajících se české módy autoři vybrali údaje o dvou českých módních značkách: Baťa, OP Prostějov. Studenti se dozvědí o více jak stoleté tradici firmy Baťa, kterou provázely mnohé nepříjemnosti, a o kolekcích Oděvního Podniku Prostějov. Vyučující může studenty upozornit, že obě firmy se v poslední době potýkaly s problémy způsobenými dovozem obuvi i oblečení.

V podkapitole *Čtení* v šesté kapitole je studentům předložen vzor žádosti o zaměstnání.

Text *Cizinci pracující v České republice* najdeme v části *Reálie*, na straně 205. Podle něj většina cizinců v České republice pochází ze Slovenska, Ukrajiny, Polska, Ruska a z Vietnamu. Výjimkou nejsou ani cizinci ze západní Evropy, především Němci a Britové. Cizinců v ČR se týká i druhý text *Problémy aneb neflexibilní úřadování*, ve kterém jsou popsány potíže cizinců s cizineckou policií a s českým jazykem. Tyto texty mohou posloužit k následné vlastní diskuzi studentů o jejich zkušenostech.

Kapitola číslo sedm se věnuje tématu zdraví. Autorky se rozhodly v části *Čtení* pro text *Pivní lázně*, který detailně popisuje proceduru pivních koupelí, s níž poprvé přišli majitelé pivovaru v Chodové Plané. Před samotným textem mají studenti za úkol diskutovat o vyhlášených lázeňských městech České republiky.

V podkapitole *Reálie* sedmé kapitoly se studenti mohou seznámit s Ottou Wichterlem, který se proslavil jako vynálezce kontaktních čoček a umělého vlákna – silonu. Text je rozdělen na několik částí, které musí studenti seřadit do správného pořadí.

Osmá kapitola nese název *Charakteristika*, avšak podkapitola *Reálie* předkládá informace o českém spisovateli Bohumilu Hrabalovi a jeho nejznámějších dílech. Nabízí se otázka, proč k tomuto autorce přistoupily. Za matoucí též považujeme úkol nacházející se před textem o Bohumilu Hrabalovi (str. 273): *Má vaše země nějakého spisovatele, který dostal Nobelovu cenu za literaturu? Pokud*

ano, řekněte a napište jeho jméno. Má Česká republika Nobelovu cenu za literaturu? Pokud ano, napište jméno/a spisovatele/ů. Studenti se mohou domnívat, že právě Bohumil Hrabal je držitelem Nobelovy ceny za literaturu.

V deváté kapitole nacházíme vysoce informativní text *Procházka Prahou*. Jsou zde popsána všechna turisticky zajímavá místa Prahy, konkrétně Pražský hrad, Karlův most, Staroměstské a Václavské náměstí, Petřín, Vyšehrad, Rudolfinum a Národní divadlo. Studenti se mohou dozvědět přesné datum položení základního kamene Karlova mostu, původní název Václavského náměstí, Koňský trh, dozvědí se o požáru Národního divadla i o hřbitovu významných českých osobností na Vyšehradě. Studenti mají navíc za úkol naplánovat trasu Prahou zahrnující všechny tyto památky.

Podkapitola *Reálie* deváté kapitoly nabízí informace o Olomouci, kde se nachází druhá nejstarší univerzita České republiky, druhá nejvyšší kostelní věž v České republice a morový sloup Nejsvětější trojice, který je zapsán na seznamu památek UNESCO. Vyučující může doplnit další české památky UNESCO nebo může vyzvat studenty k jejich doplnění pomocí internetu.

Poslední, desátá, kapitola učebnice Čeština pro cizince úroveň B1 se nazývá *Média*. V části *Čtení* je otištěno pět zpráv přejatých ze zpravodajského serveru www.novinky.cz. Studenti mají za úkol si zprávy přečíst a přiřadit k nim jeden z nabízených titulků.

V podkapitole *Reálie* nacházíme text věnující se českému spisovateli a novináři Ondřeji Neffovi, který vydává internetové deníky DigiNeff a Neviditelný pes. Opět je text pojednávající o jeho životě rozdělen na několik částí, které musí studenti seřadit.

V ostatních částech učebnice Čeština pro cizince – úroveň B1 se také nacházejí české reálie, viz níže.

Zeměpisné informace

Z českých měst učebnice předkládá Plzeň, Kolín nad Labem, Brno, Cheb, Jičín, Turnov, Karlovy Vary. Povedený je úkol na straně 203, ve kterém mají studenti doplnit k českým městům (Karlovy Vary, Pardubice, Liberec, České Budějovice, Brno, Znojmo, Jablonec nad Nisou, Ostrava, Plzeň, Olomouc, Český

Krumlov, Kutná hora) informaci, čím jsou tato města známá. Jako pomůcka jim může posloužit tabulka s vybranými údaji, např. ŠKODA, BECHEROVKA, syrečky, perník, stříbro, rotunda sv. Kateřiny apod.

V deváté kapitole najdeme konverzační obraty týkající se orientace ve městě, v nich se vyskytují i názvy pražských čtvrtí, ulic a zastávek MHD, např. Karlovo náměstí, Václavské náměstí, Jiráskovo náměstí, Náměstí Jiřího z Poděbrad, Vodičkova ulice, Holešovice, Smíchov, Anděl, I. P. Pavlova, Můstek, Florenc. Dále na straně 263 je cvičení, které využívá k procvičení posesivních adjektiv názvy některých pražských míst: Nerudova ulice, Smetanovo nábřeží, Masarykovo nádraží, Karlova univerzita, Havlíčkova ulice, Palachovo náměstí atd. Poslech deváté kapitoly přináší mnoho informací o zámku v pražské Tróji, o jeho majitelích i o barokním francouzském parku k němu přiléhajícím.

2.4.2.2 Historické informace

V učebnici nejsou prezentovány informace o české historii.

2.4.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

O charakteru Čechů vypovídá například část *Poslech* v šesté kapitole s názvem *Pohovor*. Zde se studenti mohou dozvědět nejen, jak takový pohovor v ČR probíhá, ale především, jak jsou Češi například oproti Američanům skromní ve svých odpovědích, nehovoří v superlativech a očekávají, že se druhá strana bude na jejich schopnosti a zkušenosti ptát. Rovněž *Poslech* v první kapitole přináší několik informací o zvyklostech v České republice, například, že před rokem 1989 nebylo zvykem stravovat se v restauracích, ale dnes už mnoho Pražanů chodí denně na oběd do restaurace. Někteří si nosí svačinu z domova.

2.4.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

Informace o českém jazyce a jeho vývoji v učebnici *Čeština pro cizince* – úroveň B1 nejsou.

2.4.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Zdvořilostní fráze najdeme pouze v první kapitole *Představování a seznamování*, která podle slov autorek odpovídá ještě úrovni A2. Na straně 7 jsou uvedené dialogy, které mají studenti za úkol přiřadit k obrázkům, a na straně 9 najdeme konverzační obraty, které mohou studenti využít při představování sebe sama (*Jmenuju se Petr Rádl/ Beáta Rádlová.*), představování někoho jiného (*Rád*

bych vám představil svou manželku Lenku.) a při identifikování někoho jiného (*Nejste paní Nováková?*). V první kapitole v části *Poslech* je uvedeno několik rad pro cizince přijíždějící do České republiky, např. zout si boty na návštěvě, vykat všem dospělým, pozdravit při vstupu do obchodu, na univerzitě oslovovat vyučující titulem. Dále se na straně 169 učebnice zmiňuje o rozmáhajícím se trendu tykání mezi nadřízenými a podřízenými, který ne všichni v České republice přijímají. V poslechu šesté kapitoly si studenti mohou povšimnout, že nadřízený vyká své asistentce, ale oslovuje ji křestním jménem.

2.4.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Učebnice *Čeština pro cizince – úroveň B1* nabízí ukázky z knihy Karla Čapka *Anglické listy* a Ireny Douskové *Hrdý Budžes*. Dalším spisovatelem zmíněným v této učebnici je Václav Havel.

Jména z hudebního oboru zmíněná v učebnici jsou Ema Destinová, Tři sestry a Jarek Nohavica. Tato jména, i jména literátů, jsou ponechána bez dalších informací.

Kromě výše uvedených olympijských vítězů se v poslechu třetí kapitoly objevují jména Karla Poborského, Jaromíra Jágra, Dominika Haška a Barbory Špotákové. O Dominiku Haškovi a Barboře Špotákové se dozvídáme, jak skvělími jsou sportovci a rekordmany. Z fotbalových klubů autorky vybraly Slavii, Spartu a Bohemians.

Autorky zařadily do učebnice i zmínku o festivalu *Mezi Ploty* a akci *Noc muzeí*. Vyučující může studentům o těchto akcích podat podrobnější informace.

2.4.2.7 Lingvoreálie

V učebnici se vyskytují i lingvoreálie: *Noc je ještě mladá.*, *Mám všeho dost.*, *Zač je toho loket.*, *říkat si v duchu, hlad jako vlk*, *Chvíli to bez tebe budeme muset přežít.*, *Neztrácej hlavu.*, *To je pro mě španělská vesnice.*, *Hod' sebou.*, *zdravý jako řípa*, *Ty jsi ale hlava.*, *muž mých snů, jeřda* apod.

2.4.2.8 Informace o českém jídle

Z českých jídel autorky uvádí knedlo-zelo-vepřo, bramborovou kaši, smažený sýr a smažený květák, guláš, plněné knedlíky, bramboráky. Neopomněly zmínit ani rohlíky a pivo.

2.4.2.9 Informace o české politice

V učebnici Čeština pro cizince – úroveň B1 studenti naleznou pouze jedinou fotografii zobrazující deník Blesk, na jehož titulní straně je český politik Jiří Paroubek. Jiné zmínky o politice v učebnici nejsou.

2.4.2.10 Ostatní reálie

Díky kapitole číslo deset nazvané *Média* se studenti mohou dozvědět mnoho informací o velmi úspěšném moderátorovi Václavu Moravci. V části *Poslech* je sehrán rozhovor s Václavem Moravcem, ve kterém popisuje především svou cestu od Českého rozhlasu k moderování v České televizi. Z reálií týkající se českých médií učebnice přináší názvy některých českých deníků: Mladá fronta, Hospodářské noviny, Lidové noviny.

Autorky učebnice Češtiny pro cizince zařadily do textů i několik českých institucí a firem, jakými jsou například Právnická fakulta UK, Česká zemědělská univerzita, České dráhy, ČSA, Chodovar, Všeobecná zdravotní pojišťovna, Česká spořitelna.

2.4.3 Zhodnocení

Učebnice Čeština pro cizince – úroveň B1 je přehledná a z grafického hlediska velmi atraktivní učebnicí. Zároveň jednou z mála učebnic, která se věnuje českým reáliím v samostatných částech. Autorky se tedy zaměřily nejen na jazykovou stránku, ale i na informace o České republice.

Studenti se s reáliemi v této učebnici seznamují nejen prostřednictvím textů přímo se reáliím věnujícím, ale i díky úkolům, které těmto textům předchází i které po nich následují. Autorky se snaží často nabádat studenty k diskuzím o českých reáliích, což si zaslouží ocenění. Podle našeho názoru není nutné, aby studenti diskutovali o těchto tématech pouze v českém jazyce. I v mateřštině studentů by byla diskuze přínosná.

Ačkoli způsob, jakým učebnice pracuje s reáliemi, je výborný, učebnice neobsahuje všechny námi sledované skupiny reálií. Postrádáme reálie týkající se české historie, politiky a českého jazyka a jeho vývoje. Porovnáme-li doporučení o zařazení reálií dokumentu Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk, musíme konstatovat, že učebnice Čeština pro cizince – úroveň B1 nepředkládá informace o neverbálním chování, rituálech při návštěvě, ani o rituálech při jídle a pití. Je tedy na vyučujícím, aby případně informace z těchto oblastí doplnil.

2.5 UČEBNICE ČEŠTINY PRO VÝUKU V ZAHRANIČÍ (Confortiová, Cvejnová, Čadská: 2002)

2.5.1 Celková koncepce a struktura

Dvoudílná učebnice češtiny pro výuku v zahraničí je určena především lidem studující český jazyk mimo české prostředí, zejména na zahraničních vysokých školách. Autorky předpokládají, že uživatelé této učebnice jsou studenti s filologickým zaměřením, kteří mohou paralelně studovat i další slovanský jazyk.

Učebnici není určena přímo studentům jedné národnosti, o čemž vypovídá i slovníček česko-anglický/francouzský/španělský/německý umístěný v příloze učebnice. Učebnice ve cvičeních a textech nevyužívá zprostředkujícího jazyka.

Úroveň Společného evropského referenčního rámce pro jazyky není autorkami zmíněna.

Učebnice se skládá z *Úvodu do fonetiky*, *Úvodu do ortografie* a 24 lekcí, rozdělených do dvou dílů učebnice³⁸. Každá čtvrtá lekce je opakovací.

Každá lekce se skládá ze tří částí, které se dále dělí. Část A obsahuje úvodní textovou část, výklad gramatického učiva a soubor cvičení. Část B obsahuje textovou část, výklad gramatického učiva, vyjádření jazykových funkcí a soubor cvičení. Část C obsahuje tvoření slov a cvičení. Texty v jednotlivých lekcích jsou podle slov autorek z velké části zaměřeny především na české reálie. Samy autorky hodnotí texty jako poměrně náročné, co se týče lexikální stránky, i když značnou část slovní zásoby tvoří slova mezinárodní. Autorky zařadily i některé literární texty, neboť na zahraničních univerzitách je velký důraz kladen na poznávání reálií a literatury při studiu cizího jazyka.

Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí není příliš ilustrována. Ojedinelé ilustrace jsou pouze černobílé.

2.5.2 Vlastní analýza

České reálie jsou v obou dílech Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí prezentovány jak explicitně, tak implicitně.

³⁸ Číslování stránek II. dílu navazuje na čísla stránek I. dílu.

Informace o České republice a její kultuře nejsou podávány v kontrastu s kulturou studenta, což odpovídá záměru autorek vytvořit učebnici pro studenty všech národností.

Reálie jsou procvičovány v několika málo cvičeních, např. v povedeném cvičení s uzavřenými otázkami na straně 228 související s textem *Několik slov o ČR*. Studenti mají za úkol vybrat správnou odpověď k otázkám: *Kolik obyvatel žije v ČR?, Kolik států sousedí s ČR?, Jak se jmenuje nejvyšší pohoří v ČR?, Do kterého moře teč řeka Labe? Jak se jmenuje největší moravská řeka?, U kterého města se stékají řeky Labe a Vltava?, Jak se jmenuje nejvyšší česká hora?, Z kolika historických území se skládá ČR?, Jakou rozlohu má ČR?, Který ze států je menší než ČR?, Která řeka se vlévá do Dunaje?, Které pohoří se nachází na Moravě?, Po které řece plují lodě do Hamburku?, Která řeka pramení na Šumavě?*

Obdobné cvičení související s textem *Z historie češtiny* najdeme na straně 346.

Cvičení testující zdvořilostní fráze nacházíme např. na straně 66:

Cv.: *Píšete dopis, napište správné oslovení. Substantiva spojte s vhodným adjektivem.*

<i>paní doktorka –</i>	<i>Tomáš –</i>
<i>pan prezident –</i>	<i>Milena –</i>
<i>Mirek –</i>	<i>pan ministr –</i>
<i>Jana –</i>	<i>paní Dvořáková –</i>
<i>Pan Veselý –</i>	<i>slečna Malá –</i>

Dále na straně 161 se nachází velmi důležité cvičení, ve kterém by studenti měli vyjádřit zdvořilou žádost s ohledem na komunikačního partnera, rozlišit mezi žádostmi směřující ke kamarádovi, ke své učitelce, k cizímu muži na ulici a k sekretářce.

Otázky týkající se českých reálií se objevují i ve cvičeních testujících porozumění textům, které předkládají informace o České republice.

2.5.2.1 Zeměpisné informace

V textu v I. dílu učebnice *Několik slov o České republice* se studenti dozvědí nejdůležitější zeměpisné informace o České republice, jakými jsou rozloha ČR, počet obyvatel ČR, názvy nejvyšších pohoří a nejdelších českých řek.

Další text věnující se některým místům České republiky, *Tip na výlet*, nalezneme v II. dílu v kapitole č. 14. Text láká na výlet do Železných hor, konkrétně do města Heřmanův Městec a do vesnic Horní Ratiškovice, Svojsice a Choltice. Stručně je popsána turistická zajímavost nacházející se v každém z uvedených míst. Motivace zařazení těchto míst do učebnice je nám nejasná.

Textem popisujícím českou zemi je *Dovolená v Krušných horách* nacházející se v II. dílu, v kapitole č. 16.

V II. dílu učebnice na straně 485 je předkládán *text Několik zajímavostí z České republiky*, který předkládá údaje z geografie i historie České republiky. Je rozdělen do částí *Největší hora*, *Vltavíny*, *Tip na dovolenou*, *Největší české lázně*, *Renesanční hostina v českých zemích*, *Nejobdivovanější most na světě*. Největší horou je podle dlouhodobého měření Milešovka, nejvyšší hora Českého středohoří. Studenti se z textu dozvědí informace o ní samotné, i o jejím blízkém okolí. Část *Vltavíny* pojednává nejen o chemickém složení těchto českých minerálů, ale i o místech jejich výskytu. *Tip na dovolenou* prezentuje informace o třeboňském kraji a o historii rybníkářství v českých zemích. Největšími českými lázněmi jsou Karlovy Vary, ve kterých se, jak text informuje, léčilo i mnoho slavných osobností minulosti: Turgeněv, Goethe, Chopin, Mozart, Beethoven, Čajkovskij aj. Texty *Renesanční hostina v českých zemích* a *Nejobdivovanější most na světě* pojednávají o historii České republiky, viz níže.

Města, která jsou v I. díle učebnice prezentována implicitně jsou Praha a Brno. Ve cvičení na výslovnost nalzáme též Nelahozeves, Těšín, Plasy, Náchod a Chrudim. V II. díle jsou zmíněny Pardubice, Karlovy Vary a Plzeň.

Z pražských památek autorky vybraly Národní divadlo, Karolinum, Pražský hrad a Karlův most a z pražských čtvrtí a náměstí Barrandov, Černý most, Vinohrady, Karlovo náměstí a Václavské náměstí.

2.5.2.2 Historické informace

Z údajů o české historii jsou v Učebnici češtiny pro výuku v zahraničí explicitně uvedeny následující informace: ve dvanácté lekci I. dílu učebnice se

nachází text *Pražské jezulátko*, který studentům představuje jednu z nejslavnějších sošek, její původ i legendu o její zázračné moci. Součástí textu je i informace o otvírací době kostela Panny Marie Vítězné na Malé Straně, kde se jezulátko nachází, a odkazu na internetové stránky.

V II. dílu učebnice na straně 394 se nachází text *Kdo byl rabbi Löw?*. Rabbi Löw je podle toho textu jednou z nejslavnějších českých osobností, jejíž náhrobek se nachází na Starém židovském hřbitově. Studenti se mohou dozvědět mnoho o životě tzv. Maharala, i to, že podle pověsti, kterou učebnice rovněž popisuje (viz níže), měl vytvořit Golema.

V jednadvacáté lekci autorky otiskly část z projevu T. G. Masaryka z 6. července 1915, ve kterém Masaryk hovoří o české reformaci, konkrétně o Janu Husovi, Petru Chelčickém, Janu Ámosi Komenském a jejich odkazu. V téže lekci na straně 427 mají studenti možnost přečíst si několik biografických údajů o T. G. Masarykovi.

Rovněž v II. dílu Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí nacházíme text *O Karlově univerzitě*, který, jak už název napovídá, popisuje dějiny první české univerzity od jejího založení do roku 1989.

Posledním textem, který můžeme zařadit do kategorie historické reálie, je *125 let pražské hromadné dopravy*. Popisuje první tramvajovou trať, která vedla z Karlína až k Národnímu divadlu. Nalezneme ho na straně 330.

V třetí lekci v části předkládající učivo o lokálu nacházíme větu: *Víte něco o Eduardu Benešovi?* (str. 85). Vyučující by měl studenty upozornit na chybu v křestním jméně druhého českého prezidenta.

Dále na straně 434 mají studenti za úkol pracovat s větou: *Po rozdělení Československa vznikla Česká republika a Slovenská republika*, kterou může učitel doplnit výkladem o nedávných dějinách České republiky.

Již zmíněné texty *Renesanční hostina v Čechách* a *Nejobdivovanější most na světě* studenti naleznou na straně 485 v II. díle učebnice. První z textů je zaměřen na největší hostinu, která se kdy na území Čech konala. Jedná se o hostinu pořádanou Vilémem z Rožmberka na zámku v Českém Krumlově. V textu najdeme výčet všeho, co tehdy kuchaři připravili. V druhém text se studenti dozvědí o stavbě Karlova mostu.

2.5.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

K informacím o kulturní charakteristice Čechů můžeme přiřadit údaje, které předkládá text *Jak jedí čeští studenti* na straně 116. Podle něj mladí Češi nejedí zdravě a stravují se především v tzv. fastfoodech.

V II. dílu se studenti dozvědí v textu *Problémy žen v ČR*, jak většinou probíhá den české zaměstnané vdané ženy. Odkazuje na průzkum Sociologického ústavu Akademie věd ČR zabývající se dělbou práce v českých domácnostech, z kterého vyplývá, že ženy v 93 % případů doma perou a žehlí, v 65 % nakupují, v 64 % se starají o nemocné příbuzné a v 60 % domácností vaří. Na konci textu jsou studenti vyzváni, aby vymysleli argumenty, proč by se měli čeští muži na pracích v domácnosti podílet.

Jistou představu o kulturní charakteristice Čechů mohou studenti získat i z anekdot nacházejících se v učebnici na straně 261.

2.5.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí přináší i informace o českém jazyce a jeho vývoji. Do sedmé lekce autorky zařadily text *O kondicionálu*, který ukazuje funkce kondicionálu a jednotlivé příklady.

Druhým textem o českém jazyce je *Z historie češtiny*. Informuje studenty o praslovanštině i o prvním spisovném jazyku na našem území, staroslověnštině. Jako nejvýznamnější staročeskou památku uvádějí autorky Bibli kralickou Jednoty bratrské. Autorky neopomněly zařadit zmínku o národním obrození. Zmiňují i Husovu pravopisnou reformu.

2.5.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Reálie o českém vyjádření zdvořilosti a českém řečovém chování přináší učebnice například na straně 60, kde si v dopise můžeme povšimnout velkých písmen v zájmenech *Ty, Tvůj*. Studentům v textu není vysvětlen důvod tohoto zdůraznění. Musí jej tedy objasnit vyučující. Na straně 64 jsou uvedeny typické fráze, kterými pisatel začíná a končí dopis. V II. dílu učebnice, v patnácté lekci najdeme vzor obchodního dopisu a fráze, které se v České republice užívají při telefonování, a to jak při soukromém, tak při úředním hovoru.

2.5.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Reálií, které můžeme zařadit do kategorie česká literatura, umění, sport a věda, je v Učebnici češtiny pro výuku v zahraničí mnoho a jsou prezentovány explicitně. Autorky zařadily do učebnice stručné výtahy ze dvou českých pověstí – *O divčím válce* a *O Golemovi*. Rovněž v učebnici, na straně 197, najdeme úryvek z dětské knížky *Povídání o pejskovi a kočičce*, ve kterém mají studenti nalézt deminutiva. S Karlem i Josefem Čapkem souvisí i text v triadvacáté lekci *Slovo robot je českého původu*, ve kterém je popsána situace kolem vzniku slova robot. Díky textu anketa o české literatuře na straně 465 se studenti seznámí s některými jmény českých spisovatelů, např. s Bohumilem Hrabalem, s Jaroslavem Haškem, s Milanem Kunderou, s Václavem Havlem, s Ladislavem Fuksem, s Vladimírem Páralem, s Michaellem Vieweghem a s Josefem Škvoreckým. Pod zmíněným textem jsou stručné biografické informace o těchto autorech, včetně názvů jejich nejznámějších děl.

O české hudbě vypovídá text na straně 451 *Nejslavnější česká polka – Škoda lásky*, který kromě informací o její proslulosti obsahuje i slova této písně. Nápěv musí studentům doplnit vyučující. Dále nalézáme na straně 325 text s názvem *Několik slov o české lidové písni*, ve kterém se dozvídáme o nejznámějších sběratelích lidových písní, o K. J. Erbenovi, o Františku Sušilovi, o Františku Bartošovi, ale i o Bedřichu Smetanovi, Antonínu Dvořákovi, Leoši Janáčkovi, Josefu Mánesovi a Mikuláši Alšovi, kteří se proslavili jinou tvorbou. Jejich stručný medailonek nalezneme pod textem. Součástí pojednání o české lidové písni je i text jedné z nich – *Pod našima okny teče vodička*. Nápěv musí studentům předat vyučující. Poslední z textů věnující se české hudbě představuje v dvaadvacáté lekci českou operní pěvkyni Dagmar Peckovou a písně Antonína Dvořáka a Gustava Mahlera, rakouského skladatele, který se narodil u českého Humpolce.

Jména českých sportovců v učebnici nenacházíme, pouze text o lyžování v ČR (str. 198). V něm jsou předkládány informace týkající se českých lyžařských středisek, jakými jsou Harrachov, Zadov, Boží Dar, Praděd a další.

2.5.2.7 Lingvoreálie

České lingvoreálie nacházíme na straně 169, konkrétně se jedná o přísloví *Hlad je nejlepší kuchař.*, *Konec dobrý, všechno dobré.*, *Zkušenost je nejlepší učitelka.*, *Řeč je tím lepší, čím je kratší.*, *Moudrost je lepší než zlato*. Studenti mají za

úkol s pomocí slovníku tato přísloví objasnit. Na straně 249 jsou frazémy *Méně je někdy více.*, *Bližší košile než kabát.*, *Lépe pozdě než nikdy.*, *Ráno moudřejší večera.*, *Vědět všechno znamená nevědět nic.*, *Pospíchej pomalu.* A dále na straně 331 *Bez práce nejsou koláče.*, *Zvyk je železná košile.*, *Můj dům, můj hrad.*, *Všude dobře, doma nejlépe.*, *Všechno má svůj konec.*

2.5.2.8 Informace o českém jídle

Z názvů jídel autorky vybraly knedlíky, hovězí polévku, řízek, smažený sýr, kuře, chléb. V učebnici je uveden i recept na kachnu po staročesku.

2.5.2.9 Informace o české politice

Učebnice neobsahuje informace o české politice.

2.5.2.10 Ostatní reálie

V Učebnici češtiny pro výuku v zahraničí se nachází i několik názvů českých firem, např. Československá obchodní banka, Škoda Auto, Česká pošta, Český Telecom, Český Mobil. Vyučující by měl studenty upozornit, že poslední dvě uvedené firmy již neexistují.

Zároveň učebnice popisuje služby České pošty, konkrétně EMS (Express mail service), Obchodní balík, Profi balík.

Autorky použily i název Vysoké školy ekonomické, ústeckého Obchodního domu Labe a deníku Mladá fronta Dnes.

Z textu *Předpověď počasí* vyplývá, jaké počasí se dá očekávat v České republice na začátku února, ale také fakt, že 7. února má v ČR svátek Veronika a pranostika na tento den zní *Svatá Veronika led seká u rybníka*. Vyučující může studentům pomoci objasnit tuto pranostiku.

Na straně 330 nalezneme text *Nejčastější jména jsou Tereza a Jan*, který informuje o setrvávajícím trendu dávat dětem tato jména.

Učebnice zmiňuje i názvy českých automobilů Octavia, Felicia, Škoda 120.

2.5.3 Zhodnocení

Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí je přehlednou učebnicí pro studenty českého jazyka nacházející se mimo české prostředí. Tito studenti se obtížněji seznamují s reáliemi České republiky, neboť například nemohou vnímat řečové chování Čechů či si všimnout významných osobností ČR (pokud nejde o české osobnosti světově známé). Autorky tedy stály před úkolem vytvořit učebnici, která

vynahradí studentům absenci českého prostředí. Podle našeho názoru se jim to podařilo. Dokázaly zařadit všechny námi sledované skupiny reálií, kromě reálií z oblasti české politiky a sportu. Tato témata musí vyučující případně doplnit z jiných zdrojů. V rámci jednotlivých skupin reálií studenti naleznou jak základní informace o České republice, tak i informace okrajové, leč velmi zajímavé, např. již zmíněný text *Renesanční hostina v českých zemích*, zmínky o vesnicích Horní Ratiškovice, Svojšice a Choltice.

Podle našeho názoru mohly autorky přece jen zařadit více reálií z oblasti zdvořilosti a řečového chování, aby studenti byli schopni plnohodnotné a nekonfliktní komunikace při příjezdu do České republiky.

Stejně tak bychom uvítali i více cvičení na české realie.

Učebnice není příliš ilustrována. Fotografiemi bychom rozhodně doplnili texty *Vltavín* a *Nejobdivovanější most na světě*, aby měli studenti úplnou představu o vltavínech a o Karlově mostu.

2.6 Adam a Eva v českém ráji (Froulíková: 2008)

2.6.1 Celková koncepce a struktura

Učebnice Adam a Eva v českém ráji je podle slov autorky určena začátečníkům. Především má oslovit posluchače zahraničních vysokých škol a dospělé zájemce o český jazyk. Je učebnicí, kterou mohou používat studenti všech národností, ovšem slovníček předpokládá znalost buď angličtiny, němčiny, ruštiny či francouzštiny. Učebnice je koncipována k pravidelnému ročnímu (dvousemestrální) studiu v rozsahu dvou až tří hodin týdně. Učebnice Adam a Eva v Českém ráji není určena pro samouky, vyžaduje pomoc vyučujícího či rodilého mluvčího.

Učebnice se skládá z úvodní lekce zaměřené na fonetiku a 15 lekcí, které předkládají části *Texty*, *Gramatika a slovní zásoba*, *Cvičení*, *Situace* a autentický literární text nebo krátký text zaměřený na české realie. Některé literární texty jsou přeloženy do angličtiny, němčiny, ruštiny a francouzštiny. Za každou lekci se nachází slovníček užitých výrazů s anglickým, německým, ruským a francouzským překladem.

Autorka neuvádí úroveň Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, které by měla učebnice odpovídat. Pouze slovní zásoba, podle autorčiných slov, vychází z okruhu prahové úrovně češtiny (kolektiv autorů pod vedením M. Šáry, *Prahová úroveň – Čeština jako cizí jazyk*, Council of Europe, 2001). U některých lexikálních jednotek autorka předpokládá pouze jejich pasivní zvládnutí. Zároveň je doporučen komunikativní přístup vyučujících i uživatelů učebnice.

Učebnice *Adam a Eva* v českém ráji obsahuje velké množství fotografií a obrázků.

2.6.2 Vlastní analýza

Učebnice *Adam a Eva* v českém ráji předkládá české reálie v textech věnujících se přímo jim, ale jsou i zmíněny v dalších textech. Učebnice je výjimečná svou fotografickou a obrazovou výbavou. Fotografie českých měst nebo pamětihodností jsou umístěny i v lekcích, které nepředkládají texty věnující se českým místům.

Reálie nejsou prezentovány v kontrastu s kulturou studenta, neboť, jak už bylo řečeno, jedná se o učebnici pro všechny národnosti. V některých slohových cvičeních se ale objevují témata, která souvisí s kulturou studenta, např. *Naše typické jídlo*, *Neděle v naší rodině*, *Mé město*.

Procvičování reálií nacházíme na straně 12, kde mají studenti za úkol představit známé české osobnosti, konkrétně Antonína Dvořáka, Karla Čapka, Otakara Kubína, Miloše Formana a Josefa Koudelku. Úkolem studentů je vytvořit věty typu *Antonín Dvořák je český skladatel*, nikoli zformulovat text s životopisnými údaji jednotlivých osobností. Obdobné cvičení se nachází na následující stránce. Tentokrát mají studenti doplnit „profesi“ Boženy Němcové, Marie Čermínové, Věry Chytilové a Dagmar Hochové. Učitel může studentům připravit i další materiály podrobněji představující všechny zmíněné osobnosti.

V druhé lekci jsou cvičení, ve kterých studenti spojují zdvořilostní fráze.

Patnáctá lekce přináší otázky: *Znáte nějaké zajímavé místo v České republice? Jaká je tam příroda nebo jaké jsou tam historické památky? Slyšeli jste o nějakém přírodním parku nebo nějaké historické památce v Čechách nebo na Moravě? Co o něm/ ní víte?*

2.6.2.1 Zeměpisné informace

V učebnici Adam a Eva v českém ráji jsou zeměpisné údaje o České republice prezentovány na straně 120. Konkrétně se jedná o rozlohu ČR, počet obyvatel, hlavní město, historické části ČR (Čechy, Morava, Slezsko) a kraje ČR. K textu je přiložena mapa ČR s vyznačenými kraji a okresy. Mapa polohy České republiky v Evropě je na straně 17.

Učebnice předkládá i informace o několika českých městech a městečkách. O Brnu se na straně 27 studenti dozvědí, že má krásnou radnici, historické náměstí, gotickou katedrálu, velké divadlo a moderní univerzitu. Podle textu o Dobré vodě na straně 28 se v ní nachází barokní kostel, hezká škola, velký obchod, nová pošta a moderní koupaliště. Tamtéž jsou překládány informace o Vrchlabí, které má barokní radnici, novogotický kostel, hezké náměstí, velkou školu a nové kino. O Praze se studenti dozvědí, že je krásným starým městem s královským hradem, Karlovým mostem, Staroměstským náměstím, orlojem, Týnským chrámem, palácem Kinských, Václavským náměstím. V Praze je také Národní divadlo a Laterna Magika, Národní muzeum a Karlova univerzita. Na straně 51 je několik adres s pražskými ulicemi a náměstími: Plzeňská, Dejvická, Jugoslávská, Karmelitská, Jahodová, Česká, Studená, Sofijské a Moravské náměstí. V dialogu na straně 56 jsou předkládány informace o Zlínském kraji, v němž se nachází města Zlín, Vsetín, Kroměříž a Uherské Hradiště. Další informace nacházíme na straně 58, např. krajským městem Zlínského kraje je Zlín, ve kterém podnikal Tomáš Baťa a který je unikátní svou architekturou ve funkcionalistickém slohu. Na straně 59 se studenti dozvědí, že ve Zlínském kraji se nachází pohoří Beskydy, Javorníky, Chřiby a řeka Morava. Dále o památkách na Kroměřížsku, Vsetínsku, Uherskohradištsku. Nechybí ani informace, že lidová kultura a folklor mají silnou tradici na Slovácku, Hané, Valašsku. Tyto informace jsou doplněny fotografiemi (viz níže). V jedenácté lekci je popsán Český ráj, ve kterém leží Hrubá Skála, zřícenina hradu Trosky a město Turnov známé díky českému granátu.

Na fotografiích mohou studenti vidět tato česká města: Praha (pohled na Malou Stranu a na pražské věže, Staroměstské náměstí, Václavské náměstí, Malé náměstí, Náměstí Republiky, Hradčanské náměstí), Brno (Zelný trh), Telč, Český

Krumlov, Kolín, Vrchlabí, Zlín a Turnov. Z pamětihodností fotografie představují pražský Chrám sv. Víta, Arcibiskupský palác v Praze, Staronovou synagogu, Pražský hrad, Matyášovu bránu Pražského hradu, Stavovské divadlo, baziliku sv. Jiří, Hradčany, Karlův most, kostel sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí, pražský orloj, Týnský chrám v Praze, památník Franze Kafky v Praze, Valdštejnskou zahradu v Praze, Národní divadlo, Letohrádek královny Anny, sochu Přemysla a Libuše na Vyšehradě, Karolinum, výzdobu Hlavní pošty v Praze, katedrálu Petrov v Brně, katedrálu sv. Petra a Pavla v Brně, brněnskou radnici a brněnského draka, kostel sv. Marie Bolestné v Dobré Vodě, kostel ve Vrchlabí, zámek Lednice, zámek Lešná u Zlína, zámek ve Vsetíně, kostel sv. Františka Xaverského v Uherském Hradišti, Zámek ve Vsetíně, Arcibiskupský zámek v Kroměříži, Květnou zahradu v Kroměříži, sochu Radegasta na Radhošti, zámek Buchlovice, hrad Buchlov, zámek Hrubý Rohozec, kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, kostel sv. Ignáce v Jihlavě, hrad Trosky, hrad Pernštejn, kostel sv. Prokopa v Třebíči, klášter Želiv. Z dalších míst České republiky se na fotografiích nachází Šumava a Černé jezero, Beskydy, Český ráj a Turnovské skály, Vysočina, řeky Labe a Vydra a hraniční přechod Rozvadov.

2.6.2.2 Historické informace

Reálií týkajících se české historie nacházíme v učebnici Adam a Eva v českém ráji pramálo. V jedenácté lekci je zařazen úryvek z knihy Dějiny udatného českého národa s názvem *Potomci Přemysla*, ve kterém se studenti mohou dozvědět o knížeti Bořivoji a o zprávě od Ibrahíma ibn Jakúba, která popisuje českou zemi v 10. století. S knihou Dějiny udatného českého národa souvisí i úkol na straně 92, ve kterém mají studenti vymyslet obdobný titul pro knihu o dějinách, neboť výše uvedený název je trochu ironický. Tuto poznámku musí vyučující studentům objasnit.

Na straně 89 se podobiznou a citátem „*Škola má býti místo veselé.*“ představuje Jan Ámos Komenský.

2.6.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

Na straně 66 nacházíme text popisující návštěvu v české rodině. Studenti se

dozvědí, že návštěva by měla být předem ohlášená, odehrává se většinou o víkendu v odpoledních hodinách, host přináší hostitelce květinu a hostitelovi víno. Na hostitelích je připravit pohoštění.

2.6.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

Informace o českém jazyku a jeho vývoji v učebnici Adam a Eva v českém ráji nejsou.

2.6.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Zdvořilost a řečová etiketa není v učebnici příliš zastoupena. V druhé lekci jsou prezentovány pozdravy a poděkování, avšak bez vysvětlení, kterou frází je vhodné použít při formální a neformální interakci. Tuto informaci musí studentům sdělit vyučující. V již zmíněném textu popisujícím návštěvu v české rodině jsou popsány i pravidla představování. Fráze týkající se návštěvy a představování jsou vypsány na straně 67. Na straně 88 a 112 jsou otištěny texty dopisu a pohledu. Vyučující může studenty upozornit na úvodní a závěrečné fráze v korespondenci.

2.6.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

V učebnici nacházíme několik zmínek o české literatuře a umění. V úvodní lekci zaměřené na fonetiku autorka zvolila k procvičení českých hlásek česká říkadla, hádanky, dětské básničky a písně, které jsou doplněné Ladovými ilustracemi.

V první lekci jsou zmíněny bez jakýchkoli dalších informací romány F. L. Věk, Pekař Jan Marhoul, film Markéta Lazarová, opera Libuše, melodrama Radúz a Mahulena. Je tedy na učiteli, aby podle zájmu studentů tato témata doplnil.

Strana 69 se věnuje českému divadlu, kde se studenti seznámí s názvy českých oper a baletů, např. Její pastorkyňa, Rusalka, Dalibor, Hry o Marii, Ondráš i se jmény jejich autorů.

V této učebnici, jak už bylo řečeno, najdeme na konci většiny lekcí autentický literární text s úkolem: *Čtěte*. Autorka vybrala krátké úryvky od K. J. Erbena (Byl jednou jeden domeček), Vítěslava Nezvala (Krajina), Ireny Douskové (Hrdý Budžes), Jaromíra Nohavici (Divné století), Michala Viewegha (Názory na vraždu), Vladimíra Párala (Muka obrazosti), Lucie Seifertové (Potomci Přemysla), Miloše Urbana (Stín katedrály), Květy Legátové (Jozova Hanule), Otto Kaskouna (Pláně), Josefa Kainara (Stříhali do hola malého chlapečka), Bohuslava Reyneka (Kachny na dvoře).

2.6.2.7 Lingvoreálie

Lingvoreálie nacházející se v učebnici Adam a Eva v českém ráji jsou přísloví: *Hlad je nejlepší kuchař.*, *Láska prochází žaludkem.*, *Jaký kdo k jídlu, takový k dílu.*, *Z malovaného talířku je nejlepší polívka.*, *Lepší doma hrách, než v cizině pečení.* na straně 36.

2.6.2.8 Informace o českém jídle

Učebnice se věnuje i českému jídlu. Na straně 36 předkládá text o typickém českém jídlu, tedy o pečení, zelí a knedlicích, o typickém moučniku, tedy o jablečném závinu, o typickém nápoji, tedy o českém pivu a moravském víně a o štedrovečerních pokrmech. V téže lekci jsou zmíněna i další jídla, např. řízek, koláč, palačinka. Navíc je v učebnici i mnoho fotografií zobrazujících české pokrmy, např. bábovku, vánoční perníčky, svíčkovou s knedlíky, jitrnici, obložené chlebičky, masovou roládu a smaženého kapra a bramborový salát.

2.6.2.9 Informace o české politice

Učebnice neobsahuje informace o české politice.

2.6.2.10 Ostatní reálie

V první lekci autorka vybrala několik českých křestních jmen: František, Václav, Vladimír, Jan, Lukáš, Jaroslav, Petr, Martin, Josef, Matěj, Eliška, Jana, Olga, Jitka, Šárka, Zuzana, Lenka, Ivana, Pavlína, Barbora. Studenti mají za úkol tato jména pouze přečíst.

Ve dvanácté lekci jsou uvedena další česká jména: Břetislav, Matěj, Tomáš, Jaroslav, Vladimír, Šárka, Markéta, Bohuslav, Václav, František, Alžběta, Vlasta. Studenti mají za úkol napsat, kdy mají lidé těchto jmen svátek.

Studenti se mohou na straně 22 seznámit se státními symboly České republiky, se státním znakem, se slovy státní hymny a státní vlajkou. Státní hymna je přeložena do angličtiny, francouzštiny, němčiny a ruštiny. Vyučující může studentům pustit její nahrávku. Na straně 18 najdeme jako ilustraci vyobrazení českého cestovního pasu a na straně 61 českých bankovek hodnoty 50, 200, 1000 korun. Vyučující může studenty upozornit, že bankovka hodnoty 50 korun je již neplatná. Také je možné pohovořit o osobnostech, které jsou na českých bankovkách vyobrazeny.

V textu desáté lekce je stručně představen i program Čeština pro cizince Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

2.6.3 Zhodnocení

Učebnice Adam a Eva v českém ráji je velmi přehledná, srozumitelná, bohatě ilustrovaná a z grafického hlediska atraktivní učebnice. Fakt, že pracuje se čtyřmi světovými jazyky, lze považovat za výhodu i nevýhodu. Sice usnadňuje studium českého jazyka studentům znalým dané jazyky, ale zároveň znemožňuje studium lidem, kteří tyto jazyky neovládají.

Adam a Eva v českém ráji oproti jiným učebnicím zaměřeným na začátečníky obsahuje velké množství reálií a dokonce je i smysluplně procvičuje. Také zařazení krátkých literárních textů českých spisovatelů si zaslouží naše uznání.

Nejpropracovanější oblastí reálií jsou zeměpisné informace, které jsou prezentovány jak v textech, tak i fotografiemi, což je chvályhodné.

Informace o české historii, politice, o českém jazyce a jeho vývoji, nebo některé další lingvoreálie může vyučující podle schopností a zájmu studentů doplnit z jiných zdrojů.

2.7 UČEBNICE DO YOU WANT TO SPEAK CZECH: CHCETE MLUVIT ČESKY? (Čechová, Trabelsiová, Putz: 1993)

2.7.1 Celková koncepce a struktura

Učebnice Do you want to Czech? Chcete mluvit česky? je podle slov autorů první učebnicí pro anglicky hovořící studenty češtiny pro cizince. V učebnici nacházíme velké množství textu ve zprostředkujícím jazyce, v angličtině. Záměrem autorů bylo vytvořit učebnici, která by upřednostňovala komunikační stránku jazyka před gramatickou. Studenti by díky této učebnici měli obstát v mnoha konverzačních situacích, např. v obchodě, na letišti, v hotelu, v restauraci, při obchodní schůzce apod.

Autoři učebnice neuvádějí její úroveň z hlediska Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

Učebnice je rozdělena do 15 lekcí, které doplňují na konci učebnice tabulky českého skloňování a časování, seznam často užívaných frází, klíč ke cvičením a

česko-anglický slovníček. Každá lekce obsahuje několik částí označených jako *Gramatika a Cvičení*, dále *Mluvní cvičení* a *Konverzace*.

Učebnice obsahuje mnoho jednoduchých černobílých ilustrací.

2.7.2 Vlastní analýza

České reálie jsou v učebnici *Do you want to speak Czech? Chcete mluvit česky?* prezentovány implicitně, v textech jsou pouze zmíněny, bez dalších informací. Výjimkou je text *V Praze* na stranách 103 a 104, ve kterém se studenti mohou dozvědět, že Praha je krásné staré město, ve kterém se nachází Národní divadlo na Národní třídě, Národní muzeum na Václavském náměstí a Národní knihovna. Tamtéž jsou zmíněny stanice Hradčanská a Muzeum. Součástí textu jsou mapky a obrázky pražských pamětihodností a metra.

Reálie nejsou předkládány v kontrastu s kulturou studenta. Jak už bylo řečeno, jedná se o učebnici na základě angličtiny, a tedy se předpokládá, že student už se seznámil s evropskou kulturou.

Reálie nejsou v učebnici procvičovány.

2.7.2.1 Zeměpisné informace

Zeměpisné údaje o České republice v učebnici *Do you want to speak Czech? Chcete mluvit česky?* nenacházíme, pouze vyjmenované názvy měst (Praha, Brno a Ostrava) a významných míst a pamětihodností (Václavské náměstí, Hradčanské náměstí, Malá Strana, Staroměstské náměstí, Staré město, Zlatá ulička, Starý židovský hřbitov, Malostranské náměstí, pražský orloj, Týnský chrám, Národní divadlo, Staroměstská radnice, Prašná brána, kostel sv. Jakuba, kostel sv. Mikuláše, pomník Jana Husa, pomník sv. Václava, Strahovský klášter, bazilika sv. Jiří, pražská Loretta, Karlův most, Staronová synagoga, Hradčany, Chrám sv. Víta). Ve slovníčku páté lekce je uvedena Vltava.

2.7.2.2 Historické informace

Informace o české historii v učebnici nejsou.

2.7.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

O kulturní charakteristice Čechů učebnice příliš neinformuje. Pouze v desáté lekci jsou popsána roční období mírného pásma, tedy i České republiky, a aktivity,

kteří se mohou v těchto obdobích provozovat. Podle textu začíná být na jaře tepleji, a proto lidé vyrážejí do přírody na procházky. V době prázdnin si většina Čechů bere dovolenou. Na podzim často prší, fouká vítr a lidé jsou rozmrzelí. Nálada se mění v době Vánoc, kdy někteří Češi odjíždí lyžovat na hory.

V lekci č. 6 nacházíme text *Návštěva*, ze kterého mohou studenti vyčíst, že hosté by měli být předem ohlášení, návštěva probíhá většinou v sobotu odpoledne a netrvá příliš dlouho (max. 3 hodiny). Dále se studenti dozvědí, že hostitelé nabízí hostům občerstvení v podobě moučnicku, chlebičků, kávy, čaje, vína apod. Fráze týkající se návštěvy jsou vypsány na straně 128.

2.7.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

V učebnici nenacházíme informace o českém jazyce a jeho vývoji.

2.7.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Informace o vyjadřování zdvořilosti a řečové etiketě v českém prostředí jsou v učebnici oproti jiným zastoupeny více. V první lekci se studenti učí českým pozdravům. V přehledu slovní zásoby šesté lekce je u lexikálních jednotek tykat a vykat poznámka v angličtině, že tykání je běžné mezi lidmi, kteří se dobře znají. Fráze užívané při představování jsou uvedeny v přehledu slovní zásoby šesté lekce a na straně 134. Na straně 135 uvádí učebnice možné přípitky. Přepsaný text možného telefonátu nacházíme na straně 243.

V přílohách učebnice *Do you want to speak Czech? Chcete mluvit česky?* nacházíme přílohu *Co říkáme?*, ve které jsou uvedeny mimo jiné fráze pozdravů, oslovení, poděkování, dotazů na náladu komunikačního partnera, omluv, přání, pozvání, představování, proseb a žádostí. U pozdravů je uveden pouze jeden neformální pozdrav – Ahoj. Vyučující by měl doplnit další možné neformální pozdravy.

Jak vypadá obchodní dopis, se studenti dozvědí na straně 183. Fráze pro soukromý dopis, popř. pohled, nacházíme v jedenácté lekci. Konverzaci při ohlášení se u obchodního partnera předkládá strana 133.

Autoři uvádějí situace, při kterých je obvyklé poslat pohled, resp. přání: *k Vánocům, k svátku, k narozeninám, z výletu*. Přání k Velikonocům neuvedli. Vyučující může zmínit současný trend posílat k těmto příležitostem spíše krátké textové zprávy.

2.7.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Informace z oblastí české literatury, českého umění, vědy a sportu v učebnici nejsou.

2.7.2.7 Lingvoreálie

Lingvoreálie v učebnici nenacházíme.

2.7.2.8 Informace o českém jídle

Z českých potravin a jídel učebnice uvádí rohlík, chleba, housku, omeletu, vepřovou pečení se zelím a knedlíkem, bramborový salát, kuřecí řízek, bramborovou polévku, hovězí vývar s játrovými knedlíčky, ruské vejce, pražskou šunku, karbanátky, guláš, pečené kuře a pečenou husu.

2.7.2.9 Informace o české politice

Studenti v této učebnici nenaleznou informace o české politice.

2.7.2.10 Ostatní reálie

V osmé lekci jsou vypsány české mince a bankovky. Zobrazena je pouze bankovka hodnoty 500 Kč. Vyučující musí studenty upozornit, že mince halířů už v České republice neplatí. Dále může studenty vyzvat, aby určili, které osobnosti jsou vyobrazeny na českých bankovkách.

Na stranách 236 až 242 jsou předkládány informace o české poště a poštovních zásilkách. Je zde vyobrazen podací lístek a poštovní průvodka, dokonce i již nevyužívaný blanket telegramu. Studentům je vysvětleno, jak mají napsat adresu, v jakém pořadí jméno adresáta, ulici, město a PSČ.

V textu *Pokuta* a v následných cvičeních v lekci č. 14 jsou uvedeny nejvyšší povolené rychlosti v České republice, které platily v době vydání učebnice (60km/h, 110km/h, 90km/h). Vyučující by měl studenty upozornit na dnes platné rychlosti.

Autoři do učebnice zařadili i značku cigaret Sparta.

2.7.3 Zhodnocení

Učebnice *Do you want to speak Czech? Chcete mluvit česky* je učebnicí, která byla poprvé vydána v roce 1993 jako jedna z prvních porevolučních učebnic češtiny pro cizince³⁹. Její autoři chtěli vytvořit učebnici, která nově povede k vytvoření komunikační kompetence a která se nebude primárně věnovat gramatice.

³⁹ Učebnice *Do you want to speak czech? Chcete mluvit česky?* byla do současnosti několikrát přepracována, avšak srovnání jednotlivých vydání této učebnice není předmětem naší práce.

Jejich zaměření je tedy především na jazyk, nikoli na reálie. Tuto skutečnost potvrzuje fakt, že v učebnici je pouze jeden text prezentující explicitně reálie, dále že reálie nejsou nikterak procvičovány a úplně chybí reálie z oblastí historie, českého jazyka, umění, sportu, vědy, oblasti politiky. Ani lingvoreálie se v učebnici nevyskytují. Pokud vyučující využívá tuto učebnici a zároveň se chce věnovat reáliím, musí výuku doplnit i dalšími učebními materiály.

Učebnice bohužel není příliš přehledná, studenti si musí nejprve zvyknout na jednotlivá značení a druhy písma. Domníváme se, že učebnice *Do you want to speak Czech? Chcete mluvit česky?* není pro současného studenta graficky atraktivní.

2.8 UČEBNICE CZECH EXPRESS (Holá: 2006)

2.8.1 Celková koncepce a struktura

Učebnice *Czech express*, rozdělená do dvou dílů, je podle slov autorky učebnice češtiny pro přežití. Je určena studentům všech národností, kteří chtějí rychle a s minimem gramatiky dosáhnout úrovně A1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

Zprostředkujícím jazykem, který se vyskytuje pouze v přílohách na konci učebnice, je angličtina.

Učebnice se zaměřuje především na rozvoj řečových dovedností pomocí jednoduchých dialogů, které učí studenty reagovat v základních komunikačních situacích. Gramatika je prezentována snadno osvojitelnými modely a drily. Složitější jevy jsou objasněny na konci obou dílů učebnice. Učebnici *Czech express* je možné používat ve všech typech škol, v letní škole češtiny pro cizince i pro individuální výuku.

První díl učebnice je rozdělen na šest lekcí s názvy *Pozdravy a školní fráze*, *Rodina a profese*, *Telefonní rozhovory*, *Když se potkáme*, *V restauraci*, *Kdo to byl? Co jsi dělal včera?*. Druhý díl obsahuje lekce: *Lokalita*, *Orientace*, *Plánování času*, *Hotel, byt, dům*, *Cestování*, *U lékaře*. Oba díly jsou doplněny přílohami, a to přehledem výslovnosti, přehledem gramatiky, klíčem ke cvičením a slovníčkem.

Učebnice obsahuje velké množství barevných fotografií i ilustrací, včetně komiksů.

2.8.2 Vlastní analýza

České reálie v učebnici *Czech express* jsou prezentovány explicitně a implicitně, a to bez ohledu na kulturu studenta.

Učebnice obsahuje několik cvičení testujících reálie. V prvním dílu učebnice na stranách 9 a 10, kde mají studenti za úkol spojit pozdravy s obrázky a reagovat na pozdravy a zdvořilostní otázky. Na téže straně se nachází cvičení, ve kterém studenti doplňují neformální ekvivalenty k frázím *Dobrý den, Odkud jste?, Mějte se hezky? Vy taky., Promiňte., Na shledanou.* Rovněž v prvním díle na stranách 12 a 13 nacházíme cvičení testující znalost zdvořilostních frází. Ve cvičení 17 mají studenti napsat vhodné dialogy k obrázkům zobrazujícím krom jiného situaci představování, uvítání, poděkování, loučení a hledání na mapě. Ve cvičení 18 na téže straně studenti určí pořadí výpovědí v dialogích v situaci představování. Zároveň mají určit, zda jsou dialogy formální či neformální a svou odpověď zdůvodnit. Další cvičení na procvičení zdvořilosti nacházíme na straně 28. Jedná se o cvičení, ve kterém studenti doplní dialogy telefonujících.

V druhé lekci prvního dílu jsou fotografie známých českých osobností, konkrétně Martiny Navrátilové, Pavla Nedvěda, Ondřeje Lišky, Anny Geislerové, Jaromíra Nohavici a Radúzy. K fotografiím je připojena otázka *Kdo je kdo v České republice?* Tamtéž nacházíme úkol, který by mohl být vyučujícím doplněn tak, aby testoval české reálie.

Cv.: Doplňte jména. Odkud jsou?

- _____ je populární sportovec.
- _____ je populární herečka.
- _____ je populární zpěvák.
- _____ je populární herec.
- _____ je populární sportovkyně.
- _____ je populární zpěvačka.
- _____ je populární zpěvák.
- _____ je můj kamarád.
- _____ je moje kolegyně,
- _____ je moje kamarádka.

Na straně 50 prvního dílu mají studenti za úkol určit, které osobnosti jsou na českých bankovkách hodnoty 500 a 5000 Kč a proč jsou pro Českou republiku důležitými. Studenti mají několik možností: Václav Havel, Karel Čapek, Tomáš Garigue Masaryk, Božena Němcová, Martina Navrátilová, Eva Herzigová. Vyučující může položit doplňující otázku, kým byly či jsou ostatní osobnosti. Na straně 59 druhého dílu mají studenti za úkol diskutovat o Českém Krumlově a Karlových Varech.

2.8.2.1 Zeměpisné informace

Stručné zeměpisné informace o České republice autorka umístila do druhého dílu, na stranu 60. Studenti se z textu mohou dozvědět, jaká je rozloha ČR, kolik má ČR obyvatel, jak je dlouhá státní hranice, ale i že národním stromem je lípa. Text zmiňuje i česká pohoří, řeky a tzv. česká nej (nejdelší řeka, největší řeka, největší rybník, největší jezero, nejhlubší propast, nejznámější lázně, nejnavštěvovanější hrady a zámky, nejvyšší a nejnižší teplota atd.). Z českých měst jsou v učebnici zmíněna Praha, Brno, Český Krumlov a Karlovy Vary a z českých kulturních památek Karlštejn, Kroměříž, Hluboká a Český Krumlov. Na konci druhého dílu učebnice je mapa Evropy, světa, České republiky a centra Prahy.

2.8.2.2 Historické informace

Informace o české historii v učebnici nejsou.

2.8.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

Do kategorie kulturní charakteristika Čechů můžeme zařadit anglický text prvního dílu (str. 77) a komiks (str. 39) pojednávající o českých Vánocích. Z textu se studenti mohou dozvědět, že ačkoli je většina Čechů ateisty, Vánoce jsou nejpopulárnějšími svátky. Text popisuje přípravy na Vánoce, např. úklid, pečení několika druhů cukroví, dále štědrovečerní večeři (rybí polévka, smažený kapr, bramborový salát, jablečný závin), zpívání koled a některé staré vánoční zvyky, např. krájení jablka. Součástí textu jsou i texty dvou vánočních koled – *Půjdem spolu do Betléma*, *Nesem vám noviny*. Z komiksu vyplývá, že především pro ženy je doba předvánočního shonu stresující.

2.8.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

Informace o českém jazyce a jeho vývoji nacházíme na straně 82 v druhém díle učebnice Czech express. Jedná se o informace o obecné češtině a jejím vzniku, resp. o vzniku spisovného českého jazyka v 19. století. Součástí tohoto anglicky psaného textu je i následující slovníček některých výrazů z obecné češtiny.

1. In forms words

seš = jsi (you are)

bejt = být (to be)

žlutej svetr = žlutý svetr (a yellow jumper)

malý pivo = malé pivo (a small beer)

černý džíny = černé džíny (black jeans)

vona = ona (she)

s kamarádama = s kamarády (with mates, friends)

2. in vocabulary

pivko = pivo (diminutive of beer, beer)

jo = ano (yeah, yes)

prachy = peníze (dough, money)

kilo = 100 korun (100 Crowns)

kočka = hezká holka (nice looking girl)

cvok = blázen (crazy, mad person)

kámoš = kamarád (friend, mate)

Rude words and vulgarisms (not necessarily)

vůl = idiot, twit

vole, ty vole = wow/you idiot/ass (often expresses shock or anger but also just a filler in a sentence)

blbej = stupid/idiotic

pitomý kecy = rubbish, nonsense, crap

srát, seru = to shit, I shit

3. in sentence structure

Já nebyl včera doma. = Nebyl jsem včera doma.

Se na to podíváme, ne? = Podíváme se na to, ne?

co, jak = který

4. contact and „weed“ words with no or almost no meaning:

hele = look

tak, takže = so

no, nó = yeah, yeah

jako = like

5. diminutives and family names expressing affection:

Pěťa = from the name Petra

Jarouš = from the name Jaroslav

Pivečko = diminutive of „pivo“

2.8.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Realie týkající se vyjadřování zdvořilosti a řečové etikety v českých zemích jsou v učebnici Czech express předkládány v přílohách prvního dílu, na stranách 62,

66 a 73. Na straně 62 jsou uvedeny formální a neformální pozdravy s poznámkou, že neformální fráze užíváme v konverzaci s kamarády, příbuznými a s dětmi do věku 15 let. Užití neformální fráze směrem k cizí dospělé osobě rozhodně neznamená přátelskost, ale může být považováno za urážku a nezdvořilost. Na straně 66 nacházíme česká společenská pravidla týkající se výrazů *prosím*, *promiň*, *promiňte* a užívání zájmen *ty* a *vy*, včetně otázky *Můžeme si tykat?*. Dále na straně 73 jsou prezentovány možné odpovědi na otázky *Jak se máš?*, *Jak se máte?*. Tamtéž nalézáme zvyklosti při telefonování v České republice, např. okamžité představení volajícího. V přílohách druhého dílu učebnice, na straně 73, se mohou studenti dozvědět, jaké jsou zvyklosti v oslovování lidí majících akademický titul.

2.8.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Kromě již zmíněných reálií týkající se české literatury, umění, sportu a vědy nacházíme v prvním dílu na straně 34 zmínku o českém fotbalovém klubu Sparta Praha.

2.8.2.7 Lingvoreálie

V druhém dílu učebnice, na straně 82, nacházíme i lingvoreálie, konkrétně některé výrazy z obecné češtiny (viz výše).

2.8.2.8 Informace o českém jídle

Z českých jídel a nápojů autorka zařadila do páté lekce prvního dílu učebnice česnekovou polévku, gulášovou polévku, bramborovou polévku, knedlíky, bramborový salát, pečené kuře, guláš, smažený sýr, řízek, knedlo-zelo-vepřo, šopský salát, okurkový salát, rajčatový salát, palačinky, pivo (světlé, černé).

2.8.2.9 Informace o české politice

Učebnice *Czech express* neobsahuje informace o české politice.

2.8.2.10 Ostatní reálie

V přílohách obou dílů učebnice *Czech express* se studenti mohou seznámit s českými jmény a příjmeními. U křestních jmen autorka zmiňuje fakt, že čeština má bohatý systém zdvořilých jmen a jmen pro zvířecí mazlíčky, např. Marie a její domácí formy Mařenka, Maruška, Majka, Máňa, Majda atd. Dále zmiňuje, že česká příjmení bývají často legrační, jako příklad uvádí slečnu Zajíčkovou, paní Hrubou, paní Slabou, pana Beránka, pana Mizeru, pana Polívku, pana Nohavicu, pana Vyskočila a pana Koukala. Tato jména jsou doplněna anglickým překladem.

Druhý díl učebnice Czech express zmiňuje na straně 8 také hotel Diplomat.

2.8.3 Zhodnocení

Učebnice Czech express je velmi přehledná, srozumitelná a bohatě ilustrovaná učebnice.

Autorka si dala za cíl vytvořit učebnici, která za minimálně krátký čas naučí cizince základům českého jazyka. Učebnice se tedy zaměřuje především na jazykovou stránku a příliš se nezabývá českými reáliemi. Například reálie z oblasti české historie nebo z oblasti české politiky se v učebnici vůbec nevyskytují. Nejpočetnější skupinou reálií jsou informace o zdvořilosti a českém jazyku, konkrétně o obecné češtině, což souvisí se zaměřením učebnice na komunikaci a ovládnutí častých frází.

Otázkou zůstává, zda učitel bude mít možnost v krátkodobých kurzech, ke kterým tato učebnice směřuje, doplnit reálie z jiných materiálů.

2.9 UČEBNICE ČEŠTINA PRO STŘEDNĚ A VÍCE POKROČILÉ (Bischofová, Hasil, Hrdlička, Kramářová: 2008)

2.9.1 Celková koncepce a struktura

Učebnice je určena zahraničním bohemistům. Je užívána při výuce Ústavu bohemistických studií FF UK a na Letní škole slovanských studií. Samozřejmě může být užívána i v jiných kurzech češtiny, jak v České republice, tak v zahraničí. Cílem učebnice je přispět k utváření komunikační kompetence.

Součástí publikace je i pracovní sešit⁴⁰ a nahrávka všech textů z učebnice.

Jak už název publikace napovídá, je určena pro středně a více pokročilé studenty, což odpovídá úrovním B1, B2, C1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

Učebnice nevyužívá zprostředkujícího jazyka.

Učebnice se skládá z 15 lekcí: *Volný čas, Kultura v Praze, Školský systém, Česká republika, Počasí, svátky, Móda, Rodina, Výživa, Problémy dnešní společnosti, Řeč novin, Četba novin, Životní prostředí, Ekonomika, Z kulturního zeměpisu ČR, Čeština v cizině*, dále z jmenného a věcného rejstříku, výběrového

⁴⁰ V rámci naší práce nebyl pracovní sešit analyzován.

terminologického slovníčku, seznamu doporučené literatury, klíče a z výběrového česko-anglického slovníku.

Každá kapitola učebnice Čeština pro středně a více pokročilé je rozdělena do tří částí A, B, C. Část A je podle slov autorů méně náročná, orientuje se na komunikování, na práci s textem a na rozšiřování slovní zásoby. Část B je orientovaná na gramatiku, ve které se jednak rozšiřuje základní mluvnická látka a jednak probírají jevy obtížnější. Část C je nejnáročnější, nástavbová. Pracuje s autentickými texty, prezentují se méně frekventované jevy a pozornost se věnuje reáliím.

Součástí učebnice, jak už bylo řečeno, jsou jmenné a věcné rejstříky. Ve jmenném rejstříku mohou studenti nalézt základní údaje o všech osobnostech zmíněných v učebnici, včetně čísla lekce, kde se jméno poprvé objevuje. Například *Aleš Mikoláš 1852 – 1913; český malíř, kreslíř a ilustrátor, nejvýznamnější osobnost tak zvané generace Národního divadla; v pozdě romantickém duchu formoval představu české historie, v pozdních úkolech dekorativního charakteru dospěl k předsecesnímu výrazu a polohám blízkým symbolismu, autor výzdoby foyeru Národního divadla (cyklus Vlast), návrhů sgrafit na čtených budovách v Praze, Plzni, Písku, Vodňanech.*

Ve věcném rejstříku nacházíme hesla, která se vyskytují v textu učebnice a zasluhují bližšího vysvětlení, např. *Alšova jihočeská galerie galerie jihočeského středověkého (především gotického) výtvarného umění, umístěná v jízdárně státního zámku Hluboká nad Vltavou. Obsahuje i kolekci současného českého výtvarného umění. Pojmenovaná po českém malíři a ilustrátorovi Mikuláši Alši.*

V učebnici nalezneme pouze minimum černobílých ilustrací.

2.9.2 Vlastní analýza

Učebnice Čeština pro středně a více pokročilé předkládá reálie implicitně i explicitně, tedy v textech přímo se věnujícím tématům o České republice a její kultuře.

Reálie nejsou prezentovány v kontrastu s kulturou potencionálního uživatele.

Cvičení a otázky týkajících se českých reálií nacházíme v učebnici mnoho. Ne vždy mají studenti možnost znát odpovědi z textů této učebnice. V takových

případech musí studentům pomoci vyučující nebo by měli mít možnost využít literaturu či internet. Například na straně 51 mají studenti za úkol určit, *kde se co vyrábí, těží, pěstuje či nachází: Př. Pivo se vyrábí v Plzni. Černé uhlí se těží v Ostravě. Chmel se pěstuje v okolí Žatce.*

Na straně 141 v námětech pro diskusi nacházíme otázku *Co víte o kuponové privatizaci v České republice?*

Sedmá kapitola obsahuje následující cvičení procvičující zdvořilost:

Cv.: Které z následujících vyjádření byste použili, kdybyste chtěli pozvat dívku do kina. Svou volbu zdůvodněte. Uveďte, která otázka se vám nezdá vhodná (proč). Seřadte otázky podle míry formálnosti, zamyslete se nad eventuálním rozdílem mezi pozváním ústním a písemným.

Nešla bys dneska večer do kina?

Neměla bys chuť jít dneska večer do kina?

Mohl bych tě pozvat dneska večer do kina?

Co takhle jít dneska večer do kina?

Co kdybychom šli dneska večer do kina?

Hele, nepůjdeme dneska večer do kina?

Můžu tě pozvat dneska večer do kina?

Cv.: Pokuste se charakterizovat jednotlivé repliky (zdvořilé odmítnutí, váhání, souhlas, výmluva, přijetí pozvání aj.).

Možná/ Ještě mi zavolej/ Dnes to (bohužel) nejde, ale třeba někdy jindy/ A na co?/ To není špatný nápad/ Dneska nemůžu/ Nezlob se, ale mám už jiný program/ Už zase?!/ No tak dobře.

Další cvičení trénující fráze v situaci pozvání nacházíme na téže straně a na straně 87.

Na straně 19 mají studenti za úkol najít správnou odpověď na otázky typu *Kolik má Praha divadel?, Kolik má Praha kin?, V kolika koncertních sálech a kostelích se v Praze pořádají koncerty?, Kolik má Praha muzeí* apod. Studentům jsou nabídnuty možnosti.

Úkol *Přiřadte jména autorů k názvům děl* naleznou studenti na straně 22. Autoři vybrali díla Bedřicha Smetany (Prodaná nevěsta), Zdeněk Fibicha (Hippodamie), Josefa Suka (Radúz a Mahulena), Antonína Dvořáka (Rusalka), Leoše Janáčka (Její pastorkyňa), Alfonse Muchy (Slovanská epopej), Bohuslav Martinů (Řecké pašije), Franze Kafky (Proces). Ve cvičení na straně 21 se objevují jména A. Dvořáka, A. Muchy, J. V. Myslbeka a Národního muzea, Veletržního paláce, Domu U Černé matky boží, Bertramky, Václavského náměstí a Petřínské rozhledny.

Na straně 28 jsou studentům předloženy otázky: *Kdo byli H. Berlioz, C. M. Weber, J. Nepomucký, J. K. Tyl, Shylock?, Proč se hlavní gotický sál Hradu nazývá Vladislavský? Proč se Praha nazývá Kafkovým městem?, Můžete jmenovat některé světové a české malíře období kubismu?*

Na straně 63 je uvedeno cvičení, ve kterém mají studenti za úkol určit, které z nabídnutých výrazů (např. pomlázka, koleda, světit kočičky, Stříbrná neděle) se vztahují k Vánocům a které k Velikonocům.

I v tzv. námětech na ústní či písemný referát nacházíme například tato témata: *Plán na příjemně strávený víkend v Praze, Vznik národního divadla, Portrét J. K. Tyla, Kubismus v Praze, Franz Kafka, Kultura v Praze, Česká republika – kulturní centrum střední Evropy, Česká republika a její místo v Evropě* apod. Podle našeho názoru je zařazení referátů do výuky jazyků výborným doplněním hodin.

2.9.2.1 Zeměpisné informace

Reálií týkajících se české geografie nacházíme v učebnici *Čeština pro středně a více pokročilé* mnoho. Na straně 45 se mohou studenti seznámit s obecnými informacemi o České republice, např. s rozlohou ČR, se sousedícími státy ČR, s klimatem ČR. Jsou zde vyjmenována i některá česká města (Praha, Plzeň, Karlovy Vary, Brno, Ostrava, Olomouc, Hradec Králové, Pardubice, Liberec, Ústí nad Labem, České Budějovice), pohoří (Krkonoše, Šumava) a řeky (Labe, Odra, Vltava, Morava). K textu je přiložena obecně zeměpisná mapa České republiky a mapa strojírenského průmyslu. Ve čtrnácté lekci s názvem *Cestujeme po České republice* jsou uvedeny texty představující některé významné české turistické cíle jako Karlovy Vary, Mariánské lázně, Kutná hora, Sedlec u Kutné hory, Kolín, Hluboká nad Vltavou, Český Krumlov, Jihlava a Telč. Texty uvádí stručnou historii těchto míst a

jejich pamětihodnosti. Z českých měst a vesnic autoři dále do učebnice zařadili⁴¹ Hradec Králové, Pardubice, Toužim, Rokycany, Most, Jihlava, Roudnice nad Labem, Duchcov, Teplice, Chrudim, Karlovy Vary, Nehvizdy (kostel sv. Václava), Liberec, Soběslav, Olomouc, Kroměříž, Přerov, Hukvaldy (rodiště Leoše Janáčka), Nelahozeves (rodiště Antonína Dvořáka), Teplá, Litomyšl (rodiště Bedřicha Smetany), Polička (rodiště Bohuslava Martinů), Holice v Čechách (rodiště Emila Holuba), Police nad Metují, Frýdek-Místek, Vrchlabí, Průhonice, Špindlerův mlýn, Čerčany, Benešov, Horoušany u Úvalů, Bučovice, Boskovice, Zlín, Rakovník, Kouřim, Jablonec nad Nisou, Cheb, Litoměřice, Klášterec nad Ohří, Lysá nad Labem, Plasy, Jaroměř, Ústí nad Labem, Mladá Boleslav, Benátky nad Jizerou, Kralupy nad Vltavou, Sušice, České Budějovice, Kladruby, Šumperk a z českých pamětihodností Opočno, Lány, Lednice, Zámek Bučovice, Křivoklát (Václav IV. zde rád pobýval), Rudolfinum, Obecní dům, Žofín, Pražský hrad, Veletržní palác. Samozřejmě i u výše zmíněných měst může vyučující zmínit památky v nich se nacházející.

Text *Z kulturního zeměpisu České republiky* na straně 159 obecně shrnuje fakt, že Česká republika oplývá mnoha pamětihodnostmi, a to díky faktu, že na území českých zemí nebyly kulturní památky ničeny válkami, resp. druhou světovou válkou.

V učebnici nacházíme i názvy čtvrtí českých měst Zbraslav, Vinohrady, Vršovice, Dáblice, Svatý Kopeček u Olomouce, Lobkovice (pohřben Palacký). Autoři do cvičení zařadili i další zeměpisné názvy, např. Praděd, Českomoravská vrchovina, Beskydy, Ještěd.

2.9.2.2 Historické informace

Historie, byť velmi nedávné, se týká i text *Rozpad Československa a vznik České republiky* na stranách 51 a 52, který detailně popisuje příčiny rozpadu České a Slovenské Federativní republiky na počátku 90. let.

Implicitně jsou pak v učebnici zmíněni Karel IV., Přemysl Otakar II., František Palacký a Jan Ámos Komenský.

2.9.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

⁴¹ V závorkách jsou napsány informace, které jsou u měst uvedeny.

Informace, které můžeme chápat jako kulturní charakteristiku Čechů, nacházíme v sedmé, osmé a jedenácté lekci. V sedmé lekci je text *Mladá rodina*, jenž popisuje situaci mladých manželů, kteří si mají malé dítě a zařizují si byt. Na stranu 86, do osmé lekce, zařadili autoři text *Žijeme opravdu zdravě? (Fit po Česku)*, který pojednává, krom jiného, o stravování mladých v tzv. rychlých občerstveních.

V textu *Roztahovači*, což je text převzatý z českých deníků, se studenti mohou dozvědět o vynalézavosti dvou Čechů, kteří v mraze pomáhají „roztahovat“ spoluobčanům automobily.

2.9.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

V učebnici *Čeština pro středně a více pokročilé* nacházíme v patnácté lekci texty *Češi a čeština v cizině* a *O češtině spisovné a obecné*. První z textů pojednává o Čechách žijících v cizině a místech, kde jich žije nejvíce, tedy o USA, Chorvatsku, Kladsku a dalších. Dále text přináší informace o původem českém slovu robot, které se objevilo ve hře Karla Čapka, a o dalším původem českém slovu polka. Druhý z výše zmíněných textů objasňuje pojem hovorová čeština, přes kterou se do spisovného českého jazyka dostávají výrazy původně nespisovné, a obecná čeština. Text se odkazuje na Bohuslava Havránka a Jaromíra Běliče. Na text *O češtině spisovné a obecné* navazuje výklad o charakteristických rysech obecné češtiny v hláskosloví, v tvarosloví, ve skladbě. Autoři zařadili i cvičení, ve kterém mají studenti k obecněčeským výrazům přiřadit spisovné ekvivalenty z nabídky, např. *akorát, basta, bourák, černota, fajnověj, flákat se, kšeft, ruksak, tutovej, barák, brácha, drb, ségra, teplouš, buchta, flaška, sranda, putyka, špunt, biflovat se aj.*

Dalšími informacemi o českém jazyce jsou popisy funkčních stylů, konkrétně uměleckého, publicistického a odborného.

2.9.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

O vyjádření zdvořilosti a řečové etiketě se studenti dozvědí na straně 24, kde v rámci výkladu o kondicionálu je i informace, že kondicionál mimo jiné vyjadřuje zdvořilou žádost (*Mohl bys otevřít okno?*) a skromnost (*Tím bych svůj krátký příspěvek ukončil.*). Studenti mohou s pomocí učitele doplnit další jazykové prvky užívané při zdvořilé konverzaci.

2.9.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Informací o české literatuře obsahuje učebnice dostatek, dokonce i některé literární texty českých autorů, např. na straně 10 báseň *Sluníčko* od Jiřího Suchého, na straně 14 Nezvalovu báseň *Číslo*, díla Karla Čapka na straně 103 *Právní případ*, str. 109 *Jak se dělají noviny*, úryvek z Jiráskovy *Maryly* na straně 123 a na straně 167 úryvek z Páralovy knihy *Mladý muž a bílá velryba*. Dále jsou v učebnici zmíněny jména autorů Bohumila Hrabala, Jiřího Koláře, Jana Skácela, Jaroslava Seiferta, Ivana Klímy, Karla Hynka Máchy, Boženy Němcové, Jiřího Marka, Františka Ladislava Čelakovského, Ivana Olbrachta, Josefa Čapka, Jaroslava Seiferta. Text *Kultura v Praze* na straně 20 přináší informace o divadelních scénách v Praze, dále o významných českých skladatelích (Antonín Dvořák, Bedřich Smetana, Leoš Janáček, Bohuslav Martinů, Josef Suk), jejichž skladby hrají Symfonický orchestr Hl. m. Prahy FOK či Česká filharmonie. Dále zmiňuje festival Pražské jaro a televizní festival Zlatá Praha. Na straně 126 a 127 nacházíme dvě recenze na představení Figarovy svatby, kde je zmíněn Mozartův pobyt v Praze. Pátá lekce pojednávající o počasí je uvedena obrázky od Josefa Lady. Na straně 27 nacházíme úryvek z textu českého herce Karla Högera *Hercem v Praze*, který líčí krásu a kulturní tradici Prahy.

2.9.2.7 Lingvoreálie

Z lingvoreálií učebnice uvádí na straně 8 přísloví: *Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek.*, *Zítřka je také den.*, *Ranní ptáče dál doskáče.*, *Komu se nelení, tomu se zelení.*, *Jak si usteleš, tak si lehneš*. V třetí lekci nacházíme cvičení, ve kterém jsou uvedeny výrazy převážně ze školního slangu, např. *šprt*, *být po škole*, *chodit za školu*, *vylézt ze zkoušky*, *ulejt se*, *napovídat*, *šploun*, *matika*, *děják*, *zemák*.

Na stranu 62 a 63 autoři zařadili české pranostiky: *Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží!*, *Mikuláš splachuje břehy.*, *Tmavé Vánoce, světlé stodoly, zelené Vánoce, bílé Velikonoce.*, *Lepší Vánoce třesuté nežli tekuté.*, *Do Vánoc huj, od Vánoc ouvej.*, *Svatá Anna – chladna z rána.*, *Na Nový rok – o slepičí krok.*, *Svatá Markéta hodila srp do žita.*, *Na svatého Jiří vylézají hadi a štíři.*, *Svatý Martin přijede na bílém koni.*, *Medardova kápě čtyřicet dní kape.*

Na straně 8 je v textu výraz *po roce 1989*.

Dále je na straně 62 text *Za ušima se drbati*, který se odráží od tohoto frazému. V tomto textu se nachází i frazém *jít do sebe*.

Frazém *šaty dělají člověka* nalezneme na straně 65. Další frazémy, které v sobě obsahují části oblečení, jsou uvedeny na straně 66. Jsou to frazémy *Dobře ví, kde ho bota tlačí., Přijde, když mu teče do bot., Vyhrňte si rukávy a budete hned hotovi., Lidé si budou muset utáhnout opasky., Nemůžeš s ním jednat stále v rukavičkách., Na zítřejším večírku určitě vytáhne eso z rukávu., Dej si na něho pozor, ten má pod čepicí., Jsme rádi, že už je ruka v rukávě., Stále se drží maminčiny sukně., Běhá za kdejakou sukní.* Studenti mají za úkol tyto frazémy vysvětlit.

Frazémy obsahující číslice, např. *Pracovali o sto šest., Jde to s ním od desíti k pěti., Mele páté přes deváté., Je jako páté kolo u vozu., Jeden je za osmnáct, druhý bez dvou za dvacet., Dvakrát měř, jednou řež., Po dobrém jídle si dá rád dvacet., Tvářil se, že neumí do pěti počítat.,* najdeme v deváté lekci.

Strana 116 obsahuje hned tři cvičení s frazémy, dokonce i s frazémy latinskými a cizojazyčnými. Konkrétně *Myslím, že jsme překročili Rubikon., Výsledek byl pro opozici politické Waterloo., Tento mladý muž je infant terrible naší hudební scény., Omnia vincit amor., Homo homini lupus., In vino veritas., cui bono, de iure, de facto, modus vivendi, libri prohibiti, a priori, summa sumárum, causa, vis maior, alter ego, par excellence, a propos, faux pas, notabene, parts pro toto, gordický uzel, Damoklův meč, Augiášův chlév, šalamounské rozhodnutí, Pyrrhovo vítězství, Kainovo znamení, Jobova zvěst, šedá eminence, Kolumbovo vejce.*

2.9.2.8 Informace o českém jídle

Studenti mohou v učebnici nalézt i názvy českých jídel, např. řízek, vepřová se zelím, knedlíky, svíčková, palačinky, smažený sýr.

2.9.2.9 Informace o české politice

Reálie z české politiky mohou studenti objevit na straně 125, kde autoři učebnice zařadili úryvek z článku deníku *Právo Havel jmenoval do funkce ministryně spravedlnosti V. Parkanovou.* Zde se studenti seznámí se jmény politiků Vlasty Parkanové, Jana Kalvody, Václava Havla, Václava Klause a názvem již zaniklé politické strany Občanské demokratické aliance. Zároveň se dozvedí, že v roce 1997 tehdejší prezident Václav Havel absolvoval operaci plic. Vyučující může doplnit další informace o Václavu Havlovi, např. o jeho divadelních hrách a o disentu.

Na straně 96 v textu *Které negativní jevy sužují svět* nacházíme zmínku o návrhu, který se objevil na české politické scéně, na zákon uplatňující princip „třikrát

a dost“, na jehož základě by recidivisté po třetím spáchání závažného trestného činu byl odsouzen automaticky na doživotí.

O krocích, které předcházely přijetí ČR do Evropské unie, pojednává text na str. 140 *Česká republika na cestě do Evropské unie*. Studenti se dozvědí, že Česká republika byla v době podání přihlášky do Evropské unie členem i Mezinárodního měnového fondu, Světové banky, Evropské banky pro obnovu a rozvoj, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a Světové obchodní organizace.

Také již zmíněný text *Rozpad Československa a vznik České republiky*, který se nachází na stranách 51 a 52, lze zařadit mezi reálie týkající se české politiky.

2.9.2.10 Ostatní reálie

V učebnici Čeština pro středně a více pokročilé je třetí lekce věnována českému školství. Na straně 32 je uveden text *Školský systém v České republice*, popisující jednotlivé etapy školního života Čechů, včetně jejich délky. Strany 33 a 34 přinášejí informace týkající se českých vysokých škol. Text pojednává o Univerzitě Karlově, o Českém vysokém učení technickém, o Vysoké škole ekonomické, o Vysoké škole chemicko-technologické, o Akademii múzických umění, o Akademii výtvarných umění, o Vysoké škole uměleckoprůmyslové, o Masarykově univerzitě. Zmiňuje i existenci vysokých škol v Liberci, v Plzni, v Ústí nad Labem, v Hradci Králové, v Českých Budějovicích, v Ostravě a v Opavě. Na straně 36 je dialog *Studium na vysoké škole*, ve kterém je vysvětleno, jaký je v České republice systém studia na vysoké škole, např. jak dlouhý je akademický rok, kolik hodin týdně obnáší studium atd. Studenti mohou srovnat systém studia ve své zemi a v České republice. Další text obsahující údaje o českém školství autoři umístili na straně 41. Jedná se o text *Univerzity vítají školné jako další zdroj financí* převzatý z MF Dnes. V něm rektori vysokých škol objasňují, jakou mají představu o zavedení školného na vysokých školách, v jaké výši by mělo být i jaká úskalí školné pro jednotlivé fakulty může představovat. Vyučující může vyzvat studenty k diskusi o kladech a záporech placení školného.

Pátá lekce učebnice Čeština pro středně a více pokročilé s názvem *Počasi, roční doby, tradiční svátky*. Autoři do této kapitoly zařadili Čapkovy texty týkající se ročních období a počasí: *O známkách jara, Letní slunovrat, Podzimní, Černá zima a několik kapek*.

Učebnice obsahuje i zmínku o cestovní kanceláři Čedok a automobilu Škoda felicia.

2.9.3 Zhodnocení

Učebnice Čeština pro středně a více pokročilé je výbornou učebnicí češtiny pro cizince. Její autorský kolektiv, který má bohaté zkušenosti s výukou cizinců, dokázal zařadit do učebnice témata, která by studenti měli znát a která je zároveň zaujmou. Podařilo se jim zmínit všechny námi sledované skupiny českých reálií. Ocenění si zaslouží i fakt, že texty explicitně zmiňující české reálie nejsou pouze v částech C, které jsou do určité míry nadstavbové, doplňující, ale i v ostatních částech jednotlivých kapitol. S českými reáliemi se tedy seznámí i studenti méně zdatní, kteří nadstavbovou část vynechají.

Dalšími klady této učebnice jsou veškerá cvičení týkající se reálií, autentické texty a zařazení velkého počtu lingvoreálií, které by neměly chybět v učebnici pro pokročilé studenty českého jazyka.

V učebnici bohužel není mnoho informací o české historii. Vyučující je musí případně doplnit z jiných publikací.

Rovněž by vyučující měl doplnit informace o vstupu České republiky do EU a její další kroky, neboť v učebnici je zmíněna pouze kandidatura České republiky na vstup v textu *Česká republika na cestě do Evropské unie*.

V učebnici je minimum ilustrací, což snižuje její atraktivnost. Na druhou stranu není obvyklé, aby skriptum vysokých škol byla plná ilustrací, které nemají zřejmý didaktický účel.

Srovnáme-li témata reálií v učebnici Čeština pro středně a více pokročilé a doporučení zařazení reálií pro úroveň B1, B2, musíme konstatovat, že učebnice naplňuje požadavek zařadit učivo o obecné češtině a spisovné češtině i o zdvořilosti, ale ostatní témata chybí. Je na vyučujícím, aby je doplnil.

2.10 UČEBNICE CO CHCETE VĚDĚT O ČESKÉ REPUBLICĚ (Cvejnová: 2001)

2.10.1 Celková koncepce a struktura učebnice

Učebnice Co chcete vědět o České republice je přímo učebnicí českých reálií. Není klasičkou učebnicí češtiny pro cizince, neobsahuje texty ani cvičení, díky kterým by se studenti naučili českému jazyku. Učebnice přináší základní informace o geografii, obyvatelstvu, ekonomice, politickém systému, jazyku, historii a kultuře České republiky.

Učebnice Co chcete vědět o České republice je určena cizincům všech národností, kteří se učí česky v kurzech pro pokročilé, na letních školách slovanských studií nebo na vysokých školách v zahraničí. Učebnice umožňuje i samostudium, ale pouze po zvládnutí základního kurzu českého jazyka, jelikož učebnice nevyužívá zprostředkujícího jazyk (jedině ve slovníčku nalezneme anglický překlad).

Učebnice je rozdělena do sedmi kapitol: *Základní geografické informace, Obyvatelstvo, Ekonomika, Politický systém, Jazyk, Stručný přehled českých dějin, Kultura*. Kapitola *Kultura* se dále člení na podkapitoly *Architektura, Výtvarné umění, Hudba, Divadlo, Film, Sport, Humanitní vědy, Přírodní vědy, Čeští vynálezci, Čeští cestovatelé*. Jednotlivé kapitoly obsahují různý počet témat, za nimiž studenti naleznou česko-anglický, popř. česko-český slovníček.

Ačkoli si autorka dala za cíl pouze stručné seznámení studentů s českými reáliemi, nabízí jim i možnost si své znalosti o České republice rozšířit prostřednictvím doporučené literatury o jednotlivých tématech. Navíc můžeme v každé kapitole nalézt několik doplňkových textů (psaných kurzívou) se zajímavostmi z dané oblasti.

Učebnice Co chcete vědět o České republice není ilustrována.

2.10.2 Vlastní analýza

Učebnice Co chcete vědět o České republice je přímo učebnicí reálií, z čehož vyplývá, že jsou v ní reálie prezentovány explicitně.

Reálie v učebnici nejsou prezentovány v kontrastu s kulturou studentů.

Učebnice předpokládá, že s ní budou pracovat již pokročilí studenti všech národností a zároveň, že tito studenti budou ovládat angličtinu, jak vyplývá z česko-anglického slovníčku.

Reálie nejsou v učebnici nikterak procvičovány.

2.10.2.1 Zeměpisné informace

Ze zeměpisných informací uvádí učebnice témata *Poloha, Hranice, Rozloha, Povrch*, informující o českých pohořích a nížinách, téma *Řeky, Jezera, rybníky a přehrady*, které zmiňuje i dějiny rybníkářství v českých zemích, témata *Minerální vody, Podnebí, Rostlinstvo*, které se věnuje především složení českých lesů, téma *Živočišstvo*, zmiňující zástupce české lesní zvěře a ptactva, téma *Ochrana přírody*, které uvádí seznam národních parků a chráněných krajinných oblastí, *Geologická stavba ČR, Nerostné suroviny, Půdy* a také téma *Stav životního prostředí*, které popisuje problém České republiky s emisemi.

Dále se učebnice zabývá obyvatelstvem, a to tématem *Národnostní složení obyvatelstva*, díky kterému se studenti dozvědí o českých národnostních menšinách, dále témata *Hustota obyvatelstva, Věkové rozdělení obyvatelstva, Zdravotní stav obyvatelstva, Vzdělanost a Náboženství*.

Z informací o české ekonomice autorka uvádí téma *Transformace českého průmyslu po 1989*, ve kterém popisuje proměny českého průmyslu po roce 1989, konkrétně snížení výroby napříč jednotlivými průmyslovými odvětvími a postup české privatizace. Dalšími ekonomickými tématy jsou *Těžební průmysl, Energetický průmysl, Hutní průmysl, Strojírenský a elektrotechnický průmysl, Chemický průmysl, Textilní, oděvní a obuvnický průmysl, Sklářský a keramický průmysl, Průmysl stavebních hmot, Průmysl dřevozpracující a nábytkářský, Průmysl papírenský, polygrafický a vydavatelský, Potravinářský průmysl, Rostlinná výroba, Živočišná výroba, Lesnictví a rybářství, Železniční doprava, Silniční doprava, Městská hromadná doprava, Letecká doprava, Potrubní doprava, Pošta a telefon, Rozhlas a televize, Zahraniční obchod, Obchod a služby, Cestovní ruch, Finance, Ekonomická reforma v České republice*. Mezi doplňkovými texty týkající se geografie studenti naleznou *Geomorfologická charakteristika našich hor, Nejvyšší vrcholy hlavních pohoří v ČR*, téma *Lázeňství*, které informuje o dějinách českého lázeňství i o slavných osobnostech, které se léčily v českých lázních, jako např. Goethe, Schiller, Gogol, Mozart.

Dalšími tématy jsou *Přehled nejvýznamnějších lázeňských míst v České republice, Myslivost*, téma *Některé zajímavosti ze světa naší fauny*, které uvádí

největší české zástupce z řad motýlů a brouků, dále nejrychlejší českou rybu, pstruha, nejčastěji Čechy konzumovanou rybu, kapra, největšího českého ptáka, dropa velkého atd. Doplnkovými texty jsou také *Národní parky a chráněné krajinné oblasti (CHKO) České republiky*, *Ekologické hnutí*, *Křesťanství v našich zemích*, *Organizace římskokatolické církve v současné době*, téma *Čeští a moravští světcí*, zmiňující osudy Sv. Cyrila a Metoděje, Sv. Ludmilu, Sv. Vojtěcha, Sv. Václava, Sv. Prokopa, Sv. Anežku, Sv. Zdislavu, Sv. Jana Nepomuckého a Sv. Jana Sarkandera. Dále *Český protestantismus před Bílou horou*, *Český protestantismus po Bílé hoře a v současnosti* a téma *Židé v našich zemích*, popisující dějiny židovského národa v českých zemích od 10. století.

2.10.2.2 Historické informace

Nejrozsáhleji učebnice pojednává o reáliích historických, a to o nejstarších českých dějinách tématy *České země v době kamenné*, *České země v době bronzové a železné*, *Doba římská*, *Stěhování národů*, které zahrnuje i popis Sámovy říše. O budování českého státu ve středověku tématy *Velkomoravská říše*, *První Přemyslovci*, *Český stát za Boleslava I. a Boleslava II.*, *Přemyslovský stát v 11. století*, *První králové z rodu Přemyslovců*, *Přemysl Otakar II., král železný a zlatý*, *Poslední Přemyslovci*, *Jan Lucemburský (1310 – 1346)*, *Karel IV., císař římský a král český (1346 – 1378)*, *Václav IV. (1378 – 1419)*. Dále autorka zařadila témata týkající se husitské revoluce a pohusitského vývoje v českých zemích *Husitští ideologové*, *Hlavní směry husitství, jeho charakteristika*, *Husitská revoluce do Žižkovy smrti*, *Husitská revoluce od smrti Jana Žižky do svého konce*, *Zikmund Lucemburský na českém trůně (1436 – 1437)*, *Albrecht II. Habsburský (1437 – 1439) a jeho syn Ladislav Pohrobek (1453 – 1457)*, *Husitský král – Jiří z Poděbrad (1458 – 1471)*, *Vladislav Jagellonský na českém trůně (1471 – 1516)*, *Ludvík Jagellonský (1516 – 1526)*. Téma *Ferdinand I. Habsburský (1526 – 1564)* otevírá skupinu témat popisujících české dějiny za vlády Habsburské a Habsbursko-Lotrinské dynastie, tedy témata *Maxmilián II. Habsburský (1564 – 1576)*, *Rudolf II. Habsburský (1576 – 1611)*, *Matyáš Habsburský (1611 – 1619)*, *Stavovské povstání (1618 – 1619)*, *Fridrich Falcký, zimní král (1619 – 1620)*, *Bitva na Bílé hoře (1620)*, *Pobělohorská tragédie*, *Třicetiletá válka za vlády Ferdinanda II. (1620 – 1637)*, *Ferdinand III. Habsburský (1637 – 1657)*, *Leopold I. (1657 – 1705)*, *Josef I. (1705 – 1711)*, *Karel*

VI. (1711 – 1740), Marie Terezie (1740 – 1780), Josef II. (1780 – 1790), Leopold II. (1790 – 1792), František II. (1792 – 1835), *České země za Františka II. (1792 – 1835)*, Ferdinand V. Dobrotivý (1835 – 1848), *Revoluce 1848/49, Revoluce 1848/49 v českých zemích, Bachovský absolutismus, Od Bachova absolutismu k rakousko-uherskému vyrovnání (1859 – 1867), Rakousko-uherské vyrovnání (1867), Česká politika za Rakousko-Uherska. Dějinami 20. Století se zabývají témata I. světová válka (1914 – 1918) a zahraniční odboj, Vyhlášení republiky, Mírová konference v Paříži, Budování československého státu, Československá zahraniční politika v letech 1918 – 1938, Vývoj československé vnitřní politiky ve 20. letech – první vlády, Vývoj vnitřní politiky ve 20. letech – Švehlovy vlády, Vývoj československé vnitřní politiky ve 30. letech, Události kolem mnichovské dohody, 2. republika (říjen 1938 – 15. březen 1939, Vytvoření Protektorátu Čechy a Morava, Česká společnost za protektorátu a vznik domácího odboje, Zahraniční odboj, Domácí odboj, Nová zahraniční a vnitřní koncepce československého státu vytvořená za války, Osvobození Československa, Poválečný vývoj v Československu, Československo a Marshallův plán, 50. léta, 60. léta, Pražské jaro, Okupace Československa 21. Srpen 1968, První fáze normalizace (srpen 1968 – duben 1969), Politické čistky (1969 – 1971), Třetí fáze normalizace – období stagnace (1971 – 1989), Listopadová revoluce, Od sametové revoluce ke vzniku samostatné České republiky.*

Doplňující informace a zajímavosti nalezneme skoro u každého tématu např. *Česká mytologie, Slavné Přemyslovny, Albrecht z Valdštejna, Poslední Rožmberkové, Josef Václav Frič, Politické strany v ČSR, Alois Eliáš, Reinhard Heydrich, Alexandr Dubček, Václav Havel.*

2.10.2.3 Informace o kulturní charakteristice a životním stylu Čechů

Informací o kulturní charakteristice Čechů v učebnici není mnoho. Lze sem zařadit témata kapitoly *Obyvatelstvo Rodinné poměry*, informující o podobách českých rodin, průměrném věku vstupu do manželství, o rozvodovosti atd. Část *Ekonomicky aktivní obyvatelstvo* uvádí procentuální zastoupení ekonomicky aktivního obyvatelstva, informaci, že v České republice je vysoký podíl pracujících důchodců a že ženy chápou své zaměstnání především jako ekonomickou nutnost.

Téma *Bydlení* seznamuje studenty se skutečnostmi, že většina obyvatel České republiky bydlí v bytech, Češi nejsou ochotni stěhovat se za prací, každý druhý

občan prožije celý svůj život ve svém rodišti, na druhou stranu Češi mnohdy dojíždí za prací.

Doplňkové téma *Ženská otázka* přináší informaci o situaci žen v České republice. Autorka nejdříve uvádí, že české ženy mají naprosto stejná práva jako čeští muži, např. stejný přístup ke vzdělání, dále že ženám stát zaručuje placenou rodičovskou dovolenou a návrat na původní pracovní místo. Na druhou stranu mnohdy nedosahují stejného výdělku jako muži pracující na stejné pozici. Na českou ženu jsou kladeny větší nároky v péči o rodinu a domácnost. V České republice není zvykem najímat si na domácí práce či hlídání dětí pomocníci.

Taktéž doplňkový text *Romská otázka* se zabývá pohledem Čechů na své romské spoluobčany. Autorka uvádí, že jen malé procento Čechů je ochotné tolerovat Romy jako své spolupracovníky či sousedy. Dokonce v regionu severních Čech mají velký ohlas politické strany podporující rasismus, konkrétně strana Sdružení pro republiku-Republikánská strana Československa. Vyučující může studenty upozornit, že daná politická strana již neexistuje, ale její úsilí nahradila jiná politická strana Dělnická strana sociální spravedlnosti. Další zmínku ukazující na zvyklosti českých obyvatel nalezneme v tématu *Rozhlas a televize, na straně 36*: „Podle statistik tráví u televize svůj volný čas 76 % obyvatel naší země.“

2.10.2.4 Informace o českém jazyce a jeho vývoji

V učebnici Co chcete vědět o České republice nalezneme i informace o českém jazyce a jeho vývoji, konkrétně témata *Staroslověnština, Nejstarší české písemné památky*, uvádějící *Píseň ostrovskou* a *Kunhutinu modlitbu*, dále témata *Rozvoj češtiny ve 14. století, Jazyk doby husitské a pohusitské, Čeština v období humanismu*, zmiňující mimo jiné *Bibli kralickou, Barokní čeština, Národní obrození, Rozvoj jazyka v 19. století*, téma *Čeština ve 20. století*, které upozorňuje i na proniknutí slova robot do všech světových jazyků. Autorka dále zařadila texty *Dialekty češtiny, Obecná čeština, Důležité jazykové příručky soudobého jazyka*.

Jako doplňující jsou uvedeny texty *Čeština v zahraničí*, který vyjmenovává státy s významnou českou menšinou, tedy USA, Kanada, Polsko, Německo, Rakousko, Belgie, Švýcarsko, Austrálie, Ukrajina atd.

Témata *Pražský lingvistický kroužek* a *Zajímavosti o češtině* uzavírají kapitolu *Jazyk. Zajímavosti o češtině* upozorňují například na nejčastější vokály a konsonanty

vyskytující se v české řeči, nepoužívanější česká slova (a, být, ten, v, on, na, že, s, z, který), nejdelší česká slova (nejzdevětadevadesátero násobitelnější), průměrnou délku českých vět a souvětí v různých funkčních stylech, nejrozšířenější česká křestní jména i příjmení a nejčastější místní názvy.

2.10.2.5 Informace o zdvořilosti a řečovém chování

Informace o zdvořilosti v České republice a českém řečovém chování autorka do učebnice nezařadila.

2.10.2.6 Informace o české literatuře, umění, sportu a vědě

Reálie týkající se české literatury studenti v učebnici Co chcete vědět o České republice nenaleznou. Autorka je podle svých slov záměrně nezařadila, protože jsou k dispozici v publikaci Aleny Hudcové *Přehled dějin české literatury pro zahraniční studenty*⁴².

Z informací o české kultuře učebnice obsahuje údaje o české architektuře. U každého tématu nalzáme vyčerpávající výčet českých staveb odpovídajících danému stavebnímu slohu či období. Konkrétně se jedná o témata *Románský sloh*, *Gotický sloh*, *Renesanční sloh*, *Barokní sloh*, *Rokokový sloh*, *Klasicistní styl*, *Empírový sloh*, *Historické slohy 19. století*, *Secesní sloh*, *Český kubismus*, *Funkcionalismus a konstruktivismus*, *Poválečná architektura*. Jako doplňující jsou uvedeny údaje o *Městských památkových rezervacích* a *Skanzenech*.

Dále učebnice uvádí reálie týkající se českého výtvarného umění, a to v částech o *Románském slohu*, *Gotickém slohu*, *Renesančním slohu*, *Manýrismu*, *Barokním slohu*, *Rokoku*, *Umění 19. století*, *Výtvarném umění přelomu století*, o *Expresionismu a o kubismu*, o *Meziválečné generaci*, *Výtvarném umění v druhé polovině našeho století* a o *Fotografii*. Doplňkové je téma *Galerie*, které popisuje jednu z nejrozsáhlejších expozic výtvarného umění v Evropě ve Šternberském paláci na Hradčanském náměstí v Praze, včetně autorů děl, která zde návštěvníci mohou vidět.

Učebnice se detailně věnuje i české hudbě, a to tématům *Česká hudba do doby husitské*, *Česká hudba od husitství po období baroka*, *Česká barokní hudba*, *Česká hudba v 19. století*, *Hudba na přelomu 19. a 20. století*, *Hudba 20. století*. Autorka připojila i doplňující informace v tématech *Česká filharmonie*, *Další*

⁴² HUDCOVÁ, Alena. *Přehled dějin české literatury pro zahraniční studenty*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1995, 103 s. ISBN 80-7066-495-9.

významná hudební tělesa, Pražské jaro, Dechová hudba, Lidová hudba a Populární hudba.

O českém divadle učebnice informuje v části *Divadlo do doby národního obrození*, která popisuje samotný vznik liturgických dramát ve 12. století a vznik divadla v pravém slova smyslu v období baroka. Dále v části *České divadlo národního obrození*, týkající počátků česky hraného divadla v českých zemích. Témata *České divadlo v 19. století* a *České divadlo na začátku 20. století* uvádějí jména nejvýznamnějších českých divadelníků a dramatiků těchto období, tedy např. Jana Nepomuka Štěpánka, Václava Klimenta Klicpery, Josefa Kajetána Tyla, Josefa Jiřího Kolára, Ladislava Stroupežnického, Aloise Jiráska, Vendelína Budila, Gabrielu Preissovou, Jaroslava Kvapila. O vývoji divadla ve 20. století informují části *České divadlo mezi dvěma válkami*, *Divadlo ve druhé polovině našeho století*. Témata *Loutkové divadlo*, *Pantomima*, *Laterna magika* jsou prezentována jako doplňující.

Reálie týkající se českého filmu obsahují části *Český film od svého počátku do konce druhé světové války*, *Český film po druhé světové válce*. Jako nejvýznamnější zástupce českého filmu autorka vybrala Dobrého vojáka Švejka s Rudolfem Hrušínským, C. a k. polního maršálka s Vlastou Burianem, Kristiána s Oldřichem Novým, Císařova pekaře a Pekařova císaře s Janem Werichem, filmy Miloše Formana, Lásky jedné plavovlásky, Hoří, má panenko, dále oskarové Ostře sledované vlaky Jiřího Menzela a rovněž oskarového Kolju Jana Svěráka.

Učebnice obsahuje informace o českém sportu, konkrétně témata *Tělovýchovné hnutí do konce druhé světové války*, týkající se organizací Sokol, Orel, Dělnická tělovýchovná jednota, fotbalových klubů SK Slavia, AC Sparta, SK Viktoria Žižkov a *Tělovýchovné hnutí po druhé světové válce*, zmiňující především úspěchy československých a českých sportovců na světových šampionátech i olympiádách.

Informace z české vědy přinášejí podkapitoly *Humanitní vědy* a *Přírodní vědy*, a to témata *Středověcí myslitelé*, *Humanismus*, *Jan Ámos Komenský*, *Humanitní vědy v 18. a 19. století*, *Humanitní vědy ve 20. století*, *Přírodní vědy v českých zemích do 18. století*, *České přírodní vědy v 18. a 19. století*, *České přírodní vědy ve 20. století*.

2.10.2.7 Lingvoreálie

Lingvoreálie jsou v učebnici prezentovány pouze v tématu *Lidové pranostiky*, objasňující tento útvar lidové slovesnosti. Jako příklady lidových pranostik autorka vybrala: *Na svatého Matěje skřivan pije z koleje.*, *Na svatého Řehoře čáp letí od moře, líný sedlák, který neoře.*, *O svatém Jiří vylézají z díry hadi, štíři.*, *Medardova kápě čtyřicet dní kape.*, *Svatá Anna, chladna zrána.*, *Svatý Martin na bílém koni jezdí.* Studenti se mohou pokusit s pomocí učitele jednotlivé pranostiky vysvětlit.

2.10.2.8 Informace o českém jídle

Informace o českém jídle se v učebnici nevyskytují.

2.10.2.9 Informace o české politice

V učebnici nalezneme informace týkající se českého politického systému, konkrétně témata *Ústava*, *Typičtí voliči parlamentních stran*, *Listina základních práv a svobod*, *Česká republika na cestě k Evropské unii*. Dále téma *Státní symboly*, ve kterém jsou podrobně popsány státní znak, státní vlajka, vlajka prezidenta, státní pečeť atd.

Dalším tématem je *Česká republika na cestě k Evropské unii*. Toto téma popisuje integraci České republiky do organizací NATO, OECD a do Rady Evropy a zároveň informuje o snaze České republiky začlenit se do Evropské unie. S ohledem na rok vydání učebnice *Co chcete vědět o České republice* je pochopitelné, že autorka nepopisuje situaci České republiky a Evropské unie po roce 2001. Tento úkol padá na samotného vyučujícího českého jazyka.

2.10.2.10 Ostatní reálie

Autorka do učebnice zařadila údaje týkající se slavných českých cestovatelů, konkrétně Emila Holuba, Tadeáše Haenky, Alberta Vojtěcha Friče, Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda.

2.10.3 Zhodnocení

Učebnice *Co chcete vědět o České republice*, jak už bylo řečeno, není klasickou učebnicí češtiny pro cizince, ale spíše doplňujícím učebním materiálem věnujícím se pouze reáliím. Učebnice plně naplňuje záměr autorky seznámit pokročilé studenty češtiny pro cizince se širokou škálou reálií České republiky. Učebnice je přehledná, srozumitelná a nabitá informacemi, které podle našeho soudu

odpovídají v některých případech učivu českých gymnázií. Vyučující může podle schopností a zájmu studentů vybrat z učebnice jen některá témata.

Oceňujeme i rozdělení textů na základní a doplňující a fakt, že texty mohou být využity při výuce i z jazykového hlediska.

Vzhledem k tomu, že byla učebnice Co chcete vědět o České republice vydána v roce 2001, je nutné, aby učitel své studenty upozornil na několik změn, které se od té doby odehrály a které logicky nemůžou být obsaženy v textu učebnice. Na straně 35 je zmíněno pražské letiště Ruzyně, které bylo přejmenováno v říjnu roku 2012 na Letiště Václava Havla Praha. Téma *Potrubní doprava* by mohl učitel doplnit informací o nově otevřeném plynovodu Gazela. Na straně 36 v tématu týkající se médií v České republice autorka uvádí pouze televizní stanice ČT1, ČT2, Nova a Prima. Bylo by dobré studenty upozornit na stoupající počet televizních stanic v ČR, ať už veřejnoprávních či soukromých. Na straně 37 studenti naleznou souvětí: „Po roce 1989 ovlivnily český zahraniční obchod především politické a hospodářské změny v zahraničí (zánik RVHP, rozpad Československa) a uvnitř samotné republiky (politická a ekonomická transformace).“ Na učiteli tedy je, aby případně dovysvětlil, co RVHP byla. Na téže straně jsou zmíněny obchodní řetězce, které v době vzniku učebnice působily na českém trhu. Dnes už společnosti Meinl, Carrefour a Delvita nemají v České republice své supermarkety. Obdobně i Živnostenská banka, o níž se dočteme na straně 39, už v ČR neexistuje. Její pobočky převzala UniCredit Bank. I v kapitole *Politický systém* nacházíme z dnešního pohledu nepřesnosti, např. na straně 42 je uvedeno, že Česká republika má okresy, v jejichž čele stojí předseda okresu. Okresní úřady byly zrušeny k 31. 12. 2002 a jejich úkoly převzaly krajské úřady. Na straně 43 autorka zmiňuje již neexistující politickou stranu ODA. Téma *ČR na cestě k Evropské unii* by měl vyučující doplnit informacemi o vstupu ČR do EU i o dalším vývoji vztahu ČR a EU, např. o zrušení hraničních přechodů, o českém předsednictví EU atd. V kapitole *Obyvatelstvo* se studenti mohou dočíst, že 60 % Čechů se hlásí k církvím. Ze Statistické ročenky 2012⁴³ publikované Českým statistickým úřadem vyplývá, že věřících hlásících se

⁴³Statistická ročenka České republiky 2012. 0001-12, *Statistická ročenka České republiky 2012, obsah* | ČSÚ [online]. 2012[cit. 2013-03-03]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/p/0001-12>.

k některé z církví je 1 463 584, tedy přibližně 14 %⁴⁴. Bylo by dobré na tuto skutečnost studenty českého jazyka pro cizince upozornit, aby neměli zkreslenou představu o vztahu Čechů k církvím.

Podle našeho názoru by měla být učitelem doplněna témata *Zajímavosti o češtině*, *Populární hudba* a kapitola *Sport*. *Zajímavosti o češtině* uvádí seznam nejrozšířenějších českých příjmení, ale nepopisuje české přechylování ženských příjmení. V tématu *Populární hudba* studenti naleznou vývoj české populární hudby od počátku 20. století, ale pouze do 60. let 20. století, do působení Karla Gotta a skupiny Olympic. Současných české interprety v učebnici nenacházíme, a proto s nimi studenty musí seznámit učitel. Obdobně i kapitola *Sport* končí svůj výklad českých sportovních reálií rokem 1996 a nezmiňuje slavné české hokejisty, fotbalisty, atlety současnosti, např. Jaromíra Jágra, Dominika Haška, Jana Železného, Báru Špotákovou, Martinu Sáblíkovou. Vyučující musí také opravit na straně 36 nesprávně uvedený název rozhlasové stanice Evropa II, a to Europa II.

Minusem učebnice *Co chcete vědět o České republice* je minimum ilustrací, které by bývaly vhodně doplnily jednotlivá témata, např. fotografie osobností, historických památek apod. Je tedy na učiteli, aby absenci ilustrací doplnil např. prezentacemi fotografií.

⁴⁴ Vycházíme z údajů Českého statistického úřadu, které uvádí počet obyvatel České republiky k 30. 9. 2012, a to 10 513 209.

3. ZÁVĚR

Cílem naší práce byla analýza deseti učebnic češtiny pro cizince, zaměřená na zařazení a prezentaci českých reálií.

Výsledkem této práce je zjištění, že české reálie jsou ve většině případů prezentovány implicitně i explicitně, výjimkou je učebnice *Do you want to speak Czech? Chcete mluvit česky?*, ve které není zařazen ani jeden explicitní text, a učebnice *Co chcete vědět o České republice*, která jako učebnice reálií ani nemůže obsahovat implicitní zmínky o reáliích. Dále jsme zjistili, že české reálie nebývají prezentovány v kontrastu s kulturou studenta a nebývají ani často procvičovány a testovány, výjimkou jsou učebnice *Čeština pro středně a více pokročilé* a *Basic Czech III*, které obsahují v porovnání s ostatními relativně velké množství cvičení, což možná souvisí s jejich zaměřením na pokročilé studenty. Nejvíce cvičení se týká zdvořilostních frází.

Dále jsme shledali, že ne ve všech analyzovaných učebnicích jsou veškeré námi sledované skupiny reálií. Stoprocentní zastoupení mají zeměpisné informace, které jsou často i nejpropracovanější oblastí reálií v učebnicích. Autoři zařazují nejen texty o základních zeměpisných údajích, ale i zmiňují i turistické cíle a pamětihodnosti. Nejčastěji je uváděna Praha, jako hlavní město, a pamětihodnosti na jejím území. Autoři učebnic pro pokročilejší studenty zařazují i světově méně známá česká města a památky.

Oproti hojnému uvádění zeměpisných reálií jsou reálie pojednávající o českých dějinách zařazovány útržkovitě. Pokud se v učebnicích vůbec vyskytují texty explicitně prezentující historické informace, vždy se zaměřují na jedno období, nejčastěji středověk. Úplnou představu o vývoji českých dějin nabízí učebnice *Co chcete vědět o České republice*, ve které je popsána česká historie od raného středověku po 90. léta 20. století.

V učebnicích se nevyskytuje text přímo zaměřený na komplexní představení kulturní charakteristiky Čechů a jejich stylu života. Učebnice obsahují spíše útržkovité informace o české rodině, o chování v restauraci a na návštěvě a o postavení žen v Čechách.

Rovněž explicitně uváděné informace o českém jazyce a jeho vývoji nebývají zařazovány do učebnic často. Vyskytují-li se, pak pouze v učebnicích pro pokročilé studenty. Jejich nejčastějším tématem je rozdílnost mezi spisovnou a obecnou/mluvenou češtinou.

Informace o zdvořilosti a řečovém chování mají studenti získat na samém počátku výuky češtiny pro cizince, což potvrzují i učebnice. Ve všech učebnicích, kromě učebnice reálií *Co chcete vědět o České republice*, jsme našli informace o zdvořilosti a řečovém chování v českém prostředí. Bohužel ani v jedné z učebnic nebyly zmíněny zásady české neverbální komunikace, jejíž znalost je součástí doporučení referenčních popisů češtiny jako cizího jazyka. Absenci tohoto tématu v učebnicích by měl doplnit vyučující.

Dále jsme zjistili, že ze skupiny reálií o české literatuře, umění, sportu a vědě učebnice nejčastěji obsahují informace z oblasti literatury a vážné hudby. Výjimkou je učebnice *Do you want to speak Czech? Chcete mluvit česky?*, jejíž autoři reálie týkající se literatury, umění, sportu a vědy vůbec nezařadili. Informace o české vědě a výtvarném umění nalezneme zřídka. Autoři většinou zařazují ze všech výše zmíněných oblastí osobnosti, které svým významem přesahují hranice České republiky a u kterých se předpokládá, že o nich studenti již slyšeli, např. Václava Havla, Milana Kunderu, Miloše Formana, Karla Čapka, Antonína Dvořáka, Jaroslava Heyrovského. Není časté, aby se v učebnici objevily osobnosti, byť významné, z aktuální současnosti. Zařazení, např. současných populárních zpěváků a herců, je dost riskantní, neboť autoři nemají jistotu, že se tyto osobnosti na výsluní udrží, a učebnice by měly prezentovat pouze „trvalé“ reálie.

Obdobný problém musejí autoři řešit i při úvahách, zda zařadit do učebnic některé lingvoreálie. Například tzv. hlášky z filmů se v námi analyzovaných učebnicích nevyskytují, zřejmě z výše uvedeného důvodu. Nulové je v učebnicích zastoupení historismů a archaismů, názvů lidových jídel (např. oukrop, couračka), časových historických určení a politicky motivovaných jednotek. Naopak jsou často zařazována česká přísloví, rčení a pranostiky. Nejpropracovanější učebnice z hlediska lingvoreálií jsou *Basic Czech III* a *Čeština pro středně a více pokročilé*, což zřejmě souvisí s jejich zaměřením na pokročilé studenty. Jedinou učebnicí, kde

se nevyskytují žádné lingvoreálie je učebnice *Do you want to speak Czech? Chcete mluvit česky?*.

Podle našeho zjištění jsou informace o českém jídle ve většině učebnic uvedeny jako pouhé zmínění názvů českých potravin, pokrmů a nápojů. Často jejich zařazení souvisí s kapitolami věnovanými restauraci, obchodu či návštěvě v české domácnosti. Poučení o rozložení jednotlivých jídel v rámci dne, které doporučují referenční popisy českého jazyka, jsme nenalezli v žádné z analyzovaných učebnic.

Referenční popisy také doporučují seznámit studenty s českou politickou situací, ale autoři do učebnic informace o české politice nezařazují. Zřejmě jde o záměr související s jejich „krátkou časovou platností“. Učebnice by měly, jak už bylo řečeno, prezentovat pouze „trvalé“, neměící se reálie, což dynamická oblast politiky neumožňuje. Úkolu seznámit studenty s českou politikou se musejí zhostit vyučující a dbát při tom na objektivitu a nestrannost.

Učebnice češtiny pro cizince je základní didaktickou pomůckou a při jejím výběru by se mělo přihlížet nejen k náročnosti textů, vhodnosti prezentace gramatiky, ale i k funkčnímu zařazení reálií. Reálie jako součást výuky češtiny pro cizince jsou jedinou cestou, jak dosáhnout vytvoření sociokulturní kompetence studenta, a proto je nutné se v rámci lingvodidaktiky tímto tématem i nadále zabývat.

4. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

4.1 ODBORNÁ LITERATURA

ADAMOVIČOVÁ, A.; HASIL, J.: Čeština jako cizí jazyk – zpracování úrovně B2. *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005-2006*. Praha: Akropolis, 2006, s. 39-44.

BISCHOFOVÁ, J.: Sociokulturní dimenze komunikační kompetence. *Sociokulturní složka výuky cizího jazyka a SERR*. 1. vyd. Ústí n. Labem – Ratiboř: Univerzita J. E. Purkyně a Státní vysoká odborná škola v Ratiboři, 2008, s. 55-63.

BYTEL, A.: Několik poznámek k tzv. reáliím. *Čeština jako cizí jazyk I: Materiály z první metodologické konference Ústavu slovanských studií filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: Univerzita Karlova, 1985, s. 25-28.

CVEJNOVÁ, J.: Úroveň B1 – Prahová úroveň. *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005-2006*. Praha: Akropolis, 2006, s. 27-37.

ČADSKÁ, M.; BIDLAS, V.; CONFORTIOVÁ, H.; TURZÍKOVÁ, M.: *Čeština jako cizí jazyk - Úroveň A2*. Praha: TAURIS, 2005.

ČADSKÁ, M.: K metodologickým východiskům a obsahovému zaměření popisu čeština jako cizí jazyk – úroveň A2. *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005-2006*. Praha: Akropolis, 2006, s. 23-26.

ČERMÁK, F.: *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 3., dopl. Praha: Karolinum, 2001.

HÁDKOVÁ, M.; LÍNEK, J.; VLASÁKOVÁ, K.: *Čeština jako cizí jazyk - Úroveň A1*. Praha: TAURIS, 2005.

HÁDKOVÁ, M.: Popis referenční úrovně A1 – může sloužit učitel? *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČCJ) 2005-2006*. Praha: Akropolis, 2006, s. 17-22.

HASIL, J.: *Interkulturní aspekty mezikulturní komunikace*. 1.vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2011.

HASIL, J.: Sociokulturní kompetence jako součást popisů úrovní českého jazyka. *Bohemistyka*. 2006, roč. 6, č. 3, s. 183-192.

- HASIL, J.: V Čechách se pije pivo, na Moravě víno, aneb k prezentaci Moravy v učebních textech češtiny pro cizince. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Moravica. Studia moravica II.* 2004, s. 145-149.
- HASIL, J.: Sociokulturní kompetence, nebo realie? *Sociokulturní složka výuky cizího jazyka a SERR.* Ústí n. Labem – Ratiboř: Univerzita J. E. Purkyně a Státní vysoká odborná škola v Ratiboři, 2008, s. 127-137.
- HENDRICH, J. a kol.: *Didaktika cizích jazyků.* 1. vyd. Praha: SPN, 1988.
- HICKEY, L.; STEWART, M.: *Politeness in Europe.* Clevedon: Multilingual Matters, 2005.
- HOFSTEDE, G.; HOFSTEDE, G. J.: *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití.* 1.vyd. Praha: Linde, 2007.
- HOFSTEDE, G.; PEDERSEN, P. B.; HOFSTEDE, G. J.: *Exploring Culture. Exercises, Stories and Synthetic Cultures.* Maine: Intercultural Press, 2002.
- HOLUB, J.; ADAMOVIČOVÁ, A.; CVEJNOVÁ, J.; GLADKOVA, H.; HASIL, J.; HRDLIČKA, M.; MAREŠ, P.; NEKVAPIL, J.; PALKOVÁ, Z.; ŠÁRA, M.: *Čeština jako cizí jazyk – Úroveň B2.* Praha: TAURIS, 2005.
- HRDLIČKA, M.: *Cizí jazyk čeština.* 1. vyd. Praha: ISV, 2002.
- HRDLIČKA, M.: *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku: přehled a slovníky.* 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010.
- HRDLIČKA, M.: *Vybrané problémy výuky češtiny jako cizího jazyka: sborník příspěvků.* 1.vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2009.
- CHEJNOVÁ, P.: Kulturní specifika České republiky z pohledu studentů PedF UK. *Pedagogická orientace.* Roč. 19, č. 1, 2009, s. 47-55.
- CHODĚRA, R.: *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru.* Praha: Academia, 2006.
- KOMÁREK, F.: Referenční rámec a jeho praktické uplatnění při výuce cizích jazyků. *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (AUČČJ) 2005-2006.* Praha: Akropolis, 2006, s. 45-56.
- KUKLÍK, J.: Poznámky k problematice praktické výuce reálií. *Čeština jako cizí jazyk I: Materiály z první metodologické konference Ústavu slovanských studií*

filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Praha: Univerzita Karlova, 1985, s. 29-30.

MACHOVÁ, S.; ŠAMALOVÁ, M.: *Výuka pragmatických aspektů řečové komunikace ve vyšších třídách gymnázií a na SOŠ*. Praha: PedF UK, 2007.

PRŮCHA, J.: *Interkulturní komunikace*. 1.vyd. Praha: Grada, 2010.

PRŮCHA, J.: *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2010.

ŠÁRA, M.; BISCHOFOVÁ, J.; CONFORTIOVÁ, H.; CVEJNOVÁ, J.; ČADSKÁ, M.; HOLUB, J.; LÁNSKÁ, L.; PALKOVÁ, Z.; TURZÍKOVÁ, M.: *Prahová úroveň – čeština jako cizí jazyk*. Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2001.

ŠÁRA, M.: Učíme se češtině - proměna představ o jazykové kompetenci. In *Přednášky z XLII. běhu Letní školy slovanských studií: 1. díl: Přednášky z jazykovědy*. Praha: FFUK, 1999. s. 99-107.

ŠEBESTA, K.: *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Praha: Karolinum, 2005.

VLASÁKOVÁ, K.: Pojetí sociokulturní kompetence v SERR a v referenčních popisech češtiny. *Sociokulturní složka výuky cizího jazyka a SERR*. Ústí n. Labem – Ratiboř: Univerzita J. E. Purkyně a Státní vysoká odborná škola v Ratiboři, 2008, s. 299-305.

4.2 UČEBNICE

ADAMOVIČ, A.; IVANOVÁ, D.: *Basic Czech I*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2006.

ADAMOVIČ, A.; IVANOVÁ, D.; HRDLIČKA, M.: *Basic Czech II*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007.

ADAMOVIČ, A.; HRDLIČKA, M.: *Basic Czech III*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010.

BISCHOFOVÁ, J.; IVANOVÁ, D.: *Čeština pro středně a více pokročilé*. 2., dopl. vyd. Praha: Karolinum, 1999.

CEJNOVÁ, J.: *Co chcete vědět o České republice*. Praha: Karolinum, 2001.

CONFORTIOVÁ, H.; CVEJNOVÁ, J.; ČADSKÁ, M.: *Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí I. díl*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003.

CONFORTIOVÁ, H.; CVEJNOVÁ, J.; ČADSKÁ, M.: *Učebnice češtiny pro výuku v zahraničí II. díl*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003.

ČECHOVÁ, E.; PUTZ H.; TRABELSIOVÁ, H.: *Do you want to speak Czech?: Chcete mluvit česky? : Czech for beginners*. 1. vyd. Česká Lípa: [Praxis], 1993.

FROULÍKOVÁ, L.: *Adam a Eva v českém ráji*. 1. vyd. Praha: Academia, 2008.

HOLÁ, L.: *Czech express 1*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2006.

HOLÁ, L.: *Czech express 2*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2006.

KOPICOVÁ, K.; KESTŘÁNKOVÁ, M.; ŠNAIDAUFVÁ, G.: *Čeština pro cizince – úroveň B1*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2010.

4.3 WEBOVÉ STRÁNKY

<http://www.auccj.cz>

<http://www.cestina-pro-cizince.cz>

<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/0001-12>.

<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>

<http://www.geert-hofstede.com/>

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>.

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/letni-skoly-slovanskych-studii-1>

http://ujop.cuni.cz/reditelstvi/index_cs.php

<http://ubs.ff.cuni.cz>

KLÍČOVÁ SLOVA

reálie, Čeština pro cizince, čeština jako cizí jazyk, učebnice, cizí jazyk, sociokulturní kompetence

RESUMÉ

Cílem naší práce je analyzovat učebnice češtiny pro cizince z hlediska zařazení a způsobu prezentace reálií.

V teoretické části práce se pokoušíme nastínit vývoj oborů čeština pro cizince a čeština jako cizí jazyk a shrnout současné poznatky o reáliích.

V druhé části naší práce se soustředíme na to, zda jsou reálie v jednotlivých učebnicích češtiny pro cizince prezentovány implicitně či explicitně, zda jsou reálie prezentovány v kontrastu s kulturou předpokládaného studenta a zda jsou reálie v učebnicích procvičovány a testovány. Dále se pokoušíme postihnout přítomnost či nepřítomnost zeměpisných informací, historických informací, informací o kulturní charakteristice Čechů a jejich životním stylu, informací o češtině a jejím vývoji, informací o zdvořilosti a řečovém chování, informací o české literatuře, umění, vědě a sportu, informací o českém jídle, informací o české politice a případně dalších reáliích. Součástí analýzy každé z učebnic je i její zhodnocení a doporučení vyučujícím.

V závěru práce shrnujeme zjištěné poznatky o reáliích v učebnicích češtiny pro cizince.

The aim of my work is to analyze Czech language textbooks for foreigners in terms of inclusion and presentation of cultural studies.

In the theoretical part I attempt to outline the development of Czech courses for foreigners and Czech as a foreign language, as well as summarize the current knowledge of area studies and explain their interconnectedness with the socio-cultural competence.

In the second, practical part of my work, I focus on whether facts in various Czech language textbooks for foreigners are presented implicitly or explicitly, whether the facts presented in contrast with the culture are expected from the student and whether the facts in these textbooks are practiced and tested. In addition, I tried to capture the presence or absence of geographical information, historical information, information regarding cultural characteristics of the Czech and their lifestyle, information about English and its development, information regarding speech courtesy and behaviour, information regarding Czech literature, art, science, sports, Czech food, information regarding Czech politics and other possible facts. The analysis of each textbook is its assessment and the recommendation for teachers.

In conclusion, I summarize all discovered knowledge regarding area studies in Czech language textbooks for foreigners.